

HENNING MANKELL

ELDENS HEMLIGHET

ISBN 978-91-29-66339-6

Till minnet av Maria Alface.

**En Afrikansk flicka
som dog när hon var mycket ung.**

**Boken handlar om hennes syster Sofia.
Som överlevde.**

Innehållsförteckning

1.....	8
2.....	11
3.....	25
4.....	38
5.....	53
6.....	65
7.....	78
8.....	91
9.....	105
10.....	121
11.....	136
12.....	149

Några ord innan du läser den här boken ...

Det finns många ord på svenska som är uttrycksfulla och vackra.

Ett av de orden är *okuvlig*.

När man säger det högt för sig själv kan man höra vad det betyder.

Att man inte låter sig trampas på.

Att man inte ger sig.

Den här boken handlar om en okuvlig människa som heter Sofia. Hon finns i verkligheten och hon är tolv år. Hon lever i ett av världens fattigaste länder, Moçambique, som ligger långt nere på Afrikas östkust.

Egentligen är det ett rikt land. Men det har blivit fattigt eftersom där rasade ett krig under nästan tjugo år. Fram till 1975 hade Moçambique varit en portugisisk koloni. När landet blivit självständigt och ville gå sin egen väg var det många som försökte förhindra detta. Inte minst alla de välmående portugiser som hade sett sin gamla makt försvinna. Många av dem flyttade till Sydafrika. Inte heller rasisterna i Sydafrika såg med blida ögon på det som skedde i grannlandet Moçambique. De gav pengar och vapen till missnöjda och fattiga

moçambikaner och uppmuntrade dem att starta ett inbördeskrig. Och som i alla krig gick det värst ut över folket. Många människor dog, många flydde. Sofia var en av dem. Men hon överlevde.

Den här boken handlar om henne och något som hände. Något som kom att förändra hela hennes liv.

Henning Mankell 1995

**Det här är min historia
som jag vill att den ska leva kvar
i era minnen.**

**Det afrikanska hjärtat
är som solen
stort, rött
ett blodfärgat sidentyg.**

**Den afrikanska gryningen dansar.
Ur den stigande solen
växer de första ljuden,
först viskande, mumlande,
och sen till sist, allt starkare.**

**Men ännu är det natt.
Och Sofia drömmar ...**

SOFIA SPRINGER genom natten.

Det är mörkt och hon är mycket rädd.

Hon vet inte varför hon springer, varför hon är rädd, eller vart hon är på väg.

Men det är någonting där bakom henne, någonting djupt inne i mörkret som skrämmer henne. Hon vet att hon måste öka farten, hon måste orka springa fortare, det som finns där bakom henne, men som hon inte kan se, kommer närmare och närmare.

Hon är mycket rädd och mycket ensam och allt hon kan göra är att springa.

Hon springer längs en stig som slingrar sig mellan buskar och törnsnår. Hon ser inte stigen men hon kan den utantill, hennes fötter vet var stigen böjer av och var den är rak. Det är den stig hon varje morgon går med sin syster Maria, ut till den lilla åkern där de odlar majs och sallad och lök. Varje morgon i gryningen går hon dit, och varje kväll, strax innan solnedgången, återvänder hon och Maria, och då är också deras mamma Lydia med, till den lilla hyddan där de bor.

Men varför springer hon där nu, när det är natt och mörker? Vad är det som jagar henne i mörkret, ett odjur som inte ens har ögon? Hon kan känna andedräkten i

nacken och hon försöker öka farten ännu mer. Men hon orkar inte. Hon tänker att hon måste gömma sig, vika av från stigen och krypa ihop och göra sig liten inne i snåren. Hon gör ett hopp som hon har sett antiloperna göra och hon lämnar marken.

Och då vet hon.

Det var just det odjuret där i mörkret ville att hon skulle göra.

Lämna stigen. Det farligaste av allt.

Varje morgon har mamma Lydia sagt:

– Lämna aldrig stigen. Inte för en meter. Ta aldrig några genvägar.

Lova mig det.

Hon vet att det finns något farligt i jorden. Beväpnade soldater som ingen kan se. Nergrävda i jorden, osynliga. Som väntar och väntar på att en fot ska trampa på dem. Hon försöker förtvivlat hänga kvar i luften. Hon vet att hon inte får sätta ner sina fötter på marken. Men hon orkar inte hänga kvar i luften, hon har inga vingar som fåglarna och hon dras mot marken, och fotsulorna snuddar redan mot den torra jorden.

Då vaknar hon.

Hon är våt av svett, hjärtat bultar i bröstet och hon vet först inte var hon är. Men sen hör hon andetagerna från sina sovande syskon och sin mamma. De ligger tätt intill varandra på golvet i den lilla hyddan. Försiktigt sträcker

hon ut sin ena hand och trevar över mammas rygg. Hon rör sig men utan att vakna.

Sofia ligger med öppna ögon i tystnaden och mörkret. Mamma Lydias andetag är lätta och oregelbundna, som om hon redan var vaken och höll på att laga till den gröt de skulle äta på morgonen. På sin vänstra sida har hon Alfredo och Faustino som är så liten att han ännu inte har lärt sig gå.

Sofia tänker på drömmen. Nu när hon har vaknat är hon både lättad och glad, men också ledsen.

Hon tänker på det drömmen handlar om. Det som hände den där morgonen för ett år sen.

Hon tänker på Maria, vars andetag hon inte längre kan höra i mörkret.

Maria som är borta.

Hon blir liggande vaken länge i mörkret. En uggle hoar någonstans där ute, det prasslar av en försiktig råtta utanför hyddans stråvägg.

Hon tänker på det som hände den där morgonen, när allt var som vanligt, och hon och Maria gav sig av för att hjälpa Lydia med att rensa ogräs på åkern som ligger där byn tar slut.

Och hon tänker på allt som hände innan.

DET VAR GAMLA MUAZENA som berättade för Sofia och Maria om eldens hemlighet.

Varje låga har en hemlighet. Om man sitter på rätt avstånd från lågorna kan man se så djupt in i de dansade flammorna att man får veta vad som ska hända i livet, i framtiden, under alla de dagar som ligger utsträckta och oanvända framför en människa. Muazena pekade med sin gamla rynkiga och skälvande hand mot en åker där olika plantor stod på rad.

– Så ser livet ut, sa Muazena. Varje dag är en planta. Som ni ska vårda och vattna, rensa från ogräs och en gång skörda. Varje planta är en dag i era liv som ni ännu inte har levt.

I elden finns också alla minnen.

Även det hade gamla Muazena berättat för Sofia och Maria när de ännu var mycket små. Genom att se in i elden kan man locka fram minnen som man kanske tror att man för alltid har glömt.

Sofia tänkte ofta på Muazena. Men Muazena fanns inte längre. Lika lite som Maria. När Sofia tänkte på Muazena tänkte hon tillbaka till den tiden, då de ännu inte hade tvingats ut på flykt. Det var före den långa färden, innan de slagit sig ner för att bo här vid floden. Det hade varit

den goda tiden, när hon knappast vetat vad smärta var. Eller sorg. Eller hunger. Eller det värsta av allt: ensamhet.

Den gången hade de levt där de alltid hade levt. Det Sofia mest av allt kunde minnas var byn där alla hyddor var runda med konstfärdigt flätade tak av palmblad. Där hade hon en gång blivit född, liksom Maria och Alfredo. Och hennes far, Hapakatanda, hade lyft henne högt mot himlen och låtit henne hälsa på solen. Hon hade suttit fastknuten på sin mors rygg, Lydia, som den gången var den vackraste och starkaste kvinnan i hela byn. Sofia hade suttit på hennes rygg när hon framåtböjd hackade i den torra jorden. Hon hörde alltid musik i sitt inre när hon tänkte på den tiden. Trummorna och den entoniga melodin från en timbila. I sin kropp bevarade Sofia fortfarande ekot av den gungande rörelsen när hennes mor dansade med de andra kvinnorna. Hon kunde inte minnas att hon någonsin varit hungrig då. Eller rädd. Det hade varit den lyckliga tiden.

Också om det hade Muazena berättat.

Hon hade talat om paradiset. Och hon hade sagt att *lyckan finns bara där vi förstår att vi har varit, när vi har förlorat den.*

Sen hade det hänt, det som hon efteråt alltid hade försökt glömma. Men minnet var som ett ärr i huden, som aldrig gick bort.

Den var natt.

Ingen måne, inga stjärnor.

Plötsligt exploderade hela hennes liv. Ett skarpt vitt sken fyllde hyddan, sedan kom det en serie kraftiga smällar. I sitt minne, det hon helst av allt i sitt liv ville glömma, hade hon sett förvridna människoansikten i det skarpa eldsljuset. Det var människor men de liknade monster, och hon hade genast förstått att de hade kommit för att döda henne och alla de andra i byn.

Det var banditerna.

De hade smugit sig fram till byn i skydd av nattens mörker och de hade bränt hyddorna och dödat människorna. Någonstans i detta fasansfulla kaos av brand och död, av blodiga kroppar, av skrik och rop, hade hennes far, Hapakatanda, försökt gömma henne och Maria. Men han hade träffats av ett hugg från en stor kniv, eller kanske det var en yxa, och han hade fallit och hon hade blivit liggande under honom tillsammans med Maria.

Sen var det mycket tyst. Då hade hon förstått vad som menades Dödens Tystnad. Men hennes far hade in i döden lyckats med det han hade velat: att skydda henne och Maria från knivarna och yxorna och gevären.

På morgonen när solen återvände hade de vågat krypa fram. Deras far var död och de hade gråtit mycket. Muazena var också död, hon låg framstupa över den falnade elden. Men Lydia fanns inte där, inte heller Alfredo. Varken Sofia eller Maria vågade ropa och de grät

ljudlöst medan de kröp fram ur hyddan. De gick genom byn. Överallt låg det döda människor, alla de kända och var släkt med, människor som de hade lekt med, arbetat med, skrattat med. Monstren som kommit under natten hade burit med sig Dödens Tystnad, de hade förvandlat byn till en kyrkogård. Överallt låg det döda människor i förvridna ställningar, till och med hundarna hade de dödat. Några hade fått armar och ben avhuggna, någon också sitt huvud. De gick genom den döda byn, genom Dödens Tystnad, tills de nådde den sista av de nerbrunna hyddorna. Sofia hade tänkt att Lydia måste finnas någonstans, liksom Alfredo. Alla kunde inte vara döda. Det kunde inte vara så att hon och Maria var ensamma kvar. Det var det Muazena hade berättat om, den största fasa som kunde drabba en människa, att bli den sista människan på jorden.

Jag vill inte vara den sista människan, hade hon tänkt bakom sin ljudlösa gråt. Om något också händer Maria så blir jag ensam kvar.

Lydia hade funnits där. I utkanten av byn, gömda i ett snår fann hon och Maria dem. Alfredo levde också. Det var Lydia, Alfredo och två andra kvinnor och tre barn. Sofia och Maria kunde inte ropa ut sin glädje, banditerna kunde finnas i närheten och höra dem. De grep bara fatt i varandra och låg gömda hela dagen i snåren, utan vatten, utan mat och väntade på att det åter skulle bli mörkt.

Sen hade de flytt. Första natten gick de genom de rivande snåren, så långt de orkade. Efter det hade de

vågat färdas också om dagen. Eftersom de inte visste vart de skulle ta vägen gick de bara rakt from, rack ut i det torra landskapet, bort mot de höga bergen som skymtade vid horisonten. Sofia kunde minnas sin hunger. Men törsten hade plågat henne ännu mer.

Den tredje dagen blev Lydia osams med de andra kvinnorna om åt vilket håll de skulle färdas. De skildes åt och Lydia och Sofia, Maria och Alfredo fortsatte mot bergen medan de andra kvinnorna vek av åt ett annan håll.

De fortsatte att gå och de vände sig aldrig om.

Nånstans på vägen mot det okända mötte de en gammal kvinna. Hon var mycket fattig, hennes kläder hängde i trasor och benen var såriga och svullna. Sofia tänkte på henne som lika gammal som Muazena. Hon stod plötsligt bara framför dem, och när mamma Lydia talade med henne kunde de förstå varandra eftersom deras språk liknade varandra. Lydia berättade vad som hade hänt.

– Det var banditerna, sa hon. De kom om natten och de dödade min man.

– Vem mer? frågade dem gamla kvinnan. Banditerna är odjur och de dödar aldrig bara en. De dödar så många de kommer åt.

– De dödade alla i byn, svarade Lydia.

– Och hundarna, sa Sofia. De dödade också alla våra hundar.

Den gamla kvinnan började vagga med kroppen, kasta med huvudet och utstöta klagande rop. Lydia gjorde

detsamma, sen också Sofia, Maria och Alfredo. De vaggade med kropparna och nu vågade de gråta och skrika ut sin sorg och sin smärta så att det hördes.

Sen fortsatte de att gå mot bergen. Den gamla kvinnan följde dem och hon delade med sig av kött från en död fågel. I en nästan helt uttorkad flodfåra fann de vatten att dricka.

På natten sov de vid eldar under mäktiga baobabträd. Och det var då Sofia väckte Maria när hon hörde lejonens ryta i mörkret.

Den gamla kvinnan hade aldrig sagt sitt namn. Men hon hade ett vänligt leende trots att hon alldeles saknade tänder.

I Sofias drömmar hade monstren återkommit. När ett av odjuret åter höjde en yxa över hennes far vaknade hon. Lydia sov hoprullad med Alfredo tätt intill sin kropp. Den gamla kvinnan sov vid elden som nu bara var svaga glöder. Maria låg på hennes andra sida. Sofia tänkte att det kanske var Muazenas ande som gick igen i den gamla kvinnan som aldrig sa sitt namn.

I den tidiga gryningen fortsatte de sin vandring mot bergen som fortfarande tycktes vara lika avlägsna. Plötsligt tyckte Sofia att hon hörde hur mamma Lydia frågade den gamla namnlösa kvinnan om staden.

– Jag har aldrig varit där, svarade den gamla.

– Är det långt dit? frågade Lydia.

– Staden ligger långt borta, för att såna som du och jag och dina barn inte kunna komma dit. Mena ben är gamla

och såriga, dina barns är alldeles för korta och unga. Ingen av oss har ben som är gjorda för att gå ända till staden.

Lydia frågade inte något mer. De fortsatte under tystnad. Hettan var mycket stark. De försökte skydda sig från solen genom att vira delar av sina capulanor runt huvudena. I ett smutsigt plastkärl hade den gamla kvinnan ännu lite vatten. Men när eftermiddagen redan var långt framskriden såg de fortfarande inga spår av träd som stod i dungar, ett tecken på att det fanns vattendrag i närheten.

Just i den korta skymningstimmen stannade den gamla kvinnan plötsligt och satte sig mödosamt ner på den torra jorden.

– Hit kom jag, sa hon efter en stunds tystnad. Och nu har jag gått färdigt.

Lydia sa åt Sofia och Maria att samla ihop bränsle till en eld.

– Här finns ju inget träd, sa Sofia. Var ska vi sova?

– Gör som jag säger, svarade Lydia och lät trött på rösten. Vi stannar här i natt.

Sofia ville fråga mer. Vem skulle skydda dem mot rovdjuren? Vad skulle hända om elden slocknade och det inte fanns en trädande som vakade över dem? Men hon vågade inte fråga mer. Hon hade hört på mamma Lydias röst att hon inte hade fler svar just nu. Tillsammans med Maria och Alfredo samlade hon ihop torkat gräs och träpinnar. Sofia höll sig hela tiden i närheten av Alfredo. Det kunde finnas ormar och han var ännu så liten att han inte hade vett att vara rädd när han borde vara det.

De tände elden och Sofia såg att den gamla kvinnan satt orörlig, med öppna ögon.

– Ska hon inte äta någonting? frågade Sofia när de åt det sista av det torkade köttet.

– Hon är inte hungrig, svarade Lydia.

– Ska hon inte sova? frågade Sofia med låg röst när de hade kurat ihop sig vid elden.

– Hon sover redan, svarade Lydia. Fråga inte mer nu. Sov.

Dagen därpå, i gryningen, när Sofia vaknade, satt den gamla kvinnan kvar i samma ställning.

Hennes kropp var alldeles stel. Sofia förstod att också hon nu var död.

Hon rörde vid Lydia som genast vaknade.

– Hon är död, sa Sofia.

Lydia reste sig och gick fram till den gamla. Hon såg på henne utan att säga någonting. Sen väckte hon Maria och Alfredo och sa åt Sofia att ta med den gamla kvinnans plastkärl.

När de redan hade gått ett långt stycke vände sig Sofia om. Som en avlägsen skugga skymtade hon den gamla kvinnan. Kanske hade hon redan förvandlats till en av de förvridna, döda trädrötterna som låg utslängda på den röda och torra jorden.

Sofia hade många frågor. Hon undrade varför hon hade tvingats in i denna värld av bara döda.

Bara jag når fram till de höga bergen, tänkte hon. Där bortom måste de levande människorna finnas.

De vandrade länge, i många dagar. Sofia tänkte senare att det hade varit som en dröm. Kanske det var så, att man kunde färdas i sina drömmar? Kanske man kunde klättra över berg och vada i halvt uttorkade flodfåror utan att man vaknade?

Men om nätterna återkom de förvridna ansiktena. Monstren lutade sig över henne och hon vaknade med ett ryck. Då vek monstren undan. Men de fanns hela tiden i hennes närhet, det visste hon. De såg henne utan att hon kunde se dem.

De vandrade länge, i många dagar.

Sofia frågade Lydia vart de var på väg.

– Bort, svarade Lydia. Bort från dem som dödade Hapakatanda och dina syskon.

Sofia försökte tänka att detta som Lydia kallade Borta var en plats, kanske en by, som redan fanns någonstans och väntade på dem. Men hon kunde också tänka att hon som inte längre blev buren på sin mors rygg inte hade lov att vara barnslig. Borta var borta, ingenstans.

En dag såg Sofia för första gången havet.

De hade kommit upp på en kulle, det var sent på eftermiddagen och Sofias fötter var svullna och såriga.

Då såg hon för första gången havet. En flod utan strand på bortomsidan. Ett turkosskimrande vatten som inga broar kunde leda över.

Trots att Sofia aldrig tidigare hade sett havet fick hon genast en känsla av att hon hade kommit hem. Det var som om det trots allt fanns något välkänt även i det

okända. Kanske var det så att hon nu hade upptäckt en av de hemligheter som Muazena hade talat med henne om, en av eldens hemligheter. Kanske var det så att alla människor som jagades bort från sina hem av banditer eller monster hade ett annat rike som väntade på dem? Det gällde bara att inte sätta sig ner som den gamla kvinnan hade gjort. Just när de sista krafterna lämnade en människa skulle hon vara framme vid det hem hon inte visste att hon hade.

De fortsatte tills de nådde stranden. Sanden var annorlunda, mjukare under fötterna. Lydia ner i skuggan under ett träd vid strandkanten. Tillsammans sprang Sofia och Maria ner till vattnet. När de smakade på det var det salt. De vadade ut tills de hörde att Lydia ropade åt dem att vara försiktiga.

Efteråt frågade Sofia om de nu hade kommit fram.

Lydia skakade på huvudet.

– Hur skulle vi kunna leva här? frågade hon. Hur skulle vi kunna få något att växa i sand? Hur skulle vi kunna plantera i havet? Vi måste fortsätta.

Sofia glömde aldrig havet. När de dagen efter fortsatte sin vandring och åter gick inåt land vände hon sig ofta om för att se det skimrande vattnet som inte tycktes ha någon ände.

Efter lång tid kom de fram till en by där Lydias man Hapakatanda hade avlägsna släktingar. Av byns ledare, en gammal man som nästan var helt blind, fick de besked om att de kunde stanna. De byggde en liten hydda av strå och lera i utkanten av byn och på mornarna gick

Lydia och Sofia och Maria med de andra kvinnorna för att arbeta ute på fälten. Men en dag kom en man springande och berättade att en grannby natten innan hade blivit överfallen av banditerna. Samma eftermiddag flydde alla från byn och de tog bara med sig sina getter. I över en månad gömde de sig i ständig rädsla för att banditerna skulle hitta dem. De hade nästan ingenting att äta och de överlevde på rötter, ödlor och råttor som de lyckades fånga.

Under den tiden var Alfredo mycket sjuk. Sofia trodde att också han skulle dö. När ett barn började skaka av kyla, trots att solen var mycket het, visste hon att döden hade blåst in sin farliga andedräkt genom hans näsborrar. Men Alfredo blev frisk igen. När byborna hade bestämt sig för att återvända till den gamla byn sa Lydia att de inte skulle följa med, de skulle fortsätta sin vandring.

- Vart är vi på väg? frågade Sofia.
- Där banditerna inte finns.
- Var är det?
- Jag vet inte. Fråga inte så mycket.

Hela denna tid var Sofia rädd för att hennes mamma skulle göra som den gamla kvinnan hade gjort. Sätta sig ner på marken och stelna till en trädrot. Då skulle Sofia vara ensam med Maria och Alfredo och hon skulle inte veta var de skulle hitta en hem. Varje kväll när de slog läger brukade Sofia i smyg se på sin mor. Skulle hon sätta sig ner och stelna?

Sofia tänkte att hon var omgiven av rädsla. Banditerna fanns både bakom henne och framför henne. Att Lydia en eftermiddag inte hade satt sig ner och stelnar betydde bara att Sofia var rädd för att det istället skulle ske dagen efter.

Men det skedde aldrig.

En dag tog också den långa vandringen slut.

De kom till en by där det bara bodde människor som hade flytt från banditerna. De talade olika språk. En vit man som var präst såg på dem med sorgset ansikte. Med hjälp av en man i byn som talade samma språk som hon kunde Lydia förklara varifrån de hade flytt. Hon berättade om natten när banditerna kom för att plundra, bränna och döda.

– Också hundarna, sa Sofia. De dödade också våra hundar.

De byggde för andra gången en hydda av strå och lera på en sluttning. Där nedanför ringlade en flod. Första kvällen när de åter kunde sova under ett tak låg Sofia och såg ut i mörkret. Hon märkte att Maria som låg bredvid henne inte heller hade somnat.

– Här ska vi bo, viskade Sofia.

– Varför kommer inte banditerna hit? frågade Maria.

– Dom kanske inte hittar hit, svarade Sofia. Tänk så många dagar vi har gått. Våra fötter är svullna och fulla av sår.

– Banditerna kanske har skor, sa Maria, och Sofia kunde höra att hon var rädd.

– Jag tror inte monster har skor, sa Sofia. Vi ska bo här. Ingenting kommer att hända.

Maria kröp tätare intill Sofia. Hon kände värmen från Marias kropp, hur den trängde in i henne.

Här ska vi leva, tänkte hon. Men min far Hapakatanda får jag aldrig se igen. Eller alla de andra som var mina vänner, min familj. Inte heller hundarna får jag se igen.

Plötsligt märkte hon att hon grät. Det var som om hon först nu vågade känna all den

Plötsligt märkte hon att hon grät. Det var som om hon först nu vågade känna all den sorg hon bar inom sig. Om all den sorg hon kände las i en korg, som hon skulle bära på huvudet, skulle hon falla ihop. En så tung korg var hon för liten att bära.

Ändå visste hon att hon var tvungen att göra det. Den skulle alltid finnas där, sorgkorgen. I hela hennes liv.

Till sist somnade hon och drömde om Muazena och eldens hemligheter.

– Vi har kommit fram, viskade hon till Muazena i drömmen. Vi har kommit fram och vi lever fortfarande. Och jag har sett havet.

Nästa dag vaknade Sofia mycket tidigt. Men Lydia var naturligtvis redan uppe. När Sofia kom ut ur hyddan och gnuggade sömnen ur ögonen satt Lydia på huk och gjorde upp eld. Hon såg på Sofia och log. Sofia tänkte att det var mycket länge sen hon hade sett Lydia le. Det fyllde henne med en stor glädje. Hon visste nu att den långa vandringen var över.

De hade äntligen kommit fram.
Här skulle de börja leva igen.

EN DAG, när Sofia höll på att sopa runt hyddan, och Maria hade gått för att hämta vatten nere vid floden, ropade Lydia på henne. Hon höll på att stöta majs med den tjocka stocken och behövde sträcka på ryggen.

– Du och Maria är så lika, sa hon och skrattade. Inte ens jag som är er mor kan alltid skilja på er. Ändå är ni inte tvillingar.

– Vem är det som sopar? frågade Sofia.

– Nu ser jag ju att det är du som är Sofia, sa Lydia. Men ibland är jag osäker på vem som är vem. Ändå är det ett helt år emellan er. Maria kommer alltid att vara ett år äldre än du.

Sen fortsatte hon att stöta majsens med den tjocka och tunga stocken.

Sofia sopade vidare och funderade på det Lydia hade sagt. Hon tänkte att det var underligt att en människa inte kunde växa ikapp en annan människa. Allt annat i världen som hon kände till växte ikapp. Majsplantorna blev förr eller senare lika långa, tomaterna lika röda, kycklingarna lika stora. Men inte människor. Inte hon och Maria.

Samtidigt såg hon Maria komma gående längs stigen från floden med den tunga plåtbaljan med vatten på huvudet. Hon ställde ifrån sig kvasten och hoppades att Lydia inte skulle se att hon smet iväg. Lydia tyckte inte

om att man avbröt ett arbete innan det var klart. Maria skulle aldrig ha gjort det, tänkte hon. Hon skulle ha sopat färdigt. Där är i alla fall en skillnad mellan henne och mig.

Maria grimaserade över den tunga baljan på huvudet. Sofia hjälpte henne ner med den. Sen bar de baljan mellan sig upp mot hyddan. Under tiden berättade Sofia för Maria vad Lydia hade sagt.

– När vi får barn kanske dom också blir lika varandra, sa Maria.

– Det beror väl på vem som är pappa till dom, svarade Sofia. Att vi ser likadana ut beror på att vi båda två är lika Hapakatanda.

Sen höll hon på att bita av sig tungan. Förfärat tänkte hon att hon hade gjort något man inte borde göra. Hon hade talat om deras döda far.

Maria gjorde tecken att hon ville ställa ner baljan. Hon satte sig på marken och Sofia gjorde likadant.

– Jag drömmer om pappa varje natt, sa Maria. Jag drömmer att det är morgon och att han sitter utanför hyddan.

– Du vet att han är död, svarade Sofia. Banditerna högg ihjäl honom med en yxa.

– Varför drömmer jag då att han lever?

Sofia hade inget svar. Oftast var det så att Maria ställde frågor och Sofia svarade. Egentligen borde det ha varit tvärtom eftersom Maria var den äldre och borde ha vetat mer än Sofia.

Men nu hade hon inget svar.

– Ska vi alltid bo här? frågade Maria och Sofia märkte att hon plötsligt hade blivit ledsen. Hon kröp ihop som om hon hade ont någonstans i kroppen.

– Jag vet inte, sa Sofia. Men en dag när vi blir stora kan vi kanske återvända hem. Även om Lydia stannar här.

– Hur skulle vi hitta hem?

– Det går nog. Bara vi vill det tillräckligt starkt så hittar vi nog tillbaka.

De satt kvar en Stund vid vattenbaljan och pratade. De lovade varandra att vad som än hände skulle de en dag återvända hem till byn som banditerna hade bränt.

När de kom bärande på vattenbaljan var Lydia arg. Då pratade hon fort och högt och hon pekade på kvasten och sa åt Sofia att en riktig kvinna sopade färdigt innan hon ställde ifrån sig kvasten. Sofia sa ingenting. Hon visste att Lydia aldrig var arg särskilt länge.

Men varken Sofia eller Maria glömde det de hade talat om vid vattenbaljan.

En gång skulle de återvända hem. Det löftet hade ingen av dem lov att bryta.

De hade byggt sin hydda och de hade fått ett nytt hem. Men allt var under lång tid ovant och främmande. Sofia tänkte att det var svårt att leva i en by där inte alla kände varandra från förr. Eller talade samma språk. Både hon och Maria var i början blyga för de andra barnen. Men de hade tur. För de fick nästan genast en vän, en pojke som hette Lino och var några år äldre. Han bodde i en hydda som låg i närheten, längs den dammiga vägen som ledde

bort mot det hus där den vite prästen och de två nunnorna levde. Lino talade samma språk som Maria och Sofia. Han var lång och mager. Men det märkvärdiga med honom var att hans två ögon såg i kors. Han kunde se på Maria och Sofia samtidigt.

En dag hade han stått utanför deras hydda, det var en söndag när de inte arbetade ute på de stora fälten där de odlade majs och grönsaker. Han hade lika trasiga kläder som alla andra. På ena foten hade han en sko. Eftersom han bara hade en sko hade han målat en sko på den andra foten. Lydia hade gått för att försöka byta till sig en bit tvål mot en korg hon hade flätat på kvällarna. Maria och Sofia var ensamma hemma och passade Alfredo.

– Hur kan ni vara så lika? frågade Lino. Ni kan speglar er i varandra.

Sofia tänkte att hon borde svara någonting. Men hon visste inte vad hon skulle säga.

– Hur kan man se åt två håll samtidigt? sa hon till slut.

– Det är min hemlighet, svarade Lino.

Sen berättade han att han hade kommit till byn tillsammans med en faster och en farbror. Hans föräldrar hade blivit kidnappade av banditerna vid ett överfall långt, långt borta. Han visste inte ens om de levde längre. Maria berättade vad som hade hänt med deras by.

– Vi såg havet, sa Sofia. Har du sett havet?

Lino skakade på huvudet.

– En gång ska jag resa över hela världen, sa han. Och jag kommer att se dubbelt så mycket som alla andra.

Sen berättade han för dem om skolan. Den vite prästen och de två nunnorna hade skolundervisning för barnen i byn. De ville att alla barn skulle komma dit varje dag för att lära sig läsa och skriva och räkna.

– Vi har inga pengar, sa Sofia som gärna ville gå i skola.

– Vi måste arbeta med mamma, sa Maria.

– Det kostar inga pengar, sa Lino. Tror ni jag har pengar? Varför skulle jag gå med en sko om jag hade pengar?

– Det går i alla fall inte, sa Maria. Vi måste arbeta. Vad skulle vi annars äta?

– Skolan är bara på eftermiddagarna, sa Lino. Tre timmar varje dag. Jag kan redan nästan läsa.

Efteråt, när Lino hade gått, satte de sig på baksidan av huset där det var skugga.

– Jag tror han talade osanning, sa Maria. En skola kan inte vara gratis. Dessutom har vi bara trasiga kläder. Jag tror inte man får gå i skola om man inte har hela kläder.

– Det viktigaste är väl att man inte är smutsig, sa Sofia. Jag tror inte att han ljög. Varför skulle han ha gjort det?

– Det går i alla fall inte, sa Maria. Vi måste hjälpa Lydia. Vem ska ta hand om Alfredo om vi är i skolan? Vi kan inte ta med honom dit.

– Vi kanske kan gå varannan dag, sa Sofia tveksamt.

– Och lära oss varannan bokstav, sa Maria. Varannan siffra?

De fortsatte att diskutera fram och tillbaka. De glömde alldeles bort Alfredo. Ingen av dem hade nånsin kunnat

drömma om att få gå i skola. I den by där de hade levt tidigare, med Hapakatanda och Muazena och alla släktingar och vänner, fanns det inte någon skola. Bara byns sekreterare, som hade gått på en missionsskola, kunde skriva och läsa. Det var han som skrev alla brev som någon i byn behövde skriva, det var han som läste upp olika besked som kom från guvernören eller någon annan viktig person.

Kunde det verkligen vara möjligt att de kunde få gå i skola? I så fall, tänkte Sofia, var inte allt bara dåligt med att de hade tvingats på flykt. Då fanns ändå något som var bra.

Hon hade sett havet.

Hon kanske kunde få börja i en skola.

Det kunde aldrig uppväga att Hapakatanda och Muazena och deras syskon var döda. Det kunde inte ens uppväga att banditerna också hade dödat deras hundar.

Men ändå var det någonting.

– Alfredo, sa Maria plötsligt och spratt upp. Lydia var rädd för att han skulle drunkna i floden eller bli slukad av en krokodil. Hon var också rädd för att han skulle bli biten av en orm. De rusade runt huset. Sen kunde de andas ut. Alfredo hade somnat vid husväggen. Den dammiga jorden blåste över hans ansikte. I sömnen viftade han bort en fluga som försökte krypa in i hans näsa.

Den kvällen talade de med Lydia om vad Lino hade berättat. Hon kom tillbaka sent på eftermiddagen och i

ena handen hade hon en tvål. De gick först ner till floden och tvättade sig. Medan två av dem höll utkik efter krokodiler tvättade sig den tredje. Så turades de om. Lydia var på gott humör, hon stod halvnaken i vattnet och tvättade sig och sjöng.

– Vi pratar med henne i kväll, sa Maria. När hon sjunger är hon på gott humör. Men du får fråga.

– Jag, sa Sofia förskräckt. Du är äldst.

– Du pratar bäst, sa Maria. Om jag nu är äldst så bestämmer jag det. Du får fråga mamma.

De satt runt skålarna med majsgröt och salladsblad i skymningen, plockade till sig med fingrarna, och åt under tystnad. Maria såg på Sofia och rynkade pannan. Det betydde att hon borde börja prata nu. Mamma Lydia satt aldrig stilla och överksam i onödan. Efter maten skulle hon genast börja göra i ordning inför natten, rulla ut de tunna filtarna de låg på, breda ut capulanorna de hade över sig.

– Det finns en skola här, sa Sofia. Den är gratis. Där kan man lära sig läsa och skriva och räkna. Det är bara på eftermiddagarna.

Lydia såg förvånat på henne.

– Varför berättar du det? frågade hon.

Sofia blundade och tog sats. Att fråga om något svårt var som att försöka göra ett långt hopp.

– Maria och jag vill gärna börja skolan, sa hon.

Lydia tuggade färdigt det hon hade i munnen och torkade av fingrarna innan hon svarade.

– Inte behöver ni besvära er med att gå i skolan, sa hon. Ni arbetar redan så mycket ute på majsfälten. Jag vill inte tvinga er att göra något ni inte behöver.

– Men vi vill själva, sa Sofia.

Lydia såg förvånat på henne och sedan lika förvånat på Maria innan hon svarade.

– Man behöver inte kunna läsa och skriva för att rensa ogräs, sa hon. Man behöver inte kunna räkna för att hacka upp jorden och så frön.

Sofia visste plötsligt inte vad hon skulle säga. Hur skulle hon få sin mamma att inse att det var nånting annat de ville? Att kunna läsa vad som stod textat på en skylt, att kunna skriva sitt eget namn.

– Den vite prästen vill att alla barn ska gå i skolan, sa hon till slut. Vi kanske måste lyda honom.

Sofia visste att hennes mamma hade stor respekt för vita människor. Det gällde alla i den by där de bott tidigare. När en vit man eller kvinna sa nånting måste man alltid lyssna noga. Varför det var så visste inte Sofia. En gång hade de vita bestämt över deras land. Men så var det inte nu längre. Den enda hon visste som inte hade brytt sig om de vita var Muazena. Vid de tillfällen vita människor besökte deras by hade hon helst stängt sig inne i sin hydda och kommit ut igen förrän de var borta.

– Om det är så ska ni naturligtvis gå till skolan, sa Lydia. Men då måste vi laga era kläder. Jag vill inte att mina döttrar ska vara trasigare klädda än någon annan.

Maria och Sofia lutade sig fram och snuddade med sina händer mot Lydias starka armar. Det var ett tecken på att de kände stor glädje. Först efteråt, när Lydia hade

gått in för att göra i ordning inför natten, sprang de bakom hyddan, höll varandra i händerna och började dansa till rytmen av en trumma som hördes någonstans långt bortifrån.

Det hade redan blivit mörkt så de kunde knappt se varandra.

Men glädje var något man inte behövde se för att förstå eller kunna dela med någon annan.

Lika lite som sorg och smärta.

Det hade de lärt sig. Det fanns ingenting som de tyckte så mycket om som att dansa. Och den bästa dansen av alla, det var glädjedansen. Ingen hade någonsin lärt dem att dansa, det var någonting de alltid hade kunnat. Sofia tänkte att det hade börjat när hon var så liten att hon inte kunde gå och satt fastknuten på mamma Lydias rygg. När Lydia hade dansat med de andra kvinnorna hade rörelsen och rytmen smugit sig in i hennes egen kropp. Sen dess hade den funnits där. För Maria var det samma sak.

De dansade tills Lydia kom ut ur hyddan och ropade att de skulle komma in och lägga sig.

Efteråt, när Lydia och Alfredo hade somnat, låg de länge och viskade med varandra.

– Tänk om vi är för dumma, sa Maria. Vi som bara är vana vid att hacka i jorden.

– Jag tror inte vi är dummare än någon annan, sa Sofia och försökte låta övertygande.

Men innerst inne var hon också rädd.

Tidigt på morgonen nästa dag, innan de gick ut till åkrarna för att arbeta, satt de tillsammans med Lydia och lagade sina kläder, Lydia skakade uppgivet på huvudet.

– Bättre blir det inte, sa hon. Jag måste göra fler korgar och sälja. Ni behöver nya kläder, båda två.

Dagen därpå gick Maria och Sofia till skolan. De höll varandra i handen och deras steg blev långsammare och långsammare ju närmare de kom.

Det var ett avlångt hus av cement där ödlor kilade omkring i sprickorna. Inga fönster, bara ett plåttak på ett högt träspann. Lino kom springande emot dem när han upptäckte att de hade stannat på vägen och tydligen inte vågade sig fram.

– Ni måste tala med José-Maria, sa han.

– Vem är det? frågade Sofia.

– Prästen, svarade Lino förvånat. Och ni måste tala med Filomena. Lärarinnan.

Han följde dem till ena hörnet av den avlånga skolbyggnaden där det fanns ett litet kontor.

– Vad gör vi nu? frågade Sofia.

– Vet ni ingenting? sa Lino. Ni knackar på dörren och stiger in när någon ropar.

Sen sprang han därifrån. Pojkarna höll på att sparka fotboll med en boll som var gjord av hårt sammanknutna grässtrån.

– Vi går hem, sa Maria.

– Det gör vi inte alls, svarade Sofia. Sen knackade hon på dörren. Det kom inget svar. Hon knackade en gång till. Då öppnades dörren. Den vite man som tidigare hade sett på dem med sitt sorgsna leende stod i

dörröppningen. Han var svettig i ansiktet och hade glasögon uppskjutna i pannan.

– Vi vill börja skolan, sa Sofia.

Den vite mannen petade ner glasögonen på näsan.

– Jag minns er, sa han. Märkvärdigt vad ni är lika. Är ni tvillingar?

– Jag är Sofia, sa Sofia. Maria är Maria. Det är ett år emellan oss. Maria är äldst.

– Vad heter ni mer?

– Alface*.

Han såg förvånat på dem. Sen brast han i skratt.

– Det är ett bra namn, sa han. Sofia och Maria Alface.

Har ni gått i skolan tidigare?

De skakade på huvudena.

– Då får ni börja i Filomenas klass. Jag ska följa med er dit.

De gick till det klassrum som låg längst bort. Lektionen hade just börjat. Lärarinnan som hette Filomena var ung. Dessutom var hon svart.

– Två elever till, sa José-Maria. Sofia och Maria. Hur många har du nu?

– Sist jag räknade var det 92 elever, sa Filomena. Om dom sitter fyra i varje bänk så går det.

José-Maria skakade på huvudet.

– Vi måste bygga en större skola, sa han. Men varifrån ska vi få pengar?

* *Alface* betyder sallad.

Sen gick han. Sofia och Maria stod med nerslagna ögon. Alla de andra barnen i klassrummet såg på dem.

– Är ni tvillingar? frågade Filomena och log mot dem.

Sofia skakade på huvudet. Hon var så torr i munnen att hon inte kunde få fram ett ord.

Filomena pekade på en bänk där det satt två flickor.

– Ni får sitta där, sa hon. Vi har inga böcker, inga papper och inga pennor. Vi har inte ens kriter till svarta tavlan. Därför måste ni komma ihåg allting ändå. Sätt er nu.

Det var den dagen de började skolan.

På kvällen när de hade lagt sig kunde Sofia inte sova. Hon smög sig försiktigt ut ur hyddan och blåste på glöderna i elden tills flammorna åter slog upp. Någonstans kunde hon höra trummor. Osynliga gräshoppor gnisslade runt henne.

Hon såg djupt in i elden.

Det var som om hon skymtade Muazenas ansikte bland lågorna. Och pappa, Hapakatanda. Hon tyckte att de log mot henne.

Hon satt och stirrade in i elden och visste inte om hon ville skratta eller gråta. Kanske var det möjligt att göra det på en och samma gång. En skattgråt?

Eldens flammor dansade i mörkret.

Sofia tänkte att alla oanvända dagar som fanns framför henne, de som Muazena hade jämfört med majsplanter, skulle bli ljusa. Det fanns något annat än monster som lurade i mörkret.

Livet var så mycket mer.

Och hon gladde sig.

NÅGRA DAGAR EFTER det att Maria och Sofia hade börjat skolan kom José-Maria och sa att alla som nyligen hade kommit till byn skulle träffas på kvällen. Flickorna skulle säga till Lydia att det var ett möte som alla måste vara med på.

Maria blev rädd.

– Vi kanske inte får vara kvar här, sa hon.

– Varför skulle vi inte få det? svarade Sofia. Varför låter dom oss börja i skolan om vi inte ska vara kvar här?

De gick på vägen hem från skolan.

– Kanske det finns banditer här också? sa Maria. Kanske vi ska ge oss iväg allihop?

Sofia tyckte ibland att Maria hade alldeles för många frågor. Varför skulle hon som var yngst alltid svara på allting.

– Jag vet inte, sa hon. Fråga inte mer nu.

På kvällen, just i den korta skymningen, när solen sjönk över floden, samlades de vid brunnen som låg i mitten av byn.

José-Maria ställde sig på en låda så att han skulle synas.

Sen berättade han om minorna.

– När ni går till åkrarna eller ner till floden ska ni bara använda dom stigar som redan är upptrampade, sa han.

Där är det säkert att gå. Men ta inga genvägar. Det finns minor nergrävda. Vi vet inte var. Vi vet bara att dom finns.

– Vad är en mina? frågade Maria.

Sofia hyssjade ner henne.

– Jag vet inte, svarade hon. Prata inte så mycket. Lyssna istället.

– Minor är bomber nergrävda i jorden, fortsatte José-Maria. Dom syns inte. Trampar man med foten på marken ovanför så exploderar minan. Ett ben kan sprängas bort. Man kan bli blind. Man kan till och med dö. Använd bara stigarna. Ta aldrig några genvägar, hur bråttom ni än har.

Sen frågade han om de hade förstått. Alla nickade. De skulle bara gå på stigarna. De skulle aldrig ta några genvägar, hur bråttom de än hade.

På vägen hem fortsatte Lydia att förmana dem. Sofia tänkte att det var som om det fanns monster nergrävda i jorden, monster som låg och väntade och lurpassade.

Sen tänkte hon att det var som krokodiler. Jordkrokodiler som väntade på att hugga sina käftar i hennes ben.

Lydia förmanade dem. Sen fortsatte Maria med att förmana Sofia. Och Sofia förmanade Alfredo.

Alltid stigarna. Aldrig genvägar.

Den kvällen när de hade ätit sin majsgröt såg Sofia att det var fullmåne. Hon kom ihåg att det hade varit

fullmåne när de hade kommit fram till byn. Redan hade de bott där i en månad.

Hon visste inte riktigt vad en månad var. Det var längre än en dag och längre än en vecka. Men det var mindre än ett år. Hur många fullmånar det var sen de flydde från byn där Hapakatanda och Muazena och alla hundar låg döda, visste hon inte.

Tiden var konstig. Den både fanns och inte fanns.

Dagarna var långa. Oftast somnade Maria och Sofia genast efter det att de hade ätit på kvällarna och hjälpt Lydia att plocka undan efter måltiden. De steg upp vid soluppgången. Då hade Lydia redan gett sig ut på åkrarna. De klädde på Alfredo, gav honom lite av den mat som fanns kvar efter middagen kvällen innan. Sen sopade Sofia inne i hyddan och utanför, medan Maria tog med Alfredo till en kvinna som bodde i en hydda på andra sidan byn. Hon var för gammal för att arbeta. Men hon tog hand om Alfredo tills Lydia kom tillbaka på eftermiddagen. När Maria hade lämnat Alfredo skyndade de iväg till åkrama. Där arbetade de sen med att rensa och hacka tills solen stod mitt på himlen. De åt av den mat som Lydia och de andra kvinnorna gjorde i ordning. Sen skyndade de ner till floden och tvättade sig innan det var dags att springa igen för att inte komma för sent till skolan. De var noga med att alltid hålla sig på stigen och de sprang så mycket de orkade. Hur de än ansträngde sig var det aldrig någon av dem som kom fram före den andra. Sofia sprang fortast. Men det var Maria som orkade mest.

Dagarna var långa. Men ibland låg de och viskade med varandra i hyddan när Lydia och Alfredo hade somnat.

En kväll när de låg med ansiktena tätt samman frågade Maria om Sofia ännu kunde minnas hennes vita klänning.

Sofia kom väl ihåg. Den vita klänningen som pappa Hapakatanda en gång hade haft med sig när han varit inne i staden som låg i närheten av deras by. Han hade bara haft råd att köpa en klänning. Men han hade lovat att Sofia också skulle få en när han nästa gång hade pengar eller nånting han kunde byta bort.

Klänningen hade blivit kvar den natten när banditerna hade kommit smygande.

– Jag drömmer ibland att jag ska vakna en morgon och att klänningen är här, viskade Maria.

– Den brann nog upp, svarade Sofia. Men när jag får pengar nån gång ska jag köpa en ny åt dig.

– Var skulle du få pengar ifrån? sa Maria. När Lydia inte har några pengar. Glöm inte bort att vi är fattiga.

– Jag kommer kanske på nåt sätt, sa Sofia.

– Det gör du inte, sa Maria.

– Jag lovar, sa Sofia.

När Maria hade somnat låg Sofia och funderade på det som Maria hade sagt. Hur skulle hon kunna skaffa en ny vit klänning till Maria? Hon hade lovat. Maria skulle inte glömma hennes löfte. Hon visste att hon på något sätt måste hålla det.

Det gjorde henne samtidigt arg.

Hon visste att hon hade alldeles för lätt att lova Maria saker och ting. Det hade hänt många gånger tidigare.

Den tid som både fanns och inte fanns gick vidare. Ännu en gång blev månen full. För varje dag blev det varmare och varmare. Vattnet i floden sjönk. Men snart skulle regnen börja falla.

En dag när de var lediga från skolan och Maria låg hemma i hyddan och hade ont i magen gav sig Sofia ut på upptäcktsfärd. Hyddorna låg utspridda på ett stort område. Hittills hade hon bara sett en liten del av byn.

När hon kommit till andra sidan av byn upptäckte hon plötsligt en man som satt utanför en hydda och sydde kläder. Han hade en svart symaskin som han trampade på. Sofia hade en gång tidigare sett en symaskin. Det var en indier som under en kort tid hade försökt leva av att sy kläder i den by där hon bodde förut. Han hade suttit i skuggan av ett träd och trampat på sin märkvärdiga maskin. Alla barn som fanns i byn hade förundrade stått och sett på indiern och hans maskin. Sofia var inte mer än fem eller sex år den gången. Men hon kunde fortfarande minnas symaskinen. Hon hade tänkt att hon gärna skulle vilja lära sig sy på en sådan maskin när hon blev vuxen.

Indiern hade lämnat byn efter kort tid. Han hade tagit sin maskin med sig. Byborna var alldeles för fattiga för att betala honom för att sy kläder.

Sofia mindes fortfarande hur ledsen hon var när han hade lämnat byn. Symaskinen hade han haft fastspänd på ryggen.

Nu såg hon en symaskin igen.

Den såg likadan ut som den indiern hade haft.

Hon blev stående och såg hur mannen trampade och sydde.

När han tittade upp från sitt arbete och upptäckte henne slog hon ner blicken och tänkte att hon nog borde gå därifrån.

Men mannen log och nickade åt henne. Försiktigt vågade hon sig närmare.

Han hette Antonio men kallades för Totio. Han var gammal och tandlös. Inne i hyddan bakom honom fanns hans hustru som hette Fernanda. Deras barn var vuxna och hade egna familjer. Totio och Fernanda hade också flytt från banditerna.

De hade lämnat allt utom symaskinen.

Det här berättade han för Sofia medan han trampade på maskinen och fortsatte att sy. Han höll på att laga ett par svarta byxor.

Fernanda kom ut ur hyddan och satte sig på en bastmatta i skuggan. Hon var tjock och pustade i värmen.

– Vem är du? ropade hon till Sofia från bastmattan. Har du pengar så syr Totio vad som helst till dig. Har du mycket pengar kan han sy ett par vingar till dig.

– Hon bara pratar, sa Totio och skrattade. Inte kan jag sy några vingar.

Han blinkade åt henne och torkade svetten ur pannan.

– Har du något namn? frågade han.

– Jag heter Sofia.

Han fortsatte att fråga henne om vem hon var och varifrån hon kom. Hela tiden sydde han. Sofia svarade så gott hon kunde. Då och då ropade Fernanda från bastmattan. Sen somnade hon och började snarka.

– Jag har en bra hustru, sa Totio. Ibland pratar hon för mycket. Men hon är en bra hustru.

– Jag skulle vilja lära mig sy, sa Sofia.

Totio log.

– Det skulle du nog, sa han.

Byxorna var färdiga. Han synade dem och hängde dem sedan försiktigt på bordskanten.

Sen klappade han symaskinen.

– Det gjorde du bra, Xio.

Sofia såg förvånat på honom.

– Varför skulle inte en symaskin kunna ha ett namn? sa Totio. Varför vill du lära dig sy?

– Jag vill sy en vit klänning till min syster Maria, sa hon.

Svaret hade hon inte tänkt ut på förhand. Det bara kom av sig själv.

Sen tänkte hon att hon borde förklara varför hon ville sy just den klänningen. Hon berättade för Totio om det som hade hänt den natten Hapakatanda dog, om deras pappa som hade kommit från staden med klänningen till Maria.

Totio nickade tankfullt när hon hade berättat klart.

– Det är nog så, sa han. Dom dödar och bränner och plundrar. Men ingen tänker på att banditerna faktiskt också stjälar en vit klänning från en flicka som heter Maria.

– Jag har lovat henne klänningen, sa Sofia.

– Kom med tyget så ska jag lära dig sy, sa Totio. Om du skaffar ett fint tygstycke och den tråd som behövs så ska jag lära dig sy. Först för hand. Och sen, om du är duktig, så ska du få lära dig på maskinen.

Sofia trodde inte det var sant. Skulle hon verkligen få lov att trampa på symaskinen?

Men hur skulle hon kunna skaffa ett tygstycke?

I samma ögonblick vaknade Fernanda.

– Gå nu, sa Totio. Nu hinner jag inte prata mer med dig. Kom tillbaka när du har tyget och tråden.

Sofia gick hem till hyddan. Men först följde hon en av de ringlande stigarna ner till floden. Där fanns en kulle där hon och Maria brukade sitta och spana efter krokodiler. Den var så långt från vattnet att det inte var någon risk att en krokodil skulle kunna få tag på dem. Men just den här dagen brydde hon sig inte om krokodilerna. Hur skulle hon kunna få tag på ett tyg till en klänning åt Maria? Hon hade inga pengar, mamma Lydia hade inga pengar.

Sen kom hon att tänka på de rentvättade vita lakan som brukade hänga på tork utanför José-Marias hus. Kanske hon kunde be att få ett av dem? Men hon slog genast bort tanken. Hon skulle aldrig våga fråga. Dessutom skulle José-Maria säkert bli arg över att hon tiggde. Kanske skulle han jaga bort dem från byn.

Sofia satt kvar vid floden så länge att det redan hade börjat skymma när hon äntligen reste sig och gick hem. Hon såg att Lydia var arg när hon kom till hyddan.

– Var har du varit hela dagen? frågade hon med hög röst.

Sofia slog ner blicken när hon svarade.

– Ingenstans, sa hon.

– Ingenstans, sa Lydia. Jag trodde att du hade ramlat i floden. Eller villat bort dig. Varför kan du inte hålla dig hemma när din syster är sjuk?

– Jag är bra nu, mamma, ropade Maria inifrån hyddan.

– Gå och hämta vatten, sa Lydia. Skynda dig. Snart är det mörkt.

Den kvällen hade Sofia svårt att somna. Hon tänkte på Totio. På det vita tyget som hon aldrig skulle kunna få tag i. På löftet hon hade gett Maria.

Men mest av allt tänkte hon på de vita lakanen.

Ofta hängde de där i gryningen. Det betydde att de hade hängt ute under natten.

José-Maria hade många lakan. Han skulle nog inte märka om ett var borta. José-Maria tänkte säkert inte på att räkna sina lakan. Han hade så mycket annat i huvudet.

Sofia slog upp ögonen i mörkret.

Vad var det hon hade tänkt?

Att hon skulle stjäla ett lakan? Skulle hon sy en klänning av ett stulet tyg?

Ville hon att Maria skulle gå med kläder som en tjuv hade tagit?

Hon kröp ihop i mörkret. Hennes tankar hade gjort henne rädd. Jag kan inte stjäla ett av José-Marias lakan, tänkte hon.

Det måste finnas något annat sätt.

Men Sofia fann ingen annan utväg. På mornarna, när hon och Maria gick ut till åkrarna, kunde hon på avstånd

se de vita lakanen som vajade i den svaga morgonvinden utanför José-Marias hus.

Det gick ännu ett månvarv. När det åter var fullmåne kände Sofia att hon inte kunde vänta längre. En natt när alla sov i hyddan smög hon sig försiktigt upp, sköt undan bastmattan som hängde för dörröppningen och försvann i mörkret. Hon höll andan och lyssnade. Allt var mycket tyst. Någonstans prasslade en råtta. Ett barn gnydde i sömnen inifrån en hydda.

Sen kom rädslan krypande.

Vad skulle hända om någon såg henne?

Jag lägger mig igen, tänkte hon. Jag kan inte göra det. Även om jag bara lånar ett lakan. Det kommer fortfarande att vara José-Marias lakan, också när det är en klänning åt Maria.

Samtidigt visste hon att löftet till Maria va viktigare. Hon började springa genom mörkret, förbi de mörka hyddorna, förbi de svaga glöder som fortfarande lyste efter de många eldarna.

Där hängde lakanen. De var som vita, oroliga andar i ljustet från månen. Hon stod alldeles stilla och lyssnade.

Jag vågar inte, tänkte hon. Jag vågar inte.

Sen smög hon sig hastigt fram till tvättlinan, hakade av ett lakan, makade ihop två andra så att luckan inte skulle märkas och sprang sen därifrån.

Plötsligt var det som om varenda människa i byn var vaken. Hon tänkte att de spejade genom spjälorna i hyddornas väggar. De såg henne, Sofia, Lydias dotter, Marias syster, tjuven som stulit ett av José-Marias lakan.

Först när hon var tillbaka vid hyddan stannade hon. Hon måste böja sig framåt för att återfå andan.

Det fanns ett hål i ett träd som stod intill eldhärden av gamla järnringar och några spruckna cementblock. Där stoppade hon in lakanet och tätade hålet med jord.

Sen drog hon försiktigt undan bastmattan och la sig ner.

– Vad gör du? sa Maria plötsligt.

Sofia trodde att hennes hjärta skulle stanna. Hade Maria varit vaken hela tiden medan hon varit borta?

– Jag måste bara kissa, svarade hon.

Men Maria sov redan.

Sofia låg vaken ända till gryningen. Flera gånger var hon på väg att springa bort med lakanet och hänga tillbaka det. Men när gryningen kom och Lydia försvann ut ur hyddan låg lakanet fortfarande kvar inne i trädet. Hon väntade tills Lydia hade gått, sen skyndade hon sig ut innan Maria hade vaknat och lindade lakanet runt kroppen, under den vanliga capulanan hon bar.

Några veckor senare hade de skollov. José-Maria hade inte klagat över att han blivit av med något lakan. Sofia var alltid rädd när hon mötte honom. Hon hade dåligt samvete och hon var ledsen över att hon hade tagit det.

Det kommer alltid att vara hans lakan, sa hon till sig själv. Även om det är en klänning som sitter på Maria.

När hon kom till Totio med lakanet var hon rädd att han skulle börja fråga hur hon hade fått tag på det. Men han sa ingenting, synade det bara och nickade belåtet.

– Jag har ingen tråd, sa Sofia.

– Det ska du få av mig, sa Totio. Trots allt var tyget det viktigaste.

Den veckan sydde Sofia med Totios hjälp en klänning till Maria. Sofia fick aldrig lov att trampa på maskinen. Men Totio sa att hon nog skulle kunna lära sig att sy.

– Jag har pratat med Xio, sa Totio och nickade mot symaskinen. Han tror nog att du ska kunna komma överens med honom en dag.

– Är symaskinen en han? sa Sofia.

– Jag tror det, svarade Totio förvånat. Det verkade som om han aldrig hade tänkt på att symaskinen kunde vara en hon.

– Han har i alla fall aldrig protesterat över sitt namn, sa han. Och Xio är inget namn för en kvinna.

När Maria ville veta vad Sofia gjorde på eftermiddagarna sa hon bara att det var en hemlighet.

– Det är nånting till dig, sa hon. Fråga inte mer.

Klänningen var klar. Den var mycket vacker. Sofia kunde nästan inte vänta med att få se den på Maria.

Men fortfarande hade hon ett svårt problem att lösa. Hur skulle hon kunna förklara varifrån hon hade fått den? Hur skulle hon kunna få Lydia att tro att hon talade sant?

När hon stod med klänningen i handen tänkte hon att det enda hon kunde göra var att ta Totio till hjälp.

– Mamma Lydia kanske frågar var tyget kom ifrån, sa hon. Jag hittade en sedel på marken. Istället för att ge den till henne köpte jag tyget. Hon kan bli arg på mig.

Totio log. Igen blev hon ledsen för att det var så lätt att ljuga.

– Jag ska säga att du har fått det av mig, sa han. Oroa dig inte.

Den kvällen gav Sofia Maria klänningen. Hon ville inte att Lydia skulle få se den. Inte förrän Maria hade den på sig. Hon gav den till Maria på den lilla kullen nere vid floden.

Maria trodde inte Sina ögon. Men när hon hade satt på sig klänningen passade den. Sofia hade mätt på sig själv och bara gjort den lite större.

– Jag har sytt den själv, sa Sofia. Det var hemligheten. Och tyget fick jag av en gammal man som har en symaskin. Han heter Totio. Minns du indiern som satt under trädet och sydde på en maskin? Totio har en som är likadan.

Sofia såg hur glad Maria blev. Hon ville genast springa hem och visa den för Lydia.

– Vänta till i morgon, sa Sofia. Då är det söndag. Det blir en överraskning för henne också.

Lydia blev minst lika häpen som Maria. Men till Sofias stora lättnad trodde hon på Sofias förklaring. Nästa dag

gick hon till Totio och tackade honom för att han hade hjälpt Sofia att sy.

Sofia gruvade sig medan hon väntade på att Lydia skulle komma tillbaka. Men hon bara log.

- Totio sa att du var duktig, sa hon.
- Jag vill gärna lära mig sy, sa Sofia.

Allt mer sällan tänkte Sofia på att det egentligen var José-Marias lakan. Maria ville alltid ha på sig klänningen. Till och med när hon var ute på åkern. Då vek hon upp den över benen och lindade sin vanliga capulana utanpå.

Det gick ytterligare några månvarv.

Varje morgon sprang Sofia och Maria ut till kvinnorna på åkrarna. Snart skulle det vara tid att börja skörda majs. Plantorna var redan höga.

De lekte när de sprang. Hoppade jämfota, försökte undvika att nudda vid stenarna som stack upp ur marken. De hade alltid roligt.

En morgon, när det hade regnat under natten och den röda jorden på stigen fortfarande var fuktig, fick Sofia idén att de skulle turas om att blunda när de sprang. För att undersöka om det var möjligt provade hon. Hon sprang några meter med slutna ögon. Maria var alldeles bakom henne.

Det var inte svårt. Hon provade en gång till. En sista gång ville hon pröva. Sen skulle hon låta Maria vara med i leken.

Kanske var det för att jorden var fuktig. Men hon snubblade till och tog några steg utanför stigen. Maria var alldeles bredvid henne. Hon slog upp ögonen och såg att hon var utanför stigen. Det var kanske svårare än hon hade trott.

– Vad gör du? sa Maria som stod på stigen, alldeles bredvid henne.

– Ingenting, sa Sofia. Jag leker.

Hon hoppade på vänsterfoten.

Sen satte hon ner högerfoten för att ta ett steg tillbaka till stigen igen.

Då sprängdes jorden i bitar.

EFTERÅT VAR ALLT mycket tyst.

Sofia tänkte att hon låg i en myrstack där tusentals ilskna myror bet och slet i hennes kropp. Det var som om hon också hade myror inne i magen, i huvudet, i benen. Hon låg på sidan, hon hade svårt att se och smärtorna var så stora att hon inte ens förmådde skrika. Maria låg några meter ifrån henne, framstupa, halvvägs inne i ett busksnår. Sofia tänkte att hennes vita klänning var borta, den som hon hade varit så glad åt. Nu hängde bara några sönderslitna tygstycken kvar runt hennes midja. De var inte heller vita längre. De var röda. Sofia förstod att det var blod.

Hon försökte skrika igen, ropa efter Maria, efter mamma Lydia. Hon kände att hon föll, myrorna bet och slet i hennes kropp och sen sjönk hon ner i ett mörker utan slut.

José-Maria stod med en kaffekopp i handen och skulle just föra den till munnen då han hörde den våldsamma explosionen. Genast förstod han vad som hade hänt. Någon hade trampat på en mina. Hans ansikte förvreds av rädsla. Han gav sig inte ens tid att ställa ifrån sig kaffekoppen på ett bord utan slängde den ifrån sig. Sen öppnade han dörren och sprang mot det håll varifrån smällen hade kommit. Det var någonstans nere vid

floden, vid de yttersta åkrarna. Medan han sprang skrek han åt människor han mötte att de skulle hämta nunnan som hette Rut och var sjuksköterska. Han sprang så fort han kunde. Det var redan varmt, trots att klockan inte var mer än sex. Hjärtat pumpade hårt i bröstet och inom sig fruktade han för vad han skulle få se.

Han var inte först på platsen. Kvinnorna hade kommit springande från åkrarna och han kunde höra hur de skrek.

Det är en av dem, tänkte han. Men varför har hon lämnat stigen? De vet ju att där finns minor.

Han märkte att han nästan blev arg.

När han kom fram grep flera av kvinnorna tag i honom och försökte förklara vad som hade hänt. Men han förstod inte vad de sa, han trängde sig emellan dem och tvärstannade.

Det han såg gjorde att han började gråta. Det var de två flickorna som var så märkligt lika varandra, som hette Sofia och Maria. Han böjde sig ner över henne som låg mitt på stigen, han trodde att det var Sofia men han var inte säker. Han föll ner på knä och slog ut med armarna.

Det var en blodig klump som låg framför honom. Det liknade knappast längre ett barn, det var bara blod, sönderslitna lemmar och trasiga kläder.

Men han märkte att hon andades. Han skrek åt kvinnorna att de skulle vara tysta, han sa åt dem att söka

reda på flickornas mamma. Nu hade det också kommit några män.

– Var är syster Rut? skrek han. Ta av era skjortor leta reda på trädgrenar, stick in dom i skjortorna så att vi kan använda dom som bårar.

Sen kröp han på knä bort till den andra flickan som låg framstupa. Han försökte känna hennes puls.

Hon är död, tänkte han. Herregud, jag klarar inte det här.

Sen hittade han hennes puls. Den var mycket svag.

I samma ögonblick hörde han syster Ruts röst. Hon kom springande.

– Dom lever, skrek José-Maria.

Han reste sig på skakande ben medan Rut i tur och ordning lutade sig över flickorna. Hon hade med sig en väska och började sedan hastigt lägga olika tryckförband på Sofia och sedan på Maria. En av kvinnorna hjälpte henne.

En av männen rörde vid hans axel och pekade.

Det var flickornas mamma som kom springande. Utan att hon ännu hade sett någonting skrek hon så det skar genom honom.

– Vad heter hon? frågade han. Har hon någon man?

– Lydia, svarade en av männen. Hennes man blev dödad av banditerna.

– Hon ska inte se det här, sa José-Maria.

Sen gick han emot de springande kvinnorna som närmade sig.

Han försökte stoppa Lydia, men hon slet sig lös. Först när flera av de andra männen tog tag i henne lyckades de hålla henne fast.

Men då var det redan för sent.

Då hade hon redan sett sina döttrar som låg på stigen.

Hon slutade skrika.

Sen steg det som ett ylande ur henne.

José-Maria skulle aldrig glömma det.

Hennes klagan skulle följa honom genom resten av hans liv.

Bårarna var klara. Rut kunde inte göra mer, och de började med att försiktigt lyfta upp Maria. Ett svagt kvidande var allt som hördes. Någon la försiktigt en capulana över henne och började bära henne upp mot vägen där en lastbil väntade.

Sen lyfte de upp Sofia på den andra båren.

När de lyfte henne lossnade hennes vänstra fot och blev liggande kvar på stigen. Rut tog den försiktigt i händerna och la upp den på båren. José-Maria vände sig bort och kräktes.

När de kom till sjukhuset i staden trodde José-Maria att det redan var för sent.

– Dom är döda, sa han.

Syster Rut skakade på huvudet.

– Dom lever, svarade hon. Fortfarande andas dom.

– Kommer dom att klara sig? frågade José-Maria.

– Vi måste tro att dom gör det, svarade Rut.

José-Maria nickade. Han tänkte på deras mor Lydia, som var kvar med de andra kvinnorna.

Han kände en blandning av förtvivlan och vrede som han inte hade känt tidigare.

Han tänkte på att han var präst. Han trodde på Gud.

Han trodde på en Gud som hade skapat världen och djuren och människorna, hav och sol, måne och stjärnor. En Gud som var god.

Hur kunde då detta vara möjligt? Två sönderslitna, fattiga barn, liggande på en stig en tidig morgon.

Det var som om Rut kunde läsa hans tankar. Hon tog tag i hans hand och skakade på huvudet.

Sofia och Maria fördes över till två andra bårar. Sjukhuset var fattigt, visste José-Maria. Där saknades nästan allt, i många av sjuksängarna fanns inte ens lakan. Men sjuksköterskorna och läkarna var duktiga.

En av sjuksköterskorna hette Celeste, en annan Marta. De hade många gånger tidigare sett människor komma in till sjukhuset efter det att minor exploderat.

Nu såg de på Sofia och Maria.

– Jag vet att man inte ska tänka så, sa Marta. Men hade det inte varit bättre om dom här barnen hade fått dö.

– Det kommer dom nog att göra, svarade Celeste. Dom kan inte överleva de här skadorna.

Just i det ögonblicket kom en läkare som hette Raul. Han hade inte hört vad de två sjuksköterskorna hade sagt. Han var ung och han kände samma vrede som José-Maria när han såg vad minor gjorde med barn och vuxna.

Han undersökte Sofia och Maria i tur och ordning.

Även om Maria hade minst sår insåg han genast att hon var svårast skadad. Tryckvågen från explosionen hade skadat henne invändigt. Hon blödde inifrån, i motsats till den andra flickan, som hade mist sin fot och fått sina ben och sin mage sönderslitna.

Flickorna rullades bort för att han skulle kunna börja operera. Han vände sig till José-Maria som var kvar. Rut hade redan återvänt för att ta sig an flickornas mamma.

– Vad hände? frågade doktor Raul.

José-Maria slog ut med armarna.

Dom visste att dom inte fick lämna stigen, sa han. Ändå sker det.

– Det kommer att hända så länge minorna finns kvar, svarade doktor Raul. Han gjorde inga försök att dölja sin vrede.

– Kommer dom att överleva? frågade José-Maria.

Doktor Raul tänkte efter innan han svarade.

– Jag vet inte, sa han sen. Förmodligen inte.

– Ingen av dom?

– Kanske hon som miste foten. Den andra flickan har svåra inre skador.

Tillsammans med flera andra läkare opererade doktor Raul sedan i många timmar.

Efteråt, när de var trötta och svettiga, visste de att de bara hade en sak att göra.

Att vänta.

Maria och Sofia låg i två sängar tätt intill varandra. Det var alldeles tyst i rummet. En sjuksköterska satt på en

stol vid fönstret. Det var åter gryning, solen hade börjat häva sig upp över horisonten och hustaken i staden.

Två läkare kom in i rummet.

Sofia sov. Men det var som om hon ändå märkte vad som hände runt henne. Hon hörde två män som talade.

Var det pappa som hade kommit? Nej, han var död, det måste vara någon annan. Eller kanske hon hade drömt alltihop? Det hade aldrig funnits några monster som kommit den där natten.

Hon visste inte. Hon hörde inne i sömnen hur de två männen talade med varandra. De talade med låga röster.

– Maria går nog inte igenom, sa den ena rösten. Skadorna är för svåra. Vi klarar inte att häva infektionerna.

– Hon är stark, sa den andra rösten. Dom är starka båda två.

– Vi får vänta. Det är allt vi kan göra.

Sofia hörde hur rösterna tystnade och sedan fotsteg som avlägsnade sig. Långt inne i mörkret försökte hon förstå det hon hade hört. Men smärtorna som kom och gick gjorde att hon gungade bort på det mörka, underjordiska havet.

Det var som om det brann eldar inom henne. Varför hade hon så ont? Vad var det som hade hänt? Det sista hon mindes var att hon och Maria hade varit på väg ut till åkern för att arbeta. Maria hade haft sin vita klänning. Sofia hade varit arg på henne för det. Hon skulle smutsa ner den ute i åkern. De hade sprungit och knuffats, kunde hon minnas. Knuffats och skrattat och sprungit.

Sen var allting borta.

Hon gungade på det mörka havet och eldarna fortsatte att brinna inom henne.

Plötsligt tyckte hon sig höra att Maria ropade på henne. Men hon kunde inte se henne. Hon lyssnade medan hon gungade. Nu hörde hon det alldeles bestämt. Det var Maria som ropade.

Med ett ryck kom hon upp till ytan. Eldarna fortsatte att brinna inom henne. Det gjorde så väldigt ont. Men hon slog upp ögonen. Hon visste inte alls var hon var. Rummet var främmande. Det var inte hyddan. Kala, höga, vita vaggar. Från en dörr lyste ett svagt ljus in i rummet. När hon vred på huvudet, försiktigt, eftersom alla hennes rörelser gjorde så ont, såg hon en vitklädd kvinna sitta på en stol vid fönstret med hakan lutad mot bröstet. Det var en sjuksköterska, kunde hon se, eftersom hon hade en vit hätta på huvudet. Hon sov. Sofia vred på huvudet igen. Bredvid hennes säng fanns en annan säng och där låg Maria. Ljuset från dörren lyste mot hennes bleka ansikte.

Plötsligt slog Maria upp ögonen och såg på henne.

– Jag vill gå hem, Sofia, sa hon. Jag har så ont.

Sofia sträckte ut armen trots att smärtorna skar genom henne. Men hon visste att hon måste göra det. Annars skulle Maria resa sig ur sängen och gå. Hon skulle bli lämnad ensam kvar. Frånsett den sovande kvinnan vid fönstret skulle hon bli den sista människan på jorden. Hennes hand nådde Maria. Sofia grep tag i henne.

– Jag har så ont, sa Maria. Jag vill gå hem.
– Det är natt, sa Sofia. I morgon går vi hem. Men Maria satte sig upp i sängen.
– Jag går hem nu, sa hon.
Sen la hon sig ner. Hon såg på Sofia. Sen blundade hon.

I samma ögonblick visste Sofia att Maria dog. Hennes hand ryckte till. Sen var hon borta.

Sofia skrek.

Kvinnan vid fönstret vaknade och reste sig. Hon tände ljuset och såg på Sofia. Sen såg hon på Maria.

Hon försökte ta bort Sofias hand.

Men Sofia släppte inte Maria.

Sen försvann hon ner i mörkret igen. Nånstans där fanns Maria, det visste hon.

Snart skulle det vara morgon igen.

Då skulle allt vara som vanligt. De skulle skynda sig ut till åkern där mamma Lydia redan stod på huk med sin hacka.

Sen skulle det bli eftermiddag och de skulle gå till skolan. Allt skulle vara som vanligt.

Bara eldarna inom henne kunde slockna.

Hon märkte aldrig att det kom vitklädda personer in i rummet. Hon såg aldrig doktor Raul stå stilla vid Marias säng och skaka på huvudet.

Hon såg aldrig att de lyfte över Maria på en bår och rullade ut henne.

Hon såg aldrig att de hade täckt över henne med ett lakan som vak rent och oanvänt.

Ett lakan som doktor Raul hade tagit med sig från sitt eget hem. Han ville inte att Maria skulle täckas av sönderrivna och smutsiga tygstycken.

Nästa gång Sofia vaknade var det redan dag. Solen sken in genom fönstret. Utifrån kunde hon höra bilar.

Sen upptäckte hon att Maria var borta. Hennes säng var tom.

Hon mindes svagt det som hade hänt under natten.

Maria har gått hem, tänkte hon. Hon har lämnat mig kvar här. Ensam. Varför har hon gjort det?

Det kom en sjuksköterska in i rummet.

– Var är Maria? frågade Sofia.

– Maria är död, sa sjuksköterskan.

Sofia skakade på huvudet.

– Hon har gått hem, sa Sofia. Hon är inte död.

I samma ögonblick kom doktor Raul. Sofia visste inte hans namn. Han såg snäll ut. Men hans ansikte var märkt av trötthet.

– Var är Maria? frågade Sofia.

Doktor Raul satte sig försiktigt vid hennes säng.

– Din syster var mycket trött, sa han. Hon hade så svåra skador att hon bara ville sova. Det gör hon nu. Hon har inte ont längre. Jag tror vi ska vara glada för det. Även om vi är ledsna för att hon är borta. Hon hade så förfärligt ont, Sofia. Därför är Maria död.

Sofia såg in i hans ögon.

Han strök försiktigt med ena handen över hennes panna.

– Din mamma Lydia är där ute, sa han. Jag ska hämta henne.

Doktor Raul lämnade rummet och stängde dörren. Ute i korridoren på golvet satt Lydia, hopsjunken, förkrossad.

Bredvid henne stod José-Maria. Doktor Raul satte sig på huk framför Lydia.

– Nu måste du tänka på Sofia, sa han. Gå in till henne. Men gråt inte, skrik inte. Tänk på att Sofia är mycket sjuk.

Lydia nickade. José-Maria var tvungen att dra upp henne från golvet. Sen stöttade han henne in i rummet där Sofia låg.

De sa nästan ingenting till varandra. José-Maria stod i bakgrunden. Han såg hur Lydia strök med sina händer över Sofia. Och Sofia följde hennes ansikte med sina ögon.

Sen gick Lydia. Ute i korridoren svimmade hon. Två dagar senare opererade läkarna bort Sofias högra ben strax ovanför knäet. Det hade inte gått att rädda. Fortfarande trodde de att hon skulle kunna behålla det andra benet även om det också var svårt skadat.

Fyra dagar senare insåg doktor Raul att det andra benet inte heller gick att rädda. Dagen efter opererade han bort det strax under knäet.

Sofia visste fortfarande inte om att hon inte längre hade några ben.

Natten efter den andra operationen låg hon och gungade på det underjordiska havet. Eldarna fortsatte att brinna inom henne. Två sjuksköterskor kom in i hennes

rum. Hon hörde fotstegen, märkte hur de lyfte på lakanet och kände på hennes kropp.

Sen hörde hon hur de talade med varandra.

– Det hade väl varit bäst för henne att få dö som sin syster, sa den ena rösten.

– Vad har hon för liv att vänta sig i framtiden? svarade den andra rösten.

Sen blev det tyst i rummet. Fotstegen avlägsnade sig, dörren slog igen.

Sofia slog upp ögonen.

Var det henne de hade talat om? Varför var det bäst att hon också dog? Varför räckte det inte med Maria?

Hon märkte att det var något konstigt med kroppen. Det var inte bara eldarna som brann. Försiktigt strök hon med ena handen längs bröstet och magen, över alla bandage, och fortsatte ner längs ena benet.

Vid knäet tog det slut. Hennes ben var borta. Dom har tagit bort det, tänkte hon förfärad.

Dom har tagit ifrån mig mitt ena ben.

SOFIA SATT än en gång och såg in i elden.

Hon gjorde det i drömmen. Men allt var så verkligt att hon till och med tyckte sig känna doften av svartbränt trä, av gräs och jord.

Hon sökte inte efter eldens hemlighet den här gången. Nu letade hon efter Muazenas ansikte bland flammorna. Hon ville fråga om det ben som hade försvunnit, det ben som någon tagit ifrån henne.

Men Muazenas ansikte fanns inte. Hon satt och såg in i elden tills det bara var glöd kvar. Och sedan mörker.

När hon vaknade var det en ny dag. Smärtorna kom och gick i vågor. Återigen kände hon efter med handen under lakanet. Benet var borta. Vid knäet fanns bara en stump, omknuten av bandage.

Hon var mycket trött. Smärtorna dunkade och högg. Hon var för trött för att tänka på vad som egentligen hade hänt med hennes ben. Det var som om hon hade sprungit mycket långt och måste återfå andan. Kanske hade hon sprungit så fort att det ena benet inte hade hunnit med? Kanske det snart skulle vara tillbaka på sin plats under knäet igen?

Doktor Raul kom in i hennes rum. Hon kände igen honom nu, utan att hon visste vem han var. Men han

satte sig alltid på huk vid hennes säng så att hans ansikte kom nära hennes eget. Han log. Sofia tänkte att han såg trött ut. Fanns det ingen säng som han kunde få lägga sig ner i och vila?

– Hur mår du, Sofia? frågade han.

– Någon har tagit mitt ena ben, svarade hon.

Hon talade så tyst att han knappt kunde höra vad hon hade sagt. Han lutade sig tätt intill henne och bad henne säga det en gång till.

– Mitt ena ben är borta, sa Sofia.

Han såg in i hennes trötta ögon. Han såg hennes ansikte som var fullt av sår efter explosionen. Åter kände han vreden i sitt hjärta. Ett barn som blir berövat förmågan att springa, tänkte han. En afrikansk flicka som aldrig mer ska kunna dansa.

Han förstod att hon trodde att det bara var hennes ena ben som var borta. Hon hade fortfarande inte märkt att de också varit tvungna att ta bort det andra.

Han såg på henne och tänkte att han måste tala om det för henne. Det var bättre än att hon i sin ensamhet upptäckte det själv.

Han önskade att han hade sluppit. Han önskade att han en dag aldrig mer skulle behöva se en flicka som Sofia i en sjuksäng, söndersliten av en mina.

Ändå hade han nu vågat börja tro att den här flickan skulle överleva. Fortfarande fanns det risk att det skulle kunna tillstöta infektioner. Men ändå trodde han att hon skulle klara sig. Det fanns en förunderlig styrka hos den

här flickan. Han själv skulle nog aldrig helt kunna förstå vilka plågor hon gick igenom. Men hon var stark.

Han tänkte att styrka inte var en man som kunde lyfta hundra kilo över sitt huvud.

Styrka var ett barn som överlevde att trampa på en mina.

Han hade hört av sköterskorna att Sofia skrek mycket sällan. Hon bet ihop om allt det som måste göra mycket ont.

Doktor Raul lutade sig tätt intill henne.

– Det är inte bara ditt ena ben som inte längre finns kvar, sa han. Vi var också tvungna att operera bort det andra. Annars skulle du aldrig kunna bli frisk. Men jag kan lova dig att du ska få två fina, konstgjorda ben. Och du kommer att kunna gå igen, Sofia. Det lovar jag dig. Du ska få två nya ben. Dom kommer att bli dina bästa vänner för resten av ditt liv.

Han betraktade hennes ansikte.

– Förstår du vad jag säger till dig? frågade han.

Sofia släppte honom inte med blicken. Med sin andra hand kände hon på sin kropp. Hennes andra ben var också borta. Hon såg på doktor Raul.

– Jag vill ha tillbaka mina ben, sa hon.

– Du ska få nya ben, svarade doktor Raul.

– Jag vill inte ha nya, sa hon. Jag vill ha mina gamla.

Sen orkade hon inte prata mer. Smärtorna blev för starka. En sjuksköterska gav henne nånting att dricka. Snart sov hon igen.

I hennes oroliga drömmar levde Maria. Men bilderna var sönderklippta och förvirrade. Den vita klänningen hängde på José-Marias tvättlina. Där hängde många vita klänningar men inga lakan. Totio trampade på sin symaskin. Lydia stötte korn. Hela tiden letade Sofia efter Maria. Alltid var hon försvunnen, alltid var hon osynlig. Hon visste att Maria fanns där. Men hon kunde inte se henne.

Ibland när hon vaknade var smärtorna nästan helt borta. Om hon låg alldeles stilla utan att röra sig kunde det nästan kännas som vanligt.

Det var då, när smärtorna hade upphört för en stund, som hon tänkte att hon måste tala med José-Maria. Hon skulle berätta för honom att det var hon som hade tagit lakanet. Om hon bekände skulle han säkert hjälpa henne att få tillbaka sina gamla ben igen.

Han brukade komma till sjukhuset ett par gånger i veckan tillsammans med Lydia. Oftast kom han då in i hennes rum ensam innan han hämtade Lydia som väntade ute i korridoren.

Nästa gång han kom sa hon som det var.

Först trodde han att hon yrade. Vad var det för lakan hon talade om? En vit klänning till Maria?

Sen insåg han att hon hade tagit ett lakan från hans tvättlina. Av det hade det blivit en klänning till Maria som nu var död.

José-Maria kunde minnas resterna av det vita tyget på Marias kropp, där hon legat framstupa över stigen när

minan hade exploderat. Men inte hade han någonsin märkt att ett lakan hade försvunnit.

Han kunde se att Sofia såg rädd ut. Därför var det viktigt att han tog hennes ord på allvar.

– Det gör ingenting, sa han. Du ska inte tänka på det nu.

– Kanske kan jag då få tillbaka mina ben, sa Sofia.

José-Maria blev rörd. Det var en märklig flicka som låg där framför honom i sängen, liten och blek. Han tänkte att även svarta människor kunde blekna av sorg och smärta.

– Du ska få nya ben, sa han. Dina gamla ben orkade inte mer.

Sen gick han ut i korridoren och hämtade Lydia.

– Hon vet om att båda hennes ben är borta, sa han till henne. Det är viktigt att du kommer ihåg att hon ska få nya ben.

Lydia satt på golvet i korridoren som var full av folk.

– Hur ska hon klara sig? klagade hon. Vi som är så fattiga.

– Först ska hon bli frisk, sa José-Maria. Sen ska vi tänka på framtiden. Gå in till henne nu! Gråt inte. Skrik inte. Berätta för henne om hur hela byn väntar på att hon ska komma hem igen.

Det var alltid lika svårt för Lydia att besöka Sofia. Se hennes plågade ansikte, tänka på att under lakanet var hennes ben borta. Hon tänkte att hon inte kunde göra någonting. Och hur skulle livet bli efteråt? Med Sofia utan ben hemma i byn? Hon kunde tänka att hon förlorat allt i

livet. En gång hade hon varit ung, lika ung som Sofia. Hon hade träffat Hapakatanda, de hade levt ett gott liv tillsammans. Sen hade banditerna kommit ur mörkret och allt hade förändrats. Efter det hade de varit på flykt.

När hon äntligen trodde att hon skulle kunna börja bygga upp ett nytt liv med sina barn hade olyckan slagit till igen. Skulle det aldrig ta slut? Skulle hela hennes fortsatta liv vara oro och smärta?

Sofia blev alltid glad när mamma Lydia kom. Hon önskade att hon aldrig skulle behövt vara ensam i sitt rum. Hon orkade inte prata så mycket själv. Men hon lyssnade på Lydia som gärna pratade mycket och oavbrutet. Hon berättade om Alfredo, om att majsens nu var klar att skörda. Men hon sa ingenting om Maria. Till slut, när hon inte hade några fler ord, blev det tyst i rummet. En ensam fluga surrade ovanför Sofias ansikte. Lydia som suttit på golvet bredvid sängen reste sig upp och klappade henne valhänt på ena kinden.

– Jag kommer snart tillbaka, sa hon.

Sofia nickade. När hon rörde på huvudet återkom smärtorna. Hon fick stålsätta sig för att inte börja kvida. Det ville hon inte att Lydia skulle höra.

Samma kväll, när Sofia låg ensam i sitt rum och gungade på de underjordiska dyningarna, när Lydia sov hopslingrad med Alfredo på hyddans golv, satt José-Maria på sängen i sitt rum med ett litet krucifix i handen. En ensam lampa brann i rummet.

José-Maria var präst. Han trodde på Gud. En gång för länge sen hade han växt upp i Brasilien. Det var då han hade bestämt sig för att bli präst. Många år efteråt hade han blivit skickad som missionär till det fjärran Afrika, till landet där det var inbördeskrig och många människor var utsatta för ett stort lidande.

Det hade gått många år sen den gången. José-Maria tänkte ibland att han hade problem med sin Gud. Han hade svårt att förstå allt det som hände med människorna.

Eller var det kanske tvärtom? Var det Gud som hade problem med José-Maria?

Ibland satt han om kvällarna med krucifixet i sin hand och försökte tala med Gud.

Just den här kvällen talade han om Sofia. Han försökte förstå varför ett litet barn måste lida som hon. Varför hade hennes syster behövt dö?

Han tyckte att han hörde en trött stämman inom sig själv. Det var som om det var han själv som talade, men som en mycket gammal man. Rösten var gammal och sprucken, orden otydliga som avlägsna viskningar.

Gud är en gåta, tänkte han. Den tystnad jag möter är Guds egen förtvivlan.

José-Maria satt med krucifixet i sin hand till långt in på natten.

Sen släckte han lampan.

Det gick några veckor. Allt mer sällan låg Sofia och gungade på de underjordiska dyningarna. Smärtorna blev svagare. Hon kunde ibland känna hunger och hon

började sitta upp i sängen och äta. En dag när hon var ensam i rummet drog hon undan lakanet och såg med egna ögon att hennes ben var borta. Knäna var inlindade i stora bandage.

Det var något egendomligt med benen som inte längre fanns där. Det var som om hon ändå hade känsel i dem, ända ner till fötterna.

Dom ropar på mig, tänkte hon.

Dom är lika ensamma som jag.

Samma dag frågade hon doktor Raul vad som hade hänt med hennes ben.

Han blev överraskad över hennes fråga. Samtidigt hade han lärt sig om Sofia att det alltid var bäst att säga som det var.

– Dina ben var döda, sa han. Dom var döda men du lever. Vi brände dom. Sen begravde vi dom i jorden.

Sofia tänkte länge på det han hade sagt.

– Jag hoppas att ni begravde dom bredvid Maria, sa hon.

Doktor Raul nickade långsamt.

– Ja, sa han. Vi begravde dom bredvid Maria.

Dagen därpå fick Sofia vara uppe för första gången. Hur länge hon hade legat i sin säng visste hon inte. Hon hoppades att det hade gått lång tid. Det kändes lättare att tänka på Maria då, om tiden hade gått en lång väg ifrån henne. En av sjuksköterskorna lyfte över henne i en gammal rostig rullstol med skeva hjul. Sen sköt hon ut

Sofia genom dörren. I korridoren var det fullt av sjuka människor. Det luktade unket av svett och sår.

- Du måste ha luft, sa sjuksköterskan som hette Mariza.

De kom ut på trottoaren utanför sjukhuset. Sofia såg förvånat på alla bilar som for förbi på gatan, de höga husen, alla människor som skyndade förbi åt olika håll. Mariza ställde rullstolen intill husväggen.

- Här kan du sitta och se, sa hon och log. Sen kommer jag och hämtar dig.

Hon lindade en smutsig filt runt hennes ben. Sofia tänkte att ingen nu kunde se att hon inte hade några ben.

Sen var hon ensam.

Hon hade inga minnen av att hon hade kommit till staden. Det sista hon kom ihåg var att hon och Maria hade skyndat på stigen ut mot åkrarna.

Plötsligt insåg hon att hon inte alls visste vad som hade hänt. Varför var Maria död? Varför hade hon inga ben längre? Varför var det ingen som hade berättat för henne vad som hade hänt?

Var det banditerna som hade kommit tillbaka?

Tankarna vandrade fram och tillbaka medan hon satt i rullstolen utanför sjukhuset. Runt omkring henne satt kvinnor på trottoaren med sina olika varor utspridda. Några av dem hade gjort små bord av pappkartonger. De sålde apelsiner och äpplen, lök och ärter, chokladbitar och majscolvar. Några hade också ölburkar. Då och då var det någon som stannade och köpte. Hela tiden

pratade de med varandra, ammade sina barn och ordnade med sina varor.

Plötsligt märkte hon att det var någon som talade till henne, på hennes eget språk. Det var en kvinna som satt alldeles intill henne. Hon sträckte fram en halv apelsin till Sofia. Sofia skakade på huvudet, hon hade inga pengar att betala med. Sen förstod hon att hon fick den halva apelsinen. Hon tog emot den.

– Vad har hänt med dig? frågade kvinnan som var ung och hade ett glittrande leende.

– Jag vet inte, svarade Sofia. Nånting hände med mina ben. Och Maria dog.

– Var det din mamma?

– Min syster.

– Yo Mammanó, inó, klagade kvinnan. Kriget dödar alla. Vad heter du?

– Sofia Alface.

– Jag heter Miranda, sa kvinnan. Jag ska vara din vän.

Apelsinen smakade godare än något Sofia någonsin hade ätit. Hon såg på kvinnan och kunde plötsligt inte låta bli att börja skratta.

Men det lät främmande.

Det var som om hon nästan hade glömt hur det var att skratta.

Den närmaste veckan körde Mariza ut henne en gång på förmiddagen och en gång på eftermiddagen. Varje dag fanns Miranda där. Några gånger hände det att doktor Raul kom ut på gatan och rökte en cigarett. En dag gav han Miranda några sedlar.

Eftersom hon fortsatte att ge Sofia apelsiner förstod hon att det var doktor Raul som betalade dem.

Snart hade Sofia lärt känna alla kvinnor som fanns omkring henne på gatan. De ropade när Mariza kom med rullstolen och ibland lät de henne sitta med något av de minsta barnen i knäet när de gick något ärende. Det var också ute på gatan hon satt de gånger mamma Lydia och José-Maria kom för att besöka henne.

En dag kom Mariza och hämtade henne tidigare än vanligt.

- Nu ska du få hälsa på Mestre Emilio, sa hon.
- Vem är det? frågade Sofia.
- Det är han som gör dina nya ben, sa Mariza.

Mestre Emilio fanns i ett rum som var fullt av armar och ben och fötter och händer. Först tyckte Sofia att det var otäckt inne i rummet. Men Mestre Emilio var en man som skrattade och tog henne i hand, han påminde om Totio, och han sa att allt nog skulle bli bra. Han skulle göra ett par riktigt fina ben åt Sofia, av plast skulle de bli, och hon skulle få svarta skor.

Sen lindade han med hjälp av Mariza försiktigt av hennes bandage. För första gången såg Sofia såren vid knäna. De hade fortfarande inte läkt. Hon blev illamående och tittade bort. Mestre Emilio höll på med ett måttband och skrev upp siffror i en anteckningsbok. Sen la de på bandagen.

- Snart ska du börja öva dig att gå igen, sa Mestre Emilio. Det kommer att bli tungt och besvärligt. Men du kommer att lyckas.

Sofia nickade.

– Du vill väl kunna gå igen? frågade han.

– Ja, sa Sofia.

Men innerst inne visste hon inte vad hon ville. Det fanns dagar och nätter då hon bara tänkte på Maria.

Maria som var död, som aldrig mer skulle finnas. Även om hon fick ett par konstgjorda ben skulle hon aldrig kunna springa igen, aldrig kunna dansa. Hon skulle bli tvungen att använda kryckor.

Kanske var det bättre att hon också dog? Hennes ben väntade redan på henne i jorden.

Hon sa ingenting till någon om sina tankar. Inte till mamma Lydia, inte till José-Maria, inte till doktor Raul.

En dag kom doktor Raul in i hennes rum tidigt på morgonen.

– I dag ska du flytta, sa han. Vi behöver det här rummet till andra människor som är sjukare än vad du är.

Som vanligt hade han satt sig på huk vid hennes säng.

– Du kommer att klara dig bra, sa han. Ingen kan göra så fina ben som Mestre Emilio. Nu ska du börja träna dig att gå igen.

– Ska jag åka hem? frågade Sofia.

Doktor Raul skakade på huvudet.

– Det är för långt borta, svarade han. Du måste bo kvar här i staden ännu en tid, tills dina ben är klara och du kan gå ordentligt. Det är för långt att åka och hämta dig varje dag.

Sent på eftermiddagen kom Mariza och hämtade henne. Hon rullade ut henne i den rostiga rullstolen. En bil stod och väntade på henne. Hon lyftes in i bilen.

– I morgon träffar jag dig igen, sa Mariza.

Bilen for genom staden. Sofia var rädd. Hon visste inte alls vart hon skulle. Tänk om hon bara försvann bland alla människor, hon och rullstolen? Ingen skulle hitta henne.

Hon försökte lägga märke till vägen de for. Men stadens alla gator gjorde henne förvirrad. Till slut visste hon inte längre åt vilket håll sjukhuset låg.

Till sist svängde bilen in genom grindarna till en gårdsplan där det låg flera stora hus. Bilen stannade. Chauffören lyfte ut henne och rullstolen.

– Här ska du bo, sa han. Varje morgon kommer en bil och hämtar dig till sjukhuset. Där ska du öva dig att gå.

Bilen for iväg. Sofia satt i rullstolen. I knäet hade hon en apelsin som Miranda hade gett henne.

Hon såg sig omkring.

Ingenstans fanns några människor.

Hon var ensam. Solen höll redan på att gå ner.

Snart skulle det vara natt.

Hon var övergiven.

SOFIA SATT i sin rullstol hela natten.

Över hennes huvud lyste och sprakade stjärnhimlen. Då och då sov hon en stund. Filten hade hon dragit över huvudet. Varje gång hon vaknade upp ur sin oroliga sömn undrade hon var hon var.

Bortglömd, tänkte hon. Bortslängd. De behövde min sång på sjukhuset. Lydia kommer aldrig att hitta mig igen. Rullstolen kommer att sjunka ner i jorden.

Sofia var inte rädd för mörkret. Men hon var rädd för att hon inte kunde röra sig. När mörkret föll hade hon försökt rulla på stolen. Men hjulen var så skeva att de inte gick att rubba. In i det längsta hade hon tänkt att någon skulle komma. Men när det blivit mörkt och stadens alla ljud långsamt avtog förstod hon att hon skulle bli kvar där hon var hela natten.

Hon tänkte att hon kunde hasa sig ur stolen och krypa undan någonstans under ett av träden som stod intill huset. Men hon satt kvar. Det kliade under bandagen vid knäna.

För att hålla sig sällskap satt och hon sjöng under natten. Hon tänkte att om hon sjöng riktigt starkt skulle Maria kunna höra henne nere i jorden där hon fanns. Hon sjöng alla sånger hon kunde komma på. Hon sjöng högt och lågt, fort och långsamt, om och om igen. Det

minskade hennes rädsla för att vara ensam. Det gjorde också att hon lät bli att tänka på vad som skulle hända när natten var över.

Hon mindes hur det var när hon var mycket liten. Hapakatanda hade ibland på kvällarna visat henne och Maria stjärnorna. Han hade visat henne hur man kunde se olika formationer som liknade djur. Han hade också sagt åt dem att var och en skulle välja sin stjärna.

– Det finns en stjärna för varje människa, hade han sagt. Den kommer att lysa så länge ni lever. När ni en gång dör och börjar leva med era förfäder försvinner stjärnan.

Sofia mindes att hon hade frågat om man också begravde stjärnor som föll. Hapakatanda hade blivit förvånad över hennes fråga.

– Det har jag aldrig tänkt på, sa han. Men det gör man säkert.

Efter den långa natten hade gryningen äntligen kommit, som en svag ljusröd strimma i mörkret strax över horisonten. Och plötsligt hade det varit full dag. Staden hade vaknat till liv igen. På avstånd hörde hon bussar och bilar, en radio som stod på i ett hus.

Tills sist kom det ändå en människa. Det var en kvinna som var stor och tjock. Hon stannade framför Sofia där hon satt i sin rullstol.

– Vem är du? frågade hon. Varför sitter du här?

– Jag heter Sofia. Jag kom i går.

Kvinnan skakade på huvudet.

– Du skulle ju komma först i dag, sa hon. Har du suttit här hela natten?

Sofia nickade.

Kvinnan slog ihop händerna. Hon var arg.

– Det är ingen ordning på sjukhuset, sa hon. Hur kan dom komma hit och bara lämna dig en dag för tidigt?

– Jag vet inte, sa Sofia.

– Och du har suttit här hela natten?

– Ja, sa Sofia.

– Stackars barn, sa kvinnan. Nu ska jag visa dig var du ska bo. Och sen ska du få mat. Jag heter Veronica och jag arbetar här.

Hon tog ett kraftigt tag i rullstolen och började skjuta på den. De skeva hjulen hoppade över den ojämna gårdsplanen. De fortsatte genom ytterligare en grind och kom in på ännu en gårdsplan. Där fanns ett avlångt hus med en öppen gång under ett utskjutande tak. En lång rad dörrar stod öppna. Veronica sköt rullstolen. Utanför varje dörr satt en människa. Sofia såg att alla var mycket gamla och sjuka. Många hade smutsiga bandage om olika kroppsdelar, andra hade inga ben eller händer eller fingrar. Det luktade otäckt och Sofia undrade vad hon skulle göra här. Vid slutet av den långa gången stannade Veronica utanför en dörr som var stängd.

– Här ska du bo, sa hon och öppnade dörren.

Sofia såg in i ett mörkt rum. Där stod två gamla stålsängar, utan madrasser.

– Ska jag bo här ensam? frågade Sofia.

– När du har lärt dig gå får du åka hem till din mamma, sa Veronica. Snart ska du få nånting att äta.

Sofia hasade ner från rullstolen. Hon tänkte att det var som om hon blivit liten igen, innan hon hade lärt sig att gå. Hon kröp över tröskeln. Hon satt där på golvet och såg sig omkring. Det fanns ingenting förutom sängarna i rummet. En träplatta täckte ett hål i väggen där det tidigare hade funnits ett fönster. Plötsligt spratt en råtta fram ur ett hörn och försvann ut genom dörren. Sofia hasade fram till sängen. Så snart hon kommit in i rummet hade hon förstått att hon inte kunde krypa. Då skulle bandagen över knäna gå sönder. Det enda sätt hon kunde ta sig fram på var att hasa på ändan. Hon lyckades ta sig upp i sängen och la sig ner på de rostiga stålfjädrarna. De gnagde i ryggen och i nacken. Men hon var trött efter den långa natten i rullstolen. Hon var för trött för att tänka. Hon somnade genast.

När hon vaknade var hon öm i hela kroppen. På golvet bredvid sängen sto en tallrik med kall majsgröt och en bit av en fläsksvål. Hon hasade sig ner på golvet och tog med sig tallriken till dörröppningen. En gammal man utan ögon hasade förbi utanför dörren. Hon följde honom med blicken. Han försvann in genom en dörr längst bort i det avlånga huset. Sofia gissade att det var dit hon skulle gå när hon behövde uträtta sina behov.

Hon var hungrig och började äta. Men maten smakade så illa att hon fick tvinga i sig den. Hon tänkte att det kanske var förbjudet att inte äta upp maten. Kanske skulle de som straff låta henne sitta i rullstolen ännu en natt?

När hon hade ätit färdigt ställde hon undan tallriken och blev sittande i dörröppningen. Hon såg på sina smutsiga bandage och kände sig mycket ledsen.

Hon ville inte bo i det mörka rummet. Även om hon inte kunde gå, så ville hon åka hem till mamma Lydia och till Alfredo. Varför skulle hon bo här bland en massa gamla och sjuka människor som hon inte kände?

Det finns inte ens en eld här, tänkte hon. Det finns inga lågor jag kan sitta och se in i.

Dom har inte bara tagit mina ben ifrån mig.

Dom har också tagit eldens alla hemligheter.

Hur länge hon satt dörröppningen visste hon inte. När Veronica kom vaggande med sin stora kropp för att hämta den tomma tallriken såg hon att Sofia var ledsen. Trots att hon hade mycket att göra, det var hon som lagade mat åt alla som bodde på hemmet för de gamla och fattiga och sjuka, satte hon sig ner, drog Sofia intill sig, och tryckte henne mot sin kropp.

- Nu är du ledsen, sa hon. Du har inga ben, du kan inte gå. Din syster är borta och du känner inga här. Du undrar vad som ska hända. Och du fick sitta ensam en hel natt i rullstolen. Maten smakar heller inte bra, trots att jag försöker göra så gott jag kan av det lilla jag har. Du är ledsen och du vet inte alls vad som ska hända. Är det inte så?

Sofia satt som i ett skruvstöd i hennes stora armar. Hon nickade svagt som svar. Samtidigt var det skönt. Hon kunde känna Veronicas hjärta.

– Det blir lättare om några dagar, sa hon. Och du måste lära dig att gå igen. Du måste vara kvar här så att du kan få dina nya ben.

När Veronica hade gått kände Sofia sig bättre till mods. Inte mycket, men ändå.

Nästa morgon väckte Veronica henne tidigt. Sofia var öm i kroppen efter att ha sovit på stålfjädrarna. En gång under natten hade hon vaknat av att en råtta sprang över hennes kropp.

– Om du ändå hade haft en madrass att ligga på, sa Veronica. Men vi har ingenting här. Vi får vara glada att det finns mat.

Sofia hasade bort till pumpen på gården och tvättade sig. Sen kröp hon upp i rullstolen. Veronica rullade ut henne på den yttre gården där en bil kom och hämtade henne.

När Sofia kom tillbaka till sjukhuset fördes hon till ett stort rum med speglar längs ena väggen. Över golvet fanns olika träräcken. Där gick människor i alla åldrar omkring och lärde sig gå för andra gången i sina liv. De flesta hade bara ett konstgjort ben, några få hade två. Sofia satt i rullstolen och såg på dem. Skulle hon nånsin kunna lära sig?

Plötsligt var det någon som klappade henne på axeln. När hon vred på huvudet såg hon Mestre Emilio som log mot henne.

– Nu är det dags, sa han och höll upp två pinnar av trä framför henne. Längst upp satt några remmar. Nertill på pinnarna var två Skor fastsatta.

– Du ska börja med dom här, sa han. Först måste dina knän vänja sig vid att dom snart ska få två nya ben. Det kommer att göra ont i början. Du kommer att få sår. Men om några månader kommer såren att vara läkta.

Medan Mestre Emilio pratade hade en annan man i vit rock kommit fram till rullstolen. Han var mycket yngre än Mestre Emilio.

– Det är Benthino, sa Mestre Emilio. Det är han som ska hjälpa dig tills du kan gå igen.

Benthino log mot henne.

– Sofia, sa han. Det är bäst att vi blir vänner. Vi kommer att träffas varje dag under lång tid.

– Ja, sa Sofia.

De spände fast de två pinnarna vid hennes knän. Sen reste de henne upp ur stolen. Hon kände att det ömmade i knäna. Men ändå var det som om hon hade velat sjunga. Hon stod upp igen. Benthino gav henne två kryckor.

– Försök ta ett steg, sa han. Du kommer inte att ramla. Du har kryckorna. Och jag är här. Jag tar emot dig om du faller.

– Hur ska jag göra? sa Sofia.

– Som vanligt, sa Benthino. Du ska inte tänka på att det är ett par ben av trä. Du ska bara gå på samma sätt som före.

Hon tog ett steg. Det kändes stelt och ovant. Det var som när hon försökt gå på stylvor. Knäna ömmade och remmarna kring låren stramade och gnagde. Benthino släppte henne. Han och Emilio ställde sig vid den motsatta väggen.

- Kom hit, ropade han. Gå långsamt. Du ramlar inte.
- Jag kan inte, svarade Sofia.
- Du kan, sa Benthino.

Hon försökte ta ett steg. Det var som om hon lyfte något tungt som hängde vid hennes kropp. Först ena benet, sen det andra. *Inom sig kunde hon se sig själv och Maria springa längs stigen.* Nästa ben. Lyfta, sätta det framför det andra. *Nu springer de. De leker. En ny lek som Sofia har hittat på.* Nästa ben. Ett steg framåt, ta stöd med kryckorna, hitta balansen. *De ska springa och blunda. Hon gör som vanligt när hon hittar på en ny lek. Först försöker hon själv. Sen talar hon om för Maria hur hon ska göra.* Nästa steg. Träpinnen med den svarta skon upp i luften och framåt, kryckorna mot golvet. *Hon blundar och hon springer. Men stigen är våt. Hon halkar och snubblar, kan inte stanna.* Nästa ben. Kryckan framåt, sen foten, lyfta kroppen, inte mista balansen. *Hon slår upp ögonen, hon har kommit utanför stigen. Hon står på ett ben, vänder sig om och ser Maria. Hon vet att hon inte ska sätta ner foten. Men det är redan för sent.*

Sofia ramlade.

Benthino skrattade. Han och Emilio lyfte upp henne, samlade ihop kryckorna, knöt fast en rem som hade lossnat. Plötsligt såg de att Sofia hade tårar i ögonen.

- Gjorde du dig illa? frågade Benthino.
- Vi bara lekte, sa Sofia. Jag snubblade.

Benthino förstod inte vad hon menade. Han ville att hon skulle fortsätta att gå. Men Mestre Emilio la handen på hans arm och sa att Sofia nog behövde vila. Han hade varit med om det här tidigare. Han insåg att Sofia först nu

hade förstått vad som egentligen hände den gången minan exploderade.

– Vi går inte mer i dag, sa han. Doktor Raul sa att du tyckte om att sitta ute på gatan.

Sofia nickade. Hon hörde bara avlägset vad han sa. Hon tänkte på det som hade hänt, det som hon först nu hade förstått. Det var en mina som hade exploderat. Hon hade lekt, hon hade blundat medan hon sprang.

Det var hon som hade trampat på minan.

Det var hennes fel att Maria hade dött.

Hon var alldeles kall inuti. Det var bara monster som dödade andra människor.

Mestre Emilio rullade ut henne på gatan.

– Benthino kommer och hämtar dig när det är dags att åka hem, sa han. Sitt här i solen och bli varm.

Miranda var där. Och alla de andra kvinnorna. Men Sofia ville inte tala med någon. Hon drog filten över huvudet. Hon ville vara osynlig.

Så satt hon när Benthino hämtade henne. Hon svarade inte när han frågade varför hon satt under filten. När bilen hade kört ut henne till hemmet för de gamla och Veronica rullade in stolen till hennes rum satt hon fortfarande med filten över huvudet. Hon ville inte ha någon mat. Först när hon hade hasat sig in i sitt rum och stängt dörren drog hon bort filten från sitt huvud. Det var alldeles tomt i henne, lika tomt som i det mörka rummet där hon satt på golvet. Det enda hon kunde tänka var att hon inte ville leva längre. Det var hennes fel att Maria var död.

Jag går aldrig ut härifrån, tänkte hon. Jag sitter här på golvet tills jag blir gammal.

Det blev kväll. Veronica kom med en mattallrik. Men Sofia kastade filten över huvudet och svarade inte när Veronica frågade om hon inte var hungrig. Veronica gick och stängde dörren bakom sig. Sofia brydde sig inte om att ta bort filten från huvudet. Hon satt orörlig och väntade på att bli gammal.

Dörren öppnades igen. Hon tänkte att det var Veronica som kom tillbaka ännu en gång.

Men någonting var annorlunda. Det lät inte som Veronicas steg. Sofia satt under filten och försökte lista ut vem det var. Hon hörde att den som hade kommit in i rummet satte sig på den andra sängen. Hon hörde också hur ett ljus tändes och kände lukten av rök och stearin tränga genom filten. Till slut kunde Sofia inte behärska sin nyfikenhet längre utan tog av sig filten.

På den andra sängen satt en flicka i hennes egen i ålder. Sofia såg att hennes ena ben var borta, det vänstra.

De såg på varandra.

– Jag heter Hortensia, så flickan. Vad heter du?

– Sofia.

– Har du också tappat ett ben?

– Båda två.

Det blev tyst igen. De såg på varandra.

– Varför sitter du under filten? frågade flickan.

Sofia svarade inte. Hon visste inte vad hon skulle säga.

– Jag ska bo här, sa Hortensia. Medan jag är på sjukhuset och lär mig gå med ett nytt ben.

Sofia tänkte att det inte kunde vara sant. Skulle hon verkligen inte behöva bo ensam längre?

– Hur länge ska du vara här? frågade hon.

– Jag vet inte, svarade Hortensia. Säkert väldigt länge.

Från det ögonblicket förändrades allting för Sofia.

Hon skulle slippa vara ensam.

Hortensia och Sofia blev vänner. Sofia kunde ibland tänka att det var som att ha fått en ny syster. Det kunde aldrig bli detsamma som med Maria. Men allting blev så mycket lättare när Hortensia fanns. På nätterna kunde Sofia ligga och lyssna på hennes andhämtning och sedan veta att hon skulle finnas där även på morgonen. De åkte till sjukhuset tillsammans, de tränade tillsammans, de satt ute hos kvinnorna som sålde apelsiner. De hjälpte varandra att fläta frisyrier, de hittade på sånger och de pratade om allt som hände omkring dem.

Hortensia hade också trampat på en mina. Hon kom långt bortifrån, så långt att hennes mamma aldrig skulle kunna komma och hälsa på henne.

– Du kan få låna min, sa Sofia. Hon har plats också för dig.

Det var alldeles sant. För när Lydia kom på besök och såg hur glad Sofia var över att Hortensia fanns började hon genast behandla henne som om hon hade varit hennes egen dotter.

Dagarna gick fort. Trots att det var tungt och svårt att lära sig gå med nya ben märkte de båda att det gick bättre och bättre. En dag märkte Sofia att hon klarade sig med bara den ena kryckan. Mestre Emilio kom då och då och såg på deras framsteg. Han lovade också att deras ben, både Sofias och Hortensias, snart skulle vara klara.

En kväll berättade Sofia för Hortensia att det var hennes fel att Maria hade dött.

Hortensia skakade på huvudet.

– Du kunde ju inte veta att det låg en mina just där, sa hon. Det var inte ditt fel. Det var minans fel.

När Sofia hörde vad Hortensia sa bestämde hon sig för att aldrig mer sitta under filten.

De talade med varandra om allt. Men det var en sak som de aldrig berörde. De visste att de en gång skulle skiljas åt. Hortensia skulle åka hem och Sofia skulle åka hem. För Sofia var tanken omöjlig att tänka. Hon ville inte mista Hortensia så som hon hade mist Maria.

Även om Hortensia skulle fortsätta att leva skulle det vara samma sak. De skulle aldrig kunna träffas.

Allt gick lättare för Hortensia som bara behövde ett nytt ben. För Sofia var det mycket svårare. Hon kunde ibland känna sig avundsjuk på Hortensia som bara hade förlorat sitt ena ben. Men hon höll det för sig själv. Hon sa aldrig något till någon om vad hon kände.

En dag, när de hade kommit tillbaka till hemmet för gamla och sjuka och satt i dörröppningen och väntade på att å mat, kom en man och sa att Hortensia inte behövde

träna mer. Hon skulle plocka ihop sina få tillhörigheter och genast ge sig av. Han skulle köra henne till en buss som skulle föra henne hem.

De hann nästan inte ta avsked av varandra. Allt gick så fort. De rörde bara tafatt vid varandras händer. Sen var Hortensia borta.

Sofia satt i dörröppningen och såg henne gå. Hon vek runt hörnet och var borta. Sofia stängde dörren om sig. Åter hade hon blivit ensam.

SOFIA GLÖMDE ALDRIG någonsin Hortensia.

Men hon såg henne aldrig igen.

Varje morgon när hon vaknade blev hon påmind om att Hortensia inte var där. Sängen stod tom. Hon frågade Veronica om det kanske skulle komma någon annan flicka. Men Veronica visste inte. Sängen förblev tom.

Dagarna gick, långsamt och tungt. Sofia kunde ibland tänka att den märkliga tiden, den som både fanns och inte fanns, var som de sävliga flodhästar hon sett flyta omkring i floden när hon och Maria tvättat Sina kläder.

Även om Sofia till varje pris och så fort som möjligt ville lära sig gå så bra att hon kunde åka hem igen, undrade hon ofta hur framtiden skulle bli. Hon skulle aldrig kunna springa eller dansa. Och hon tänkte att ingen man heller skulle vilja ha henne när hon var vuxen och ville få barn.

Tankarna hade varit mindre tunga när hon haft någon att dela dem med.

Men Hortensia var och förblev borta.

En dag var hennes nya ben färdiga. Doktor Raul kom och hämtade henne i det stora rummet där hon övade sig att gå med Benthinos hjälp. Tillsammans gick de till

Mestre Emilio. Han log mot henne och pekade på två ben som stod lutade mot bordet.

– Får jag presentera dig för dina två nya vänner, sa han. Dom kommer att vara tillsammans med dig i många år från och med nu. Eftersom du fortfarande växer kommer du en gång att behöva få två nya och längre ben. Men tills dess är dom här dina bästa vänner.

Benen var av ljusbrun plast. De var tjocka som vanliga ben och hade svarta skor längst ner. Det ena benet var längre än det andra eftersom det skulle fästas ända uppe på låret.

Tillsammans satte de på Sofia hennes nya ben. När hon reste sig märkte hon att de passade. Det gnagde bara lite i det vänstra benet under knäet. Sofia tänkte att om hon lät sin capulana gå ända ner till skorna skulle ingen kunna se att hon hade ben som egentligen inte var hennes egna.

Doktor Raul sa åt henne att gå runt i rummet.

– Gör det ont? frågade han.

Sofia skakade på huvudet.

– Kan jag åka hem nu? frågade hon istället.

– Inte än, sa doktor Raul. Du behöver minst en månad till här, för att öva. Men sen kan du åka hem.

Den kvällen prövade Sofia olika sätt att arrangera sin capulana så att de konstgjorda benen inte skulle synas. Hon gick fram och tillbaka utanför det avlångt huset och det var nästan som om allt hade varit som förr. De som inte visste kunde inte se att benen var av plast.

Från den dagen använde Sofia inte rullstolen längre. Tidigare hade hon satt på sig sina ben först när hon kommit till sjukhuset. Nu gjorde hon det på morgonen och behöll dem på ända tills hon gick och la sig på kvällen. Hon tog dem med sig i sängen och la dem under filten eftersom hon var rädd att någon skulle försöka stjäla dem.

En kväll när hon hade gått och lagt sig med benen intill sig tänkte hon att hon borde ge dem varsitt namn. Om det nu var som doktor Raul hade sagt, att de var hennes bästa vänner, så måste de heta nånting. Hon låg i mörkret och funderade. Vad kunde man egentligen kalla ett par ben? Efter att ha tänkt fram och tillbaka bestämde hon sig för att kalla högerbenet för Kukula och vänsterbenet för Xitsongo*. Hon bestämde sig också för att inte berätta för någon om de namn hon hade gett Sina ben. Hon tänkte på det som gamla Muazena en gång hade berättat: Sina hemligheter bevarade man bäst och säkrast genom att sitta vid en eld och kasta sina tankar som bränsle på lågorna. Då skulle de alltid finnas där, även när elden falnade och dog Lit. De skulle leva upp när en ny eld flammade upp dagen efter.

– Elden överger dig inte, hade Muazena sagt den gången för så länge sen. Den bevarar dina hemligheter och avslöjar dom aldrig för någon.

Under den här tiden kom mamma Lydia och José-Maria allt mer sällan på besök. De hade mycket att göra och Sofia satt ofta i dörröppningen och väntade förgäves på att de skulle komma. Ibland hade Sofia sån

hemlängtan att det gjorde ont i henne. Det fanns ingenting som var så svårt att stå ut med. Om hon inte fick mat en kväll kunde hon somna bort från hungern. Men hemlängtan var värre.

Då och då brukade doktor Raul sticka till henne några sedlar. Hon brukade köpa en apelsin för pengarna. Men en dag fick hon en idé. Om hon sparade pengarna skulle de kunna räcka till en plats på någon av de gamla och rostiga lastbilar som körde folk fram och tillbaka mellan staden och byarna utanför. Hon skulle överraska mamma och Alfredo med att åka hem över en lördag och söndag när hon ändå inte var på sjukhuset och övade sig att gå med de nya benen. Hon visste att hon bodde i Boane. Kom hon väl dit så skulle hon hitta hem. Hon frågade Veronica var hon kunde hitta lastbilarna som körde folk till Boane. För att inte Veronica skulle börja misstänka att hon tänkte resa dit och kanske säga nej, försökte hon fråga som om hon egentligen inte var intresserad av svaret hon fick. Veronica förklarade och Sofia la noga på minnet det hon hörde.

Efter ungefär en vecka hade hon tillräckligt med pengar. Hon bestämde sig för att ge sig av tidigt på lördagsmorgonen. För att Veronica inte skulle bli orolig skulle hon säga till en av de gamla sjuka gubbarna som alltid var tidigt uppe att hon hade åkt hem och att hon skulle komma tillbaka på söndagen. Hon sparade också lite av det bröd hon fick och gömde det i ett papper i sängen. Dagarna innan hon skulle ge sig av var hon nervös. Tänk om hon steg på fel lastbil? Hon kanske

hamnade någonstans där hon inte skulle hitta tillbaka? Inte visste hon heller hur lång tid det skulle ta.

Men hon hade bestämt sig. Hon måste åka hem.

Natten innan hon skulle ge sig av sov hon dåligt. Eftersom hon inte visste vad klockan var kunde hon inte avgöra hur länge det skulle dröja innan solen gick upp. När hon inte orkade ligga kvar i sängen längre steg hon upp, satte på sig benen och klädde sig. Försiktigt öppnade hon dörren ut mot mörkret. Det var varmt och vindstill. Hon kunde höra snarkningar och hostanden från andra rum där de gamla låg och sov. Hon satte sig i dörröppningen och väntade på solen. Pengarna och brödbiten hade hon knutit in i en flik av capulanan. Hon tänkte igenom det Veronica hade sagt om hur hon skulle gå för att hitta en lastbil som for mot Boane.

Äntligen anade hon den första svaga ljusstrimman av den nya dagen. Strax öppnades en av dörrarna längre bort längs gången. En gammal man som hette Manuel och var blind kröp ut och satte sig i dörren. Det var dags att ge sig av. Sofia hjälpte sig upp med sin ena krycka, stängde dörren, och började gå. När hon kom fram till Manuel hälsade hon god morgon och bad honom säga till Veronica att hon hade rest hem.

– Var glad att du har ett hem, sa Manuel. Jag har det här. Ingen familj, ingenting.

Sofia tyckte synd om den gamle Manuel. Hon undrade vad som var värst, att tvingas leva med ett par konstgjorda ben, eller att inte kunna se.

Hon gick så fort hon kunde eftersom hon ville vara borta från den stora gården när Veronica kom. Det fanns också en risk att hon skulle möta henne eftersom hon inte visste varifrån hon kom gående.

Det var redan ljus. När hon kom ut ur den sista porten var många människor redan på väg till sina arbeten. Hon gick den dammiga vägen åt det håll Veronica hade sagt:

Chapan mot Boane går från torget utanför Katedralen. Först svänger du vänster, sen till höger och fortsätter bara rakt fram, nerför den långa backen.

Sofia svängde till vänster och sedan till höger. När hon skulle korsa en gata tutade bilar på henne. Men hon gick så fort hon kunde. Ilsket sa hon åt Xitsongo och Kukula att skynda sig på. Då och då var hon tvungen att stanna och hämta andan. Tänk om det var så långt att hon inte skulle orka ända fram? Hon började gå igen, rädd för att hon skulle ha gått fel. Solen stod redan högt på himlen, svetten rann över hennes ansikte. Men hon bet ihop tänderna och fortsatte. Hon skulle inte ge sig, hon måste hem.

Till slut var hon framme. En stor vit kyrka sköt upp sitt torn på bortsidan av ett torg. Längs trottoarerna stod lastbilar där folk klättrade av och på. Andra kom körande, fullastade med folk som klängde sig fast. Bilarna knäade fram eftersom det var så många på varje flak. Sofia undrade oroligt hur hon skulle kunna komma upp på en av de höga lastbilarna. Och om hon klarade det, hur skulle hon sen komma av när lastbilen var framme i Boane? Men hon tvingade undan sin oro. Hon kunde inte ge sig nu. Manuel hade nog redan sagt åt

Veronica att Sofia hade åkt hem. Hon kunde inte ändra sig. Hon gick fram till en kvinna som satt på trottoaren. Framför sig hade hon en bur med höns. Sofia frågade var lastbilarna till Boane gick. Kvinnan pekade med handen och frågade samtidigt varför Sofia hade kryckor. Hade hon ramlat och slagit sig? Sofia nickade. Hon gick åt det håll kvinnan hade pekat och tänkte att hon inte hade sett att Sofia hade två konstgjorda ben. Det gjorde henne glad, det var som om det gav henne nya krafter. Hon frågade en pojke som hängde i dörren till lastbilen och ropade in kunder om han skulle till Boane.

– Matola och Boane, hojtade han till svar. Tvåtusén.

Sofia blev slum. Tvåtusén. Det hade hon inte. Hon hade bara femtonhundra.

– Jag har bara femtonhundra, ropade Sofia till honom.

– Då får du gå av utanför Matola, svarade han och började ta betalt av andra människor som klängde ombord på lastbilen.

Sofia knuffades fram och tillbaka, flera gånger höll hon på att falla omkull. Hon försökte ropa till pojken igen, men han såg inte, han var upptagen av dem som klättrade ombord på lastbilen. Snart skulle flaket vara alldeles fullt. Sofia visste inte alls vad hon skulle göra, bara att hon måste komma med lastbilen.

Plötsligt var det någon som rörde vid henne. Hon ryckte till och vände sig om. Där stod en av sjuksköterskorna som hon kände igen från tiden då hon hade legat i det vita rummet. Sofia mindes fortfarande hennes namn, Laurinda.

– Sofia, sa hon. Vart ska du?

– Jag ska hem, sa Sofia. Men det fattas femhundra.
– Det ska du få av mig, sa Laurinda. Nån gång när du har pengar kan du betala tillbaka.

– Ska du också till Boane? frågade Sofia.

Laurinda log.

– Jag ska till sjukhuset, svarade hon. Jag har just kommit.

Pojken som hängde i lastbilsdörren började ropa att lastbilen skulle gå. Laurinda skrek att Sofia skulle med och bad passagerarna som trängdes på flaket att hjälpa henne upp. Någon tog emot hennes kryckor och sedan kände hon starka armar som lyfte henne upp. Hon kunde inte hjälpa att capulanan gled upp. När hon hängde i luften var det många som såg att hon hade två konstgjorda ben. Hon pressades in mellan de packade människorna och fick tillbaka sin kryckor. Pojken sträckte fram näven och fick sina pengar. Ytterligare några personer klättrade ombord med korgar och lådor och en bråkande get. Sen ryckte lastbilen igång. Sofia behövde inte ta stöd med sina kryckor. Hon stod sammanpressad mellan två tjocka kvinnor som balanserade stora korgar på sina huvuden.

Sofia blev glad av att vara omgiven av så många människor. Hon ville inte tänka på all ensamhet hon varit utsatt för under så lång tid.

Det blåste friskt om hennes huvud. Lastbilen hoppade och gungade och krängde. Snart hade de kommit till utkanten av staden och farten ökade. Då och då stannade lastbilen för att släppa av och ta emot nya passagerare.

Hon frågade en av de tjocka kvinnorna vid sin sida om det var långt kvar till Boane.

– Först ska vi över bron, svarade hon. Sen ska vi uppför en backe. Och nerför en backe. Sen är vi framme.

Sofia blundade och kände vinden mot sitt ansikte. Hon tänkte att hon egentligen borde fundera på hur hon skulle kunna hitta hem när hon stigit av lastbilen i Boane. Och hur skulle hon sen komma tillbaka till staden när hon inte hade pengar till biljett? Men hon brydde sig inte om det. Muazena hade berättat för henne att bland eldens hemlighet fanns också lösningar på många problem. Sofia tänkte att någonstans skulle hon i alla fall hitta en brinnande eld som hon kunde sätta sig vid och se in i lågorna.

Lastbilen bromsade och kanade ner vid sidan av vägen. De var framme. Många skulle av och Sofia knuffades fram och tillbaka. Sen kastade hon kryckorna mot marken och fick hjälp av starka armar att ta sig ner från lastflaket. Hon visste åt vilket håll hon skulle gå. Eftersom solen var mycket stark lindade hon ett tygstycke runt huvudet. Sen började hon gå. Kryckorna sjönk ner i gruset och det var besvärligt för henne att ta sig fram. Men hon bet ihop tänderna och stretade vidare. Hon visste att vägen var lång. I det skarpa soldiset såg hon konturerna av bergen vid horisonten. Det gav henne redan nu en känsla av att vara hemma. Det var de bergen hon och Maria alltid hade sett när de sprang till åkrarna på mornarna.

När hon hade gått sig svettig stannade hon i skuggan av ett träd och åt upp sin brödbit. Hon ångrade att hon

inte hade tagit med sig vatten. Innan hon var hemma skulle hon vara mycket törstig. Det ömmade i låren och i vänster knä. Men hon hade inte tid att vila i skuggan. Hon måste vidare. Då och då passerade en bil. Men ingen stannade för att fråga om hon ville åka med.

Först sent på eftermiddagen kom Sofia fram till byn. Då var hon nästan förbi av trötthet och törst. I utkanten av byn fanns en brunn. Den hade hon längtat efter i många timmar. När hon äntligen var framme stod där många kvinnor och barn med plastdunkar och väntade på sin tur att få vatten. Men det var många som kände igen Sofia, många som trodde att hon kanske också hade dött, och nu blev glada över att se henne igen. Hon fick vatten att dricka och hon satte sig på brunnskanten för att pusta ut. Någon gav henne en frukt och alla frågade om staden och ville se hennes ben. Utan att Sofia visste om det var det också någon som sprang till Lydias hydda och berättade att Sofia hade kommit hem.

De möttes när Sofia hade lämnat brunnen för att gå den sista biten. Plötsligt såg hon Lydia komma tillsammans med Alfredo. Lydia verkade nästan förskräckt över att se henne. Hon klappade henne på armarna och frågade om hon hade blivit ivägskickad från sjukhuset.

– Jag ville bara hälsa på, sa Sofia. I morgon måste jag åka tillbaka igen.

– Har du gått hela vägen? frågade Lydia. Det måste ju ha tagit flera dagar.

– Jag har åkt lastbil, sa Sofia. Jag köpte biljett.

Hon sa inte att hon saknade pengar till en returbiljett. Då skulle Lydia bara bli ännu mer orolig. Sofia hade aldrig riktigt förstått varför vuxna människor alltid bekymrade sig inför problem som skulle uppstå först senare, en annan dag.

När de kommit hem och Sofia hade satt sig på bastmattan var hon så trött att hon helst av allt hade velat lägga sig ner. Men hela tiden kom det folk på besök, alla ville hälsa på henne. Gång på gång måste hon berätta om tiden på sjukhuset, om den stora staden, och visa sina ben. Hon glömde bort tröttheten och kände glädjen över att vara hemma, bland alla dem hon kände. Lydia hade börjat laga mat och Alfredo satt storögd vid Sofias sida och såg på henne.

Sofia lade märke till att mamma Lydia hade blivit tjock. Det betydde att hon snart skulle få barn och Sofia ännu ett syskon. Sofia undrade vem av männen som kom och hälsade på henne som var barnets far. Hon ville inte fråga Lydia. Tids nog skulle hon få reda på det. Tanken på att hon skulle få ännu ett syskon gjorde henne glad. Inte minst eftersom det betydde att allt var bra med mamma Lydia.

Den kvällen satt de uppe vid elden längre än de brukade. Många människor fortsatte att dyka upp ur skuggorna och kom fram för att hälsa på Sofia. Alfredo somnade vid hennes sida och till slut var det bara Lydia och Sofia kvar vid elden.

- När kommer du hem på allvar? frågade Lydia.
- Jag vet inte, svarade Sofia. Snart, hoppas jag.
- Du skulle inte ha åkt lastbil ända hit, sa Lydia. Vem gav dig pengar till biljetten?
- Doktor Raul.
- Tänk om du inte hittar tillbaka?
- Lastbilarna följer vägen, svarade Sofia. Och vägen går till staden. Jag kan inte åka fel.

När Lydia hade burit in Alfredo i hyddan sa Sofia att hon ville sitta kvar en stund vid elden innan hon gick och la sig. Lydia frågade inte varför utan försvann in i hyddan.

Sofia var ensam. När hon satt och såg in i lågorna förstod hon att det var lika mycket för att träffa elden som hon hade känt sin hemlängtan så stark. Först nu, när hon satt i det ljumma mörkret utanför hyddan och lyssnade på trummor som dunkade på avstånd, var det som om hon på allvar kunde tänka på allt som hade hänt. Nu var det inte bara Muazenas och Hapakatandas ansikten hon tyckte sig skymta bland lågorna. Nu fanns även Marias ansikte där. Maria som nu fanns någonstans bland alla döda. Det gav Sofia en känsla av lättnad när hon tänkte på att Maria hade Muazena och Hapaskatanda i närheten.

Det var som om hon kunde höra Marias röst. Hon sa att det inte var Sofias fel att hon nu var död. Ingen hade vetat att det låg en mina just där Sofia satte ner sin högra fot. Det var inte hennes fel.

När Sofia till slut gick och la sig hade elden falnat till glöd. Kanske var det för att höra Marias röst bland eldslågorna som hon hade varit tvungen att komma hit? Om det var så hade hon gjort rätt som rest hem. Då skulle heller inte Veronica kunna bli arg på henne.

Nästa dag behövde Sofia aldrig oroa sig för hur hon skulle få tag på pengar till återresan. José-Maria hade hört att Sofia kommit på besök och han dök upp på vägen. Han satte sig på huk framför henne och log.

– Jag visste att du skulle klara det bra, sa han. Snart kan du komma hem hit igen.

Sen sa han det bästa av allt.

– Jag ska åka in till staden i eftermiddag. Då kan du åka med mig.

På eftermiddagen fick Sofia en korg med grönsaker av Lydia. José-Maria kom med sin bil. Det var dags att ge sig av. Sofia tog adjö och såg sen på de svarta resterna av elden från kvällen innan.

– Jag kommer snart tillbaka, Maria, viskade hon för sig själv.

Den kvällen, när hon åter låg i sitt ensamma rum, tänkte hon att det skulle bli lättare nu, när hon visste att hon snart skulle kunna återvända hem för gott.

Dessutom hade hon talat med Maria. Maria fanns hos Muazena och Hapakatanda. Där skulle hon ha det bra. Så bra man nu kan ha det när man är död.

Sofia tänkte att det värsta nu var över. Alla plågor, all ensamhet. Hon klappade Kukula och Xitsongo som låg bredvid henne i sängen.

De hade verkligen blivit hennes bästa vänner.

EN DAG VAR träningen över.

Sofia tänkte att tiden, den märkliga, den som både fanns och inte fanns, åter en gång hade överraskat henne. På slutet hade den gått så fort att hon inte ens hade tänkt på den.

Mestre Emilio och doktor Raul kom in i salen där hon gick fram och tillbaka medan Benthino tittade på. De stod och såg på henne och sedan, när hon satte sig ner för att vila, sa de att hon inte behövde träna längre. Nu kunde hon åka hem utan att komma tillbaka igen.

Sofia var oförstående. Kunde det verkligen vara möjligt? Att den långa ensamheten var slut?

- Dina nya vänner tar redan väl hand om dig, sa doktor Raul och pekade på hennes ben.

- Om några år måste du komma tillbaka, sa Mestre Emilio. Men inte förrän du har växt så mycket att du behöver två nya ben.

- Jag kan inte lära henne mer, sa Benthino. Jag har redan många som står i kö för att börja öva sig att gå.

- Jag ska själv köra dig hem, sa doktor Raul. I morgon kommer jag och hämtar dig på hemmet där du bor.

Den dagen kom flera av sjuksköterskorna som hade haft hand om Sofia under den första, svåra tiden och hälsade på henne. Det var Marta och Celeste och Mariza.

Sofia kände sig hela tiden förlägen och visste inte vad hon skulle säga. På eftermiddagen, just innan bilen skulle komma och hämta henne, skyndade hon sig ut, hoppande på sina kryckor, till kvinnorna som satt på gatan och sålde sina varor. Miranda var där och alla de andra. När Sofia berättade att hon nu skulle återvända hem utbröt ett väldigt oväsen. De ropade och talade i mun på varandra och önskade henne lycka till. Igen blev Sofia förlägen.

När hon kommit tillbaka till hemmet för gamla och sjuka återstod det svåraste. Hon skulle ta adjö av Veronica som hade hjälpt henne så mycket. Veronica som hade varit som hennes andra mamma under hela den långa tiden. Henne skulle Sofia sakna på ett särskilt sätt, nästan som hon saknade dem som blivit kvar i den nerbrända byn som de en gång hade flytt ifrån. Men Veronica verkade bara glad över att Sofia nu skulle få åka hem.

– Du kommer säkert hit och hälsar på, sa hon.

Sofia nickade. Men hon undrade om det någonsin skulle ske. Nu när hon lämnade staden hade hon svårt att tro att hon skulle komma tillbaka. Hon hade aldrig vant sig vid de höga husen, de många bilarna och alla människor som fanns överallt men som hon inte kände. Sofia ville leva bland människor som hade namn, som kanske inte var hennes familj, men i alla fall hennes vänner. En gång för länge sen, när de fortfarande hade varit på flykt, hade hon tänkt att staden var något spännande, något som hon längtade efter att få se, på samma sätt som hon längtat efter havet. Men nu visste

hon att det var skillnad mellan havet och staden. Skillnaden fanns inom henne. Staden ville hon lämna. Men havet ville hon se igen.

Hon påminde sig också den gamla kvinnan de hade mött under flykten. Hon som en dag hade satt sig ner och sen aldrig mer hade rest sig. Vi har inte ben som är gjorda för att komma till staden, hade hon sagt. Ändå hade Sofia kommit dit. Men då var det för att få nya ben.

Hon plockade ihop sina få tillhörigheter och satte sig sedan i dörröppningen för att se solen gå ner. I alla dörrar längs den långa gången såg hon huvuden och hopsjunkna kroppar. Mest var det gamla gubbar, orkeslösa, blinda, med kroppar som saknade en arm eller ett ben. Hon visste att många av dem hade den sjukdom som heter lepra*. Sofia tänkte att de alltid skulle vara kvar där. De hade ingenstans att gå, ingen plats att återvända till.

Veronica kom för sista gången med en tallrik. Sofia åt och Veronica satte sig ner bredvid henne i dörröppningen.

– Vem ska bo här efter mig? frågade Sofia.

– Det kommer alltid någon, svarade Veronica.

Sofia hade gått och tänkt på en sak under eftermiddagen. Nu tyckte hon det var lämpligt att säga det.

– Om Hortensia kommer tillbaka, sa hon, så hälsa henne från mig.

* Spetälska

Det verkade som om Veronica inte kom ihåg vem Hortensia var. Men plötsligt nickade hon.

– Hortensia, sa hon. Henne hade jag nästan glömt. Men visst ska jag hälsa henne om hon kommer tillbaka.

Skymningen föll. Det blev mörkt. Den kvällen somnade Sofia tidigt. Det var som om det inte fort nog kunde bli morgon så att hon fick åka hem med doktor Raul.

Dagen därpå lämnade hon staden. Doktor Raul hade kommit för att hämta henne. Det var första gången hon såg honom utan den vita läkarrocken. Hans bil var liten och gammal. Kofångaren hängde i en ståltråd, den ena strålkastaren var borta och när Sofia hade satt sig i bilen ville den inte starta. Doktor Raul slog uppgivet ut med armarna. Sen svor han. Trots att han såg arg ut kunde Sofia inte låta bli att skratta. De fick hjälp av några pojkar med att knuffa igång bilen. Sofia tyckte det var underligt att en läkare som säkert hade mycket pengar hade en så gammal och dålig bil. Men hon sa ingenting. Doktor Raul satt vid ratten och sjung. Då och då ropade han något till andra när han tyckte att de gjorde någon manöver som var fel.

Han vände sig om och såg på henne när de stannade vid ett rödljus.

– Jag är ledig i dag, sa han och log. Därför kan jag köra dig hem. I dag är jag din privata *motorista*.

De lämnade staden. Sofia såg hur de for förbi åkrar där kvinnor stod böjda över sina hackor. Hon kände hur hon längtade efter att ha jord på sina händer igen.

Egentligen hade hon lust att sjunga med när doktor Raul gnolade på någon av sina melodier. Men hon vågade inte riktigt. Därför sjöng hon inom sig istället.

I ett backkrön fick de punktering. Plötsligt började bilen skaka och doktor Raul svängde in till vägkanten. Han steg ur och gick runt bilen. Sofia såg genom bilrutan hur han sparkade till ena bakhjulet.

– Vet du hur man byter hjul på en bil? frågade han. Jag har ingen aning.

Sofia skakade på huvudet.

Trots att det var besvärligt för henne att ta sig ut och in i bilar öppnade hon dörren. Hon tog spjörn med en av kryckorna och kom ut på vägen utan att ramla omkull. Doktor Raul hade under tiden börjat rota i bagageluckan efter reservhjulet och de verktyg han behövde. Hans vita skjorta hade redan blivit smutsig.

– Jag kan operera människor, sa han. Men jag kan inte byta hjul på en bil.

– Jag kan varken operera eller byta hjul, sa Sofia. Sen lyfte hon ena kryckan och vinkade mot en bil som just skulle köra om.

– Vad gör du? frågade doktor Raul.

– Det man inte klarar själv får man be om hjälp med, sa Sofia.

Hon vinkade med kryckan igen. En bil körde in till vägkanten bakom dem. En man steg ur frågade vad som hade hänt. Sen bytte han däck på bilen.

Sofia tittade intresserat på. Om hon skulle åka någon mer gång i doktor Rauls gamla bil var det bäst att hon lärde sig hur man byter ett trasigt hjul. När det var klart ville doktor Raul betala mannen som hjälpt till. Men han slog bara ut med armarna och skrattade med sitt svarta och svettiga ansikte.

– Jag kanske kan få lov att operera er nån gång, sa doktor Raul.

– Helst inte, svarade mannen förskräckt. Jag är inte sjuk.

Sofia satte sig i baksätet igen. Mannen hjälpte till att knuffa igång bilen.

Snart hade de kommit till Boane och svängde av från huvudvägen. De for över floden Impamputo. Bron var smal och doktor Raul fick vänta tills en hjord med getter hade passerat. Sofia såg hur barnen lekte i vattnet. Längre bort stod en naken man och tvättade sig. Vid brofästet höll några kvinnor på att tvätta kläder. Sofia såg på allt som skedde och tänkte: Det kan jag göra. Det kan jag göra. Och det. Och det.

Egentligen var det bara två saker hon aldrig mer skulle kunna göra i sitt liv:

Dansa och springa.

Det gjorde henne sorgsen. Kanske framför allt det att hon aldrig skulle kunna dansa. Att springa var inte så viktigt. Men att aldrig kunna stå med de andra kvinnorna i en cirkel och dansa.

Det fanns en tanke till i hennes huvud, en tanke hon nästan inte vågade tänka. Vad skulle hända när hon blivit vuxen? Skulle det finnas någon man som ville gifta sig

med henne? Trots att hon hade två konstgjorda ben? Trots att hon inte kunde dansa? Skulle hon få barn? Eller skulle hon leva hela sitt liv utan att någonsin kunna knyta ett eget barn på sin rygg?

Hon ville inte tänka tanken. Det skulle vara som att locka ödet att utsätta henne för det hon fruktade.

De hade lämnat floden bakom sig. Vägen var nu gropig och smal. Doktor Raul hade vevat upp rutan för att det rykande dammet inte skulle tränga in. Sofia tänkte att hon en gång hade åkt den här vägen åt motsatt håll, utan att hon kunde minnas det. Den gången olyckan hade skett. Hon tänkte att hon hade många frågor som hon ville ha svar på. Fortfarande var det så mycket hon inte visste.

De kom fram till utkanten av byn.

– Nu får du visa mig vägen, sa doktor Raul. Härifrån hittar jag inte.

Sofia förklarade hur han skulle köra. Snart var de framme. Men till Sofias besvikelse var ingen där. En av grannarna kom och hälsade på Sofia. Hon frågade efter Alfredo. Att mamma Lydia var ute och arbetade på åkrarna förstod hon ändå.

– Alfredo är med din mamma i dag, sa grannen.

Doktor Raul stod vid bilen och betraktade tankfullt den hydda där Sofia bodde. Han såg de spruckna stråväggarna och tänkte att när regnen kom skulle de ligga på ett fuktigt jordgolv och regnet skulle droppa genom det dåliga taket. Sofia tillhörde en fattig familj, de

fattigaste bland de fattiga. Ändå visste han att hon kände glädje över att vara hemma.

Sofia är stark, tänkte han. Hon kommer att klara sig.

Ändå kände han ett vemod inför det liv som låg framför henne. Ett liv fullt av umbäranden. Den fattigas liv.

Han tog avsked av Sofia.

– Hoppas nu allt går bra, sa han. När jag får tid ska jag komma och besöka dig.

Sofia blev förlägen och slog ner blicken. Hon nästan skämdes över att hon hade vållat doktor Raul så mycket besvär. Han hade tvingats stå lutad över henne och operera. Säkert hade han många viktigare personer att ta sig an.

Hon vinkade när han for.

Hon undrade om hon skulle träffa honom igen.

Resten av dagen satt Sofia i skuggan under trädet intill hyddan och njöt av att vara hemma. Då och då var det någon som stannade på vägen och såg på henne, som om de inte trodde sina ögon. Sen kom de fram till henne och hon fick gång på gång berätta vad som hade hänt och visa sina nya ben. För varje gång någon ville höra allt som hade hänt efter olyckan märkte hon att hon berättade mindre och mindre. Helst av allt hade hon velat att de inte hade frågat någonting alls.

Om alla glömde var det bästa. Om alla glömde utom hon själv. För hon kunde inte glömma. Då skulle också Maria försvinna för henne. Och det fick aldrig ske. Aldrig, så länge hon levde.

Det hade redan blivit sent på eftermiddagen när Sofia äntligen upptäckte Lydia på vägen. Vid hennes sida sprang Alfredo. Sofia reste sig från bänken och vinkade. Det var Alfredo som såg henne först. Han ryckte i Lydias arm och pekade på Sofia.

I samma ögonblick upptäckte Sofia att Lydia bar ett barn på ryggen. Hon hade alldeles glömt att Lydia skulle ha barn. Hon kände hur det hettade till inom henne av glädje. Ett nytt syskon. Var det en bror eller en syster?

De kramade om varandra. Lydia klappade henne. Alfredo höll sig i bakgrunden, förlägen över att se Sofia igen. Sen tog Lydia ner barnet från ryggen och sträckte det mot Sofia som åter hade satt sig ner.

– Din bror, sa Lydia och log. Sofia märkte att Lydia hade tappat flera tänder i munnen.

Sofia tog emot sin bror. Han sov och var knappast mer än en månad gammal. Hur länge var det egentligen sedan Sofia senast hade träffat Lydia? Alla dagar flöt samman för henne. Hon höll sin bror i armarna och kände en stor glädje.

– Vad heter han? frågade hon.

– Faustino, sa Lydia. Hans pappa kommer när vi ska äta.

Äntligen skulle svaret komma på det som Sofia hade undrat över. Nu visste hon att hon snart skulle få träffa Lydias nya man. Det var ett viktigt ögonblick. Hon märkte att hon blev nervös. Men samtidigt glad. Allting skulle bli mycket lättare om det fanns en man i huset.

Lydia började med middagsmaten. Sofia satt och höll sin bror.

– Tänk att du kom tillbaka, sa Lydia gång på gång. Tänk ändå att du kom tillbaka.

I nästa ögonblick blev Lydia allvarlig. Sofia visste att hon kunde växla från glädje till allvar fortare än någon annan människa hon kände.

– Men hur ska du klara dig? sa hon.

Sofia förstod först inte vad hon menade.

– Jag kan gå igen, sa hon.

Lydia skakade på huvudet men sa ingenting mer. Sofia kände att hon fick ont i magen. Vad var det Lydia hade menat? Varför skulle hon inte kunna klara sig?

Hon hann aldrig tänka tanken till slut.

Plötsligt kom en man fram mot henne. Omärkligt hade han närmat sig ur skuggorna bakom hennes rygg.

I samma ögonblick sprang Alfredo in i hyddan.

Sofia uppfattade genast att han hade blivit rädd för mannen som kommit. Han var stor och kraftig. Sofia kunde märka på hans andedräkt att han hade druckit *tontonto*. Han såg på henne med en så genomträngande blick att hon slog ner ögonen.

– Vem är det här? frågade han.

Sofia såg i smyg på honom när han vinkade åt Lydia att resa sig från elden där hon satt på huk och lagade mat.

– Det är min dotter Sofia, svarade Lydia.

Sofia kände inte igen hennes röst. Den var annorlunda, svagare. Det var som om någon hade slagit henne.

Mannen tog ett steg närmare Sofia.

– Det här är alltså hon som var klumpig nog att trampa på en mina, sa han.

Sofia blev alldeles kall.

– Och nu har hon kommit tillbaka, sa mannen.

Nu är hon här och ska ha mat. Kryckorna får hon gå med hela livet.

Mannen försvann för ett ögonblick på andra sidan hyddan.

– Bry dig inte om vad han säger, sa Lydia lågt. Han säger så mycket när han har druckit. Annars är han snäll.

– Är det min styvfar? frågade Sofia.

Lydia nickade. Sen skyndade hon sig tillbaka till elden igen för att maten inte skulle brännas vid.

Alfredo tittade försiktigt fram ur hyddans dörröppning. Sofia kunde se att han var rädd för sin styvfar, Faustinos far.

Sofia fick mer och mer ont i magen. Varför hade Lydia skaffat sig en man som var elak? Varför hade han inte blivit glad över att se henne? Varför hade han sagt att hon hade varit klumpig när hon trampat på minan? Men hon försökte också tänka att det Lydia hade sagt var sant. Det var bara när han hade druckit tontonto som han var elak. Det var bara då Alfredo blev rädd.

Men innerst inne anade hon att det inte var så. Långt efteråt, många månvarv senare, skulle hon förstå att hon redan då, denna första kväll, hade insett att hon inte skulle kunna stanna.

När Lydias nya man plötsligt hade kommit fram ur skuggorna på baksidan av hyddan hade hon förlorat sitt hem. Lydias nya man ville ha Lydia, inte hennes barn. Hon hade hört om det tidigare, om styvfäder som kastade ut de barn som en kvinna hade från tidigare. Men aldrig hade hon kunnat tänka att det skulle gälla även Lydia.

I nästa ögonblick skämdes hon över sina tankar. Kanske det trots allt var sant som Lydia hade sagt. Det var bara när han hade druckit tontonto som han var elak.

De åt under tystnad. Alfredo satt så långt från elden han kunde. Han gömde sig i mörkret vid Sofias sida. Lydia tilltalade mannen med namnet Isaias. Sofia fick intryck av att också hon var rädd för honom. Hon kunde inte förstå varför Lydia hade valt en man som inte tyckte om hennes barn. En man som hon var rädd för. Sofia kände inte igen sin mamma längre. Vad hade hänt med henne? Hon tänkte tillbaka på hur Lydia hade varit tidigare. Full av kraft och glädje, alltid pratande, skrattande, dansande, arbetande. Nu satt hon hopsjunken, ansiktet tycktes ha krympt, och hennes tänder hade börjat ramla ur munnen.

När de hade ätit gick Isaias utan ett ord in i hyddan. Snart hördes hans snarkningar.

– Ska han bo här? frågade Sofia.

– Han kommer att ta hand om oss, svarade Lydia. Du måste lyda honom lika mycket som du lyder mig.

– Vad gör han? frågade Sofia.

– Han har inget arbete, sa Lydia. Men han försöker hitta nånting han kan göra för att skaffa pengar.

– Hur ska han kunna hjälpa oss om han inte arbetar?

Sofia hörde att hon inte kunde dölja att hon var arg och ledsen. Glädjen över att äntligen ha kommit hem var borta. Livet skulle bara bli svårare med Isaias. Hur skulle hon kunna lyda en man som visade att han inte tyckte om henne?

– Jag tycker inte att han ska bo här, sa Sofia.

Lydia blev arg.

– Ska du säga åt mig vad jag ska göra, skrek hon. Jag har hittat en ny man, vi har redan ett barn tillsammans och du säger emot mig.

Sen började hon gråta. Sofia ångrade att hon hade talat som hon gjort till Lydia. Hon kunde inte veta hur det var för Lydia att leva så länge utan Hapakatanda. Hon bestämde sig för att det kanske trots allt var bra för dem att Isaias från och med nu skulle bo tillsammans med dem.

Men Isaias drack varje dag. Vid flera tillfällen slog han Alfredo. Lydia tycktes krympa alltmer. Men hon lät honom bestämma. Sofia försökte tvinga sig att tänka att det skulle bli annorlunda.

Det gick några veckor. Sofia hade lutat kryckorna mot hyddans vägg och höll på att sopa gårdsplanen. Hon kunde hålla balansen med hjälp av kvasten.

Plötsligt var det någon som ryckte till sig den. Sofia miste balansen och ramlade.

Det var Isaias som hade ryckt till sig kvasten. Sofia såg att han inte hade druckit. Han tyckte tydligen att han hade gjort något roligt, för han skrattade.

Sen slängde han sopkvasten på marken bredvid henne.

– Jag tror du blev överraskad, sa han.

Sofia svarade inte. Hon tog tag i sopkvasten och ställde sig upp. Sen fortsatte hon att sopa.

Den kvällen satt hon länge vid elden. Hon hade bestämt sig för att ge sig iväg. Här kunde hon inte stanna. Hon tyckte att det var synd om Alfredo. Men hon kunde inte ta honom med sig.

Vart hon skulle ta vägen visste hon inte. Till slut bestämde hon sig för att återvända till staden. Kanske där fanns någon som kunde hjälpa henne. Om inte det gick så fick hon göra som så många andra. Sätta sig på gatan och tigga. Vad som än hände skulle det vara bättre än att stanna här.

Hon skulle ge sig av tidigt i gryningen. Eftersom hon inte hade några pengar måste hon gå till staden. Hon visste inte om hon skulle klara det. Kanske remmarna som band hennes ben till kroppen gick av? Då återstod ingenting annat för henne än att krypa vidare.

Ändå tvekade hon inte. Hon skulle bege sig till staden. Där fanns doktor Raul. Han måste kunna hjälpa henne.

Den natten gick hon aldrig in i hyddan. Hon satt vid elden och såg den falna. Natten var ljum och hon

slumrade med ryggen mot hyddans vägg. Sen gav hon sig av. Hon vände sig inte om när hon lämnade byn.

Det tog henne tre dygn att ta sig tillbaka till staden. Mesta delen av vägen hoppade hon fram med hjälp av sina kryckor. Då och då var det någon bil som stannade och lät henne åka med några kilometer. Av någon fick hon en bit bröd. Vatten drack hon ur pumpar hon hittade i de byar hon passerade.

Den andra dagen upptäckte hon att hennes vänstra ben hade fått en spricka. Då blev hon rädd. Hon ville inte komma till doktor Raul utan sina ben. Hon försökte lägga så mycket av tyngden som möjligt på det högra benet. Det gjorde att hon fick kramp och blev tvungen att stanna allt oftare.

Hon kom fram till staden en sen kväll. Hon kröp in under en rostig och sönderplockad lastbil för att sova och vänta på gryningen. Då var hon så hungrig att det värkte i magen. Stora råttor prasslade i hennes närhet. Då och då slog hon efter dem med sin ena krycka. Aldrig hade hon upplevt en natt så lång. Det var som om solen hade bestämt sig för att aldrig mer lyfta sig över horisonten. Återigen tänkte hon på det som Muazena hade beskrivit som den största av alla fasor. Att bli ensam kvar. Den sista människan på jorden. Var det hon? Sofia Alface under en rostig lastbil i utkanten av en stor stad, någonstans i Afrika?

Till slut var ändå gryningen där. Hon kröp fram från lastbilen och fortsatte in mot staden. Efter många timmar hade hon letat sig fram till sjukhuset. På parkeringsplatsen hittade hon doktor Rauls bil där kofångaren ännu hängde kvar i sin ståltråd.

Hon satte sig på marken intill bilen och väntade.

Det var där doktor Raul fann henne när han i skymningen var på väg hem efter en lång dag på sjukhuset.

DOKTOR RAUL hade en hustru som hette Dolores. Trots att han älskade henne och de hade fyra barn tillsammans kunde han ibland också vara rädd för henne. Hon kunde vara mycket sträng. Han visste att hon irriterade sig över att han var så tankspridd. Han misstänkte också att hon ibland kunde bli arg för att han inte tyckte de hade råd att köpa en ny bil.

Just den här dagen var han orolig för vad hon skulle säga när han kom hem med Sofia.

Hon hade suttit och sovit intill bilen när han kom. Först hade han trott att det var något av de många barn som levde på gatan, och som brukade tvätta hans bil med en smutsig trasa, i hopp om att doktor Raul skulle beveka sig att ge honom en sedel. Han hade redan börjat gräva med handen i sin ena ficka när han insåg att det var Sofia, hans tidigare patient, som satt där vid ena bakhjulet. Det var hon som han för kort tid sen hade kört hem till byn utanför Boane.

Han stannade med rynkad panna eftersom han genast förstod att någonting hade hänt. I samma ögonblick var det som om hon hade hört honom, eller kanske annat att han fanns där, och slog upp ögonen. Doktor Raul gjorde som så många gånger tidigare, då hon hade legat i sin säng på sjukhuset.

Han satte sig på huk framför henne.

– Vad har hänt? frågade han.

– Jag kunde inte vara kvar hemma, svarade Sofia.

Doktor Raul lät hennes svar sjunka in i sig. Varför hade hon inte kunnat vara kvar? Det lät egendomligt i hans öron. Den afrikanska familjen stötte aldrig bort någon, hur fattig familjen än var, eller hur avlägsen en återvändande släkting än var, som krävde plats vid elden.

Till slut gjorde han det enda han kunde göra. Han satte sig bredvid henne och lutade ryggen mot bilen.

– Berätta, sa han. Berätta för mig vad det är som har hänt.

Sofias ord kom ryckigt, som om hon pressade fram dem med stor smärta.

Hon berättade om Isaias, hur han kommit ur mörkret, och hur han en dag ryckt sopkvasten ur hennes hand så att hon fallit omkull.

Doktor Raul lyssnade och visste att det hon berättade förmodligen var alldeles sant. Naturligtvis kunde hon överdriva, det gjorde barn ofta. Inte minst fattiga barn, som hade sitt enda överflöd i att kunna överdriva sitt elände. Det var inte heller första gången han hörde Sofias historia. Hon delade sin upplevelse med ett oändligt antal barn. Han tänkte att det värsta med fattigdom och elände var att det tvingade människor att göra det de inte ville. Lydia behövde nog en man som kunde hjälpa henne. Men när mannen fanns där måste hon lyda. Och ofta ville männen inte veta av kvinnornas barn från tidigare. Inte minst kunde det gälla en flicka som Sofia,

en flicka med bortsprängda ben, beroende av att hoppa fram på kryckor.

Han lyssnade på hennes ord och förstod så småningom vad som hade hänt.

Hon hade återvänt till staden för att hon inte kunde vara kvar i byn hos sin mor. Och den enda hon hade att vända sig till var den doktor som hade gjort henne frisk.

Sofia var fortfarande hans patient, tänkte han. Och han kunde inte lämna henne här på gatan. Då skulle hon snart gå under. Hon skulle bli hunsad och jagad, slagen och missbrukad av andra barn och vuxna som levde på gatorna. Hennes kryckor skulle bli stulna, liksom hennes ben. De skulle dyka upp någon annanstans i staden, på en marknad där de bjöds ut till försäljning. Hon skulle svälta och hon skulle bli sjuk, av skabb, av hosta, av malaria. En dag skulle hon ligga död under en smutsig pappkartong. Ingen skulle veta vem hon var. Hon skulle begravas i någon av de stora gropar som regelbundet grävdes i utkanterna av kyrkogårdarna, fattiggravarna, där kropparna kastades ner, utan kistor, utan präst, utan någonting. Ungefär som man kastade sopor i en tunna utanför sitt hus på morgonen.

Han tänkte på sin hustru Dolores och undrade vad hon skulle säga när han kom hem med Sofia.

Det fanns dock ingenting annat han kunde göra.

– Du får följa med mig hem, sa han. Sen får vi bestämma vad som ska ske.

Hon reste sig utan ett ord och satte sig i baksätet.

Den här gången startade bilen utan att den behövde knuffas igång.

Doktor Raul bodde i ett hus som hade två våningar. Han bodde på nedre botten. Huset hade en liten trädgård. Undangömt bakom några träd längst in i trädgården fanns ett skjul där hans nattvakt Sulemane bodde. Ofta när doktor Raul hade problem brukade han tala med Sulemane som var gammal och klok. Han var inte någon bra nattvakt eftersom han låg vid grinden och sov under nätterna när han egentligen borde vara vaken. Det hade flera gånger hänt att doktor Raul hade varit tvungen att väcka honom när han kommit hem sent med bilen. Dolores var arg på honom för att han inte gav Sulemane sparken och anställde en nattvakt som åtminstone höll sig vaken. Men doktor Raul ville inte mista honom. Inte minst för att han ofta kunde ge honom kloka råd.

När de körde hem tänkte han att han skulle tala med Sulemane om Sofia. Kanske han kunde tala om vad som borde ske.

Doktor Raul lät Sofia sitta kvar i bilen medan han gick in och berättade för Dolores att han hade en av sina patienter med sig hem.

– Hon kunde väl ha sovit på sjukhuset, sa Dolores. Varför måste du ta med henne hem?

– Hon behöver bada, sa doktor Raul. Hon är så smutsig. Jag tror inte du förstår hur långt hon har hoppat sig fram på sina kryckor.

Dolores sa inte mer. Doktor Raul gick ut och hämtade Sofia. När Dolores fick se Sofia blev hennes irritation

genast mindre. Flickan var verkligen mycket smutsig. Och hon såg trött och ledsen ut.

– Stackars barn, mumlade hon. Varför måste livet vara så svårt?

Sofia fick mat. Doktor Rauls barn betraktade henne avvaktande.

Sofia kände sig generad och slog ner blicken. Maten smakade ovanligt. Men hon var mycket hungrig. Det var ovanligt för henne att äta med sked. I vanliga fall åt hon med fingrarna. Men hon tänkte att det var bäst att hon gjorde som de andra vid bordet.

Efter måltiden tappade Dolores vatten i ett badkar. När Sofia kom in i badrummet blev hon alldeles stum. Hon hade aldrig sett ett badrum tidigare. Det var större än hela huset i byn utanför Boane. Skinande och blankt, med rinnande vatten, elektriskt ljus, handdukar, doftande tvålar. Ingenstans såg hon någon eld. Och ändå var vattnet varmt. Dolores visade hur hon skulle göra och lämnade henne ensam. Hon klädde av sig, spände av benen och hasade sig över badkarskanten, ner i det varma vattnet. Aldrig tidigare tyckte hon sig ha upplevt något så skönt. Hon blundade och tänkte på havet hon en gång hade sett. Det salta vattnet hade inte varit så varmt. Ändå föreställde hon sig att det var i havet hon låg och gungade. Utan att hon märkte det föll hon i sömn. När Dolores tittades in i badrummet låg Sofia och sov. Huvudet lutade mot kakelkanten. Dolores såg på henne. Benstumparna var tydliga i vattnet. Hon skakade på huvudet och väckte henne försiktigt.

– Du sov, sa hon. Tvätta dig nu medan vattnet fortfarande är varmt.

Efteråt, när Sofia hade torkat sig, satt på benen och klätt sig, kom doktor Raul och hämtade henne.

– Nu ska du sova, sa han. I morgon får vi prata om vad du ska göra.

– Jag kan inte vara hemma, sa Sofia igen.

Doktor Raul nickade.

– Vi pratar om det i morgon, sa han. Inte nu.

Sofia låg i en säng. Den stod i doktor Rauls arbetsrum. Ett rum fullt av böcker och ett stort bord fullt med papper och tidningar. Ljus från en gatlykta föll in genom ett fönster. Hon kunde höra röster på avstånd. Det var Dolores och doktor Raul som talade med varandra. Det gjorde henne trygg. Även om hon var ensam i rummet med alla böckerna fanns det människor i närheten. Hon slöt ögonen och sköt undan alla tankar. Snart sov hon.

Dolores och doktor Raul drack kaffe och talade om vad de kunde göra för Sofia.

– Hon måste återvända hem, sa Dolores. Vi kan inte lösa hennes problem.

Doktor Raul visste att hans hustru hade rätt. Men samtidigt tvivlade han på att Sofia skulle följa detta råd. Hon hade gått den långa vägen från Boane, hon hade hoppat på sina kryckor i den olidliga värmen och hon hade inte gett upp. Han insåg att den styrka som fanns inom henne, den som hade gjort att hon först överlevt och nu visade sin vilja genom att vägra leva med en

styvfar som skrattade när hon ramlade omkull, var större än han hade anat.

Doktor Raul ställde ifrån sig kaffekoppen.

– Jag går ut och pratar med Sulemane, sa han.

– Ett par dagar kan hon stanna här, sa Dolores. Men inte mer.

Sulemane satt vid grinden och lagade sina skor. Hans svarta ansikte syntes knappt i mörkret. Doktor Raul hade tagit med sig en trädgårdsstol och satte sig ner. Kvällen var ljum. Han berättade för Sulemane om Sofia, medan Sulemane oberört fortsatte att laga sina skor. Det var sulorna på kängorna som hade lossnat. Han hade en liten hammare och nubbade fast de små spikarna. Doktor Raul förvånades över att han kunde se något i dunklet.

Efteråt, när doktor Raul inte hade mer att säga, satt de tysta. Allt som hördes var Sulemanes hammare. Doktor Raul visste att Sulemane tänkte på det han hade sagt. Först när han hade bestämt sig för vad han tyckte skulle han svara.

Det gick en timme. Sulemane spikade på sina sulor. Doktor Raul väntade.

När skorna var färdiga talade Sulemane.

– Hennes mamma kommer förr eller senare att hämta henne, sa han. Tills dess är det nog ingenting vi kan göra.

– Hur länge dröjer det?

– Det kan ta en vecka. Eller en månad.

– Men hon kan inte bo här så länge.

Ett nytt problem hade uppstått. Sulemane tänkte efter, doktor Raul väntade.

– Hon kan nog bo hos min syster Hermengarda, sa Sulemane till slut. Min syster har ett hus mellan kyrkan och grönsaksmarknaden.

Doktor Raul tänkte att det var ett bra förslag.

Marknaden låg inte långt borta. Om Sulemane sa att Sofia kunde bo hos hans syster så var det så.

– Jag ska naturligtvis betala för henne, sa doktor Raul.

Sulemane svarade inte. Doktor Raul visste att han nu funderade på hur mycket pengar han tyckte att systemen borde få. Men det svaret behövde doktor Raul inte vänta på. Det skulle han få på morgonen dagen efter. Han återvände in i huset och berättade för Dolores vad Sulemane hade sagt.

– Kanske hon kommer och hämtar sin dotter, svarade hon. Låt oss hoppas att Sulemane har rätt.

– Han brukar sällan ha fel, doktor Raul.

De gick och la sig. Innan han släckte lamporna i huset gick doktor Raul in i sitt arbetsrum. Sofias huvud var svart mot den vita kudden. Han stod en stund och såg på henne där hon sov. Sen kröp han ner i sin egen säng.

– En märklig flicka, sa Dolores.

– Ingen som träffar henne glömmer henne, sa doktor Raul. Vad det beror på vet jag inte.

Sofia flyttade hem till Sulemanes syster Hermengarda. Huset var litet och många människor bodde där. För Hermengarda spelade det inte så stor roll om det kom

ännu en person in i familjen. Hon var stor och kraftig och sålde levande höns på marknaden. Varje morgon vaknade Sofia i gryningen av ett väldigt kacklande utanför huset. Då stod Hermengarda och diskuterade priser med uppköparna. Sofia delade säng med en flicka som hette Louisa. I Hermengardas hus fanns inget badrum. Men ändå kände hon sig mer hemma där än hos doktor Raul. Hon hjälpte till med att tvätta och städa och passa de minsta barnen. Samtidigt glömde hon inte att hon måste tänka på framtiden. Hon bodde bara tillfälligt hemma hos Hermengarda, det fick hon inte glömma. Innerst inne hoppades hon att Lydia snart skulle stå utanför Hermengardas hus och tala om för henne att Isaias var borta och att hon kunde komma hem. Men hon märkte också att hon var arg på Lydia. Det var som om hon hade valt bort henne till förmån för en man som var elak och som aldrig skulle hjälpa henne. Hon oroade sig för Alfredo som var ensam.

Hade jag ändå haft Maria att tala med, tänkte hon. Nu har jag bara elden i Hermengardas spis. Muazena måste hjälpa mig.

En av de första dagarna frågade Hermengarda om det var nånting som Sofia tyckte om att göra.

– Sy, svarade Sofia genast.

Hermengarda nickade.

– Det är bra, svarade hon. Jag ska se vad jag kan göra.

Nästa dag väckte Hermengarda Sofia tidigt på morgonen, innan ens männen med de kacklande hönsen hade kommit till hennes hus.

– Klä på dig, sa hon. Skynda dig på. Jag har en god vän som har en liten syateljé. Hon har lovat att du ska få visa vad du kan. Om hon tycker du är duktig kan du få arbeta där. Du får inget betalt. Men du kommer att lära dig. Det är viktigare än pengar.

Sofia spände på sig benen och klädde sig så fort hon kunde. Hermengarda som alltid hade mycket att göra väntade redan otåligt ute på gatan. När Sofia var klar skyndade de sig iväg. Hermengarda gick så fort att Sofia nästan måste springa med kryckorna. Men det var inte långt. Snart stannade Hermengarda utanför ett litet hus som låg gömt inne i en vildvuxen trädgård. Huset var förfallet, stuprännorna hade rasat ner och stentrappan var sprucken. Dörren stod öppen och Hermengarda ropade på någon som hette Fatima. En kvinna, lika svart och lika tjock som Hermengarda, kom ut på trappan.

– Här kommer jag med Sofia, sa Hermengarda. Jag hinner inte stanna.

Sen vände hon sig mot Sofia.

– Men du hittar hem själv i eftermiddag, eller hur?

Sofia trodde att hon skulle göra det. Hermengarda försvann och Sofia var ensam med Fatima som stod på trappan och kisade mot henne bakom ett par glasögon.

– Kom närmare så jag får se på dig, sa hon.

Sofia hoppade försiktigt fram mot Fatima med sina kryckor. När hon kom till trappan vände sig Fatima om, samtidigt som hon gjorde tecken att Sofia skulle följa

efter henne in i huset. Sofia hävde sig upp för trappan med hjälp av kryckorna.

När hon kom in i huset var det som om hon trädde in i en helt annan värld. Hela huset var fullt av fåglar. Överallt hängde burar, stora, små, fyrkantiga, runda, burar av trä, av gräs, av tyg. Överallt kvittrade och ropade och skrek färggranna fåglar. Sofia stannade förstummad innanför tröskeln. Där fanns också fåglar som flög lösa inne i rummet. En silverglänsande duva satte sig på hennes axel och började noppa i hennes hår. Fatima hade försvunnit in i ett angränsade rum, men kom tillbaka för att se var Sofia hade blivit av.

– Du är väl inte rädd för fåglar? undrade hon. Då kan du inte arbeta här hos mig.

Sofia skakade på huvudet. Hon var inte rädd för fåglar. Det var bara så överraskande att stiga in i ett hus där det bodde fler fåglar än människor.

– Jag har alltid drömt om att vakna en morgon med vingar på ryggen, sa Fatima. Det kommer nog aldrig att ske. Men då omger jag mig med fåglar istället. Tusen vingar som fladdrar och viftar och lyfter mot gråa och blåa himlar.

Hon gjorde tecken åt Sofia att följa med henne in i nästa rum. Det var stort och runt och hade höga fönster runt väggarna. Sofia hade aldrig varit i ett så stort och ljust rum tidigare. Mitt på bordet stod ett stort sybord med flera symaskiner. Längs väggarna fanns hyllor med olikfärgade tyger. På olika ställen i rummet stod dockor, stora som människor. Tyger och halvfärdiga klänningar hängde på dockorna som såg på Sofia med stela ögon.

Fatima skrattade.

– När du har slutat att gapa kan du sätta dig på den där pallen, sa hon och pekade. Sen ska vi börja arbeta.

När Sofia träffade Fatima var det som om hon mötte en syster till Muazena. Trots att hon var yngre och tjockare än Muazena var hon full av samma hemlighetsfulla krafter som Muazena hade haft. Hon kunde berätta historier, hon kunde förklara, och hela tiden arbetade hon med att sy, på samma sätt som Muazena alltid envist hade hackat i den torra jorden för att plantera eller rensa ogräs. Under den tid Sofia tillbringade hos Fatima, bland fåglarna och tygerna de förvandlade till kläder, tyckte hon att tiden stod stilla.

Fatima var en sträng lärare. Hon blev arg när Sofia slarvade eller inte gjorde som hon sa. Men Sofia la märke till att hon aldrig höjde rösten eller började sucka och stöna utan orsak. Dessutom berömde hon Sofia när hon gjorde något som var bra.

Men framför allt lärde hon Sofia om synålens hemlighet.

Det hände en kväll när de fortsatte att arbeta trots att det redan hade blivit mörkt. Det var en bröllopsklänning i vitt siden som måste bli klar till nästa dag. Fatima hade lovat att Sofia kunde få sova där när de var färdiga. Hon hade anställt en pojke för att göra rent i alla fågelburarna. Honom skickade hon till Hermengarda med beskedet att Sofia skulle komma tillbaka först dagen därpå.

Det blev sent. Kvällen övergick till natt innan den vita klänningen äntligen var färdig. Fatima nickade belåtet och la ena armen runt Sofias axlar.

– Finare blir det inte, sa hon.

Sen drack de te ute på verandan. Fåglarna var stilla i Sina burar, en svag vind drog fram genom tystnaden.

Fatima och Sofia satt bredvid varandra i en soffa som kunde gunga.

De balanserade de omaka och spruckna kopporna mellan sina händer.

– Det var en gammal man som lärde mig att sy, sa Fatima plötsligt. Hennes röst var låg, som om hon inte ville att tystnaden runt dem skulle bli störd.

– Han lärde mig att allt i livet handlar om sömmar, fortsatte hon. Det är sömmar som binder allting samman. Det finns osynliga sömmar mellan människor. Våra drömmar syr minnet fast åt oss med de tankar vi tänker när vi är vakna. Om man vill bli klok och lära sig tycka om människor ska man sy. Du kan brodera din längtan och din sorg på ett tygstycke, och du märker att allt blir lättare.

Det sa Fatima till Sofia den natten. Och Sofia glömde det aldrig. Redan nästa dag började hon sy samman två överblivna tygstycken med varandra. Det ena var Maria, det andra hon själv. Hon broderade in ett mönster av olika trådar tills det bildade namnet Lydia. Det betydde att hon saknade henne. Hon sydde in en väg. Det betydde att hon varje dag väntade på att Lydia skulle komma och säga åt henne att Isaias var borta och att hon kunde komma hem.

Från den kvällen visste hon att det var sy hon ville göra i sitt liv. Och när Fatima allt oftare berömde henne och gav henne svårare saker att göra började hon också tro att hon skulle kunna klara det.

Tiden gick. Lydia kom inte för att hämta henne. Varje kväll hoppades Sofia att doktor Raul skulle knacka på dörren till Hermengardas hus och säga att Lydia hade sökt efter henne på sjukhuset. Men han hade aldrig något att berätta om Lydia. Hon kom inte. Doktor Raul märkte att hon blev ledsen, och istället sa han att han var glad över att hon blivit så duktig på att sy.

Sofia försökte låta bli att tänka på Lydia och Alfredo och Faustino även om det var svårt. Hon hade tagit med sig hem de två tygstycken som föreställde Maria och henne själv. Om hon hade svårt att somna tassade hon upp ur sängen och fortsatte att sy i gatlyktans sken. Det gjorde att allting sakta kändes lättare. Men saknaden fanns där hela tiden. Varför kom inte Lydia? Hade hon glömt att hon hade en dotter som hette Sofia?

Regntiden drog in över staden. Det regnade oavbrutet i dagar och veckor. Staden fylldes av så mycket vatten att gatorna nästan inte längre syntes. Men varje morgon gick Sofia till Fatimas och fåglarnas hus. Och varje kväll återvände hon till Hermengarda.

En kväll när regnet vräkte ner knackade det på dörren. Det var doktor Raul. Sofia flög upp från sin stol. Äntligen skulle han berätta att Lydia hade sökt efter

henne på sjukhuset. Hon såg spänt på honom där han stod på golvet med regnet droppande från ansiktet och kläderna.

– Det kom en man till sjukhuset och frågade efter dig i dag, sa han.

Sofia blev alldeles kall inom sig. Det måste ha varit Isaias. Kanske hade han kommit för att tvinga henne tillbaka hem?

– Det var en gammal man, sa doktor Raul.

Hon såg undrande på honom. Isaias var inte gammal. Vem kunde det då ha varit?

– Han sa att han hette Totio, sa doktor Raul. Och han kommer tillbaka i morgon. Han kommer att besöka dig här.

Totio? Han som hade en symaskin? Vad kunde han vilja henne?

Den natten sov Sofia dåligt. Och dagen efter slarvade hon så ofta med sömmarna att Fatima undrade om hon var sjuk. Men Sofia bara väntade på Totio. Hon kunde knappt tåla sig tills hon fick veta vad det var han ville.

Och Totio kom. Sent på kvällen knackade han på dörren till Hermengardas hus.

NÄR SOFIA FICK syn på den gamle Totio där han stod i regnet utanför Hermengardas hus blev hon så glad att det nästan överraskade henne själv. Hon kände inte Totio annat än flyktigt. Ändå hade han kommit för att besöka henne. Hon försökte se på hans gamla rynkiga ansikte vad det var han ville. Hermengarda kom och bad honom stiga in och inte stå kvar ute i regnet. Men Totio tackade nej. Det var redan sent. Han bodde hos släktingar i en avlägsen förort. Fortfarande hade han långt att gå.

- Jag ville bara se att Sofia var här, sa han. Om det går bra så tänkte jag besöka Sofia i morgon.

Hermengarda förklarade vägen till Fatimas hus. Sen lyfte Totio på sin gamla trasiga hatt och försvann i mörkret.

- Vem var det? frågade Hermengarda.

- Totio, svarade Sofia. Han har en symaskin.

Sofia blev nästan arg på honom för att han inte redan nu hade talat om varför han ville träffa henne. Han skulle inte göra den långa resan in till staden bara för att fråga hur hon mådde. Inte heller kunde det vara Lydia som hade sänt honom. De kände inte ens varandra.

Hon sov oroligt och drömde att Totio hade gått vilse i staden i regnet och aldrig skulle komma tillbaka.

När hon vaknade i gryningen regnade det fortfarande.

Men som vanligt hade Hermengarda bråttom. Hon grälade på Sofia för att hon var så långsam. Sofia drog en plastpåse över håret, virade en gammal capulana runt kroppen och hoppade iväg i vattnet som stod högt på gatorna. Flera gånger höll hon på att bli nersprutad av ovarsamma bilister.

När hon kom fram till Fatimas hus väntade henne en överraskning. Totio hade redan kommit. Han stod i skydd för regnet under ett träd. Sofia tänkte att Fatima nog inte skulle ha något emot att en man, som också hade en symaskin och kände till trådars och tygers hemligheter, besökte henne.

– Farbror Totio ska inte stå här i regnet, sa hon. Vi går in.

Sofia sköt upp dörren och de steg in. Överallt flaxade och pep och kvittrade fåglarna. Totio blev lika förstummad som hon hade blivit första gången hon kom till Fatimas hus. Han såg sig förundrat omkring.

– A phsi nyenhana a ku shonga^{*}, sa han.

– Ina^{**}, svarade Sofia och log.

Fatima höll på att klippa till ett tyg till en blus när Sofia steg in med Totio. De hälsade och började genast prata med varandra. Fatima sa åt honom att hänga av sig sina blöta kläder och linda en filt runt kroppen. Men Totio sa att det inte gjorde något. Däremot torkade han noga av sin gamla trasiga hatt och la den försiktigt på en stol.

* Betyder: "Så vackra fåglar".

** Betyder: "Ja".

Resten av dagen satt han sen på stolen bredvid hatten och följde Sofias arbete. Fortfarande hade han inte sagt något om varför han hade kommit. Sofia visste att gamla människor ofta tar god tid på sig med att ställa en fråga eller framföra en nyhet. Nu när Totio hade kommit kunde hon också vänta. Men när det hade blivit eftermiddag utan att han hade gjort annat än att noga följa hennes arbete med blicken började hon känna sig otålig. Varför sa han ingenting?

Det verkade som om han var särskilt intresserad av att se henne sy på någon av Fatimas maskiner. Hon var stolt över att hon inte gjorde ett enda fel under den dag Totio var där.

De höll redan på att avsluta sitt arbete för dagen när Totio började tala. Fatima hade försvunnit ut i köket och slamrade med kastruller när Sofia plötsligt hörde hans röst.

– Nu ser jag att du kan sy, sa han. Du har redan lärt dig att använda en symaskin. Det var för att se det som jag kom.

Sofia satt med händerna i knäet och lyssnade.

– Jag har blivit gammal, fortsatte Totio. Jag ser så dåligt. Jag vill inte börja sy sömmarna så slarvigt att mina kunder klagar. Därför har jag bestämt mig för att sluta sy. Fernanda och jag ska flytta tillbaka till Mueda. Nu har jag kommit hit för att fråga om du vill överta min hydda och min symaskin.

Sofia trodde att hon hade hört fel.

– Jag har inga pengar att betala med, sa hon.

– Jag hade tänkt att du kunde skicka pengar till oss när du har några att avvara, sa Totio. Vi gamla behöver inte så mycket.

Sofia undrade fortfarande om det var något hon inte förstod. Menade Totio att hon skulle få hans symaskin? Att hon skulle överta arbetet som sömmerska och skraddare i byn utanför Boane? Hon som ännu inte hade fyllt tretton år?

Totio förstod att hon var förvånad.

– Jag har inte gjort den här långa resan för att säga något som inte är sant, fortsatte han.

Sofia insåg att han menade det han hade sagt. Tankarna flaxade runt i hennes huvud som fåglarna i Fatimas hus.

– Jag kan inte, sa hon.

– Varför kan du inte?

Sofia berättade om Isaias. Om varför hon hade rest tillbaka till staden. Totio nickade långsamt och länge när hon hade tystnat.

– Jag förstår att det kan vara svårt, sa han. Men tänk på att du kan överta min och Fernandas hydda. Du kommer att arbeta och klara dig själv. Du behöver bara träffa Isaias när du själv vill.

– Aldrig, sa Sofia.

– Kanske det. Det bestämmer du själv.

Han reste sig mödosamt och satte den gamla hatten på huvudet. Hans gråa hår stack fram genom det trasiga brättet.

– Jag har sett att du kan sy, sa han igen. Fortfarande har du mycket att lära. Men jag kan nu återvända och

säga till Fernanda att Sofia kan överta symaskinen. Det gör att vägen hem blir kort.

Han gick fram och ställde sig bredvid henne, med sin ena hand på hennes axel.

– Du ska inte bo kvar här i staden, sa han. Du är bara på besök. Du tillhör byn. Nu vet du att du har något att återvända till. Kom tillbaka om några veckor. Dröj inte längre.

Sen gick han.

Sofia ställde sig vid fönstret och såg honom försvinna i regnet. Hon tänkte att det nog var Muazena som hade sänt honom till henne.

Hon tryckte ansiktet mot den immiga fönsterrutan. I det ögonblicket saknade hon Maria mer än någonsin.

Plötsligt stod Fatima vid hennes sida. Sofia hade inte hört henne komma.

– Blev du glad eller ledsen? frågade hon. Av det han sa?

– Jag vet inte, svarade Sofia.

– Jag hörde inte allt, sa Fatima. Men jag håller med honom om att du är duktig att sy. Jag tycker du ska återvända till din by. Det är där du hör hemma. Inte här.

Den natten satt Sofia länge uppkrupen i ett hörn av sängen i Hermengardas hus och tänkte på det Totio hade sagt. Hon kunde redan se sig själv på bänken i skuggan av trädet, ivrigt trampande på den svarta symaskinen. Tråden skulle löpa, nålen sticka sina raka och jämna sömmar, kunder skulle nicka belåtet och andra skulle stå

i kö för att be henne om än det ena, än det andra. Men bilden försvann så fort hon tänkte på Isaias. Hur skulle hon kunna bo i samma by som Lydia, när hon hade valt bort henne, sin egen dotter, till förmån för en elak man som drack tontonto? Det skulle bli så svårt att det skulle förta glädjen över Totios symaskin.

Hon tänkte på något som Muazena hade sagt för länge, länge sen. *Utan din familj är du ingenting.*

Så hade hon sagt. Och Sofia visste att det var sant. Hur besviken hon än var över Lydia så var saknaden större. Varje dag längtade hon efter henne.

Dagarna gick utan att Sofia kunde bestämma sig för vad hon skulle göra. Fatima frågade henne men hon svarade undvikande och hukade över sitt arbete. När det blev söndag gick hon hem till doktor Raul och Dolores. De blev glada över att se henne. Hon berättade om Totios besök. Men när hon kom fram till det svåra, att berätta om sin saknad efter Lydia, mumlade hon bara och orden tog tvärt slut.

– När ska du åka hem? frågade doktor Raul. Om du vågar åka med mig en gång till ska jag köra dig hem.

– Jag vet inte, svarade Sofia.

– Säg till några dagar innan, sa Dolores. Jag tror faktiskt att jag har lust att följa med.

Sofia återvände till Hermengardas hus. Hon var arg på sig själv för att hon hade börjat mumla. Men hon var också arg på doktor Raul och Dolores för att de inte förstod hur svårt det var att åka hem till byn och veta att man hade sin familj där, utan att vilja träffa dem.

Det går inte, tänkte hon. Totio kommer att tröttna på att vänta på mig. Han kommer att ge symaskinen till någon annan.

Det blev måndag. Sofia vaknade och hörde hur regnet trummade mot plåttaket. Hon drog lakanet över huvudet och ville inte stiga upp. Hon kunde höra Hermengarda ute i köket och visste att hon snart skulle komma och gräla på henne för att hon inte redan hade stigit upp och börjat klä sig. Sen hörde hon att det knackade på dörren och Hermengarda som ropade "Kom in". Sofia gissade att det var någon av hönsförsäljarna som ville ha betalt. Hon höll för öronen för att slippa höra de kacklande hönsen. Hon blundade så hårt hon kunde och försökte somna igen.

Då var det någon som tog tag i lakanet hon höll över huvudet. Det var Hermengarda, förstås, som skulle börja gräla på henne.

Men det var inte Hermengardas hand, märkte hon.

Hon slog upp ögonen och drog undan lakanet från ansiktet.

Hon såg rakt in i Lydias ansikte.

Det var ingen dröm. Det var verkligen Lydia. Hon log. Och tänderna som fallit ut var fortfarande borta.

– Sofia, sa Lydia. Är det verkligen du?

Sofia nickade.

Lydia satte sig på golvet vid sängen. Hon hade Faustino med sig och han gnydde där han hängde på hennes rygg. Hon började amma honom. Sofia hasade

ner på golvet och spände på sig benen. Sen klädde hon sig.

Faustino somnade igen. Lydia sträckte honom mot Sofia som tog honom i Sina armar. Sofia tyckte att han liknade Alfredo.

– Du kan komma hem igen, sa Lydia. Isaias är inte kvar.

Sofia satt och höll Faustino medan hon lyssnade på det Lydia hade att berätta.

– Isaias var ingen god man, sa hon. Han hade många ord. Men de hängde aldrig samman med det han gjorde. I förra veckan bröt han sig in hos senhor Padre José-Maria, och stal en låda med pengar. Någon hade sett honom, men han nekade när polisen kom från Boane för att förhöra honom. Det var Alfredo som hittade lådan med pengar. Isaias hade grävt ner den bakom den gamla hönsburen. När Alfredo kom bärande på lådan kunde han inte annat än erkänna att det var han som hade stulit pengarna. Polisen tog honom med sig. Han vet att han aldrig kan komma tillbaka till oss när han slipper ut från fängelset.

Lydia hade berättat med blicken nerlagen, som om hon skämdes inför Sofia, trots att hon ännu bara var ett barn. Den ilska och den sorg Sofia gått och burit på var plötsligt borta. Nu tyckte hon synd om Lydia som blivit så gammal och trött sedan de tvingades fly från den nerbrända byn.

Ingenting var svårt längre. Nu kunde Sofia återvända hem. Och hon kunde ta emot Totios symaskin. Hon tänkte att hon hade en fråga till Muazena, som hon

skulle ställa nästa gång hon såg hennes ansikte bland lågorna i elden. Hon måste få veta varför det kunde gå långa tider när ingenting skedde, när allt var tungt och svårt. Och sen hände allting på en och samma gång. Muazena skulle säkert ha ett svar att ge henne.

– Jag hade tänkt att vi skulle besöka Marias grav, sa Lydia plötsligt. Men du kanske inte kan? Jag har förstått att du har ett arbete som du måste sköta.

Sofia hade aldrig tänkt att hon en dag skulle besöka Marias grav.

– Jag ska fråga Fatima, sa hon. Vi kan gå dit tillsammans. Men jag vet inte var Marias grav är någonstans.

– Om du hittar till den stora kyrkogården vid floden så minns jag hur man ska gå för att komma till Marias grav.

De gick till Fatimas hus. Lydia ville inte följa med in, hon skämdes för sina enkla kläder. Sofia gick in till fåglarna och frågade Fatima om hon kunde få besöka sin systers grav tillsammans med sin mor. Fatima blev nästan arg över att hon frågade.

– Det är klart att du ska besöka kyrkogården, sa hon.

Hon gav också Sofia lite pengar så att de skulle slippa gå den långa vägen genom staden till kyrkogården.

Sen beskrev hon för Sofia var hon kunde hitta en lastbil som for åt rätt håll.

Lydia verkade rädd för staden. Hon höll sig tätt intill Sofia och skyggade inför de höga husen, de många bilarna, människorna som alla hade så bråttom. De kom till kyrkogården i en ombyggd gammal jeep. Lydia

funderade länge innan hon pekade åt det håll de skulle gå.

Kyrkogården var mycket stor. Just innanför de höga grindarna som hängde rostiga på spruckna cementstolpar fanns små hus med kors på. Där stod kistor av sten staplade på varandra. På varje hus stod inhugget namnet på den familj som förvarade sina döda just där. Till sin förvåning upptäckte Sofia att fattiga människor som inte hade någon annanstans att bo hade flyttat in i gravarna.

De sov och lagade sin mat bland kistorna. Hon rös vid tanken på att hon själv en gång skulle bli så fattig att hon tvingades bosätta sig i en grav.

De gick vidare och kom till långa rader av vita gravstenar. Många av dem hade vittrat och fallit sönder. Ödlor kilade omkring bland torra blommor och spruckna kors. Kyrkogården tycktes oändlig. Till sist glesnade stenarna och de kom till ett vidsträckt område där enkla träkors var allt som markerade var de döda låg begravda. Lydia stannade och såg sig omkring. Sen fortsatte de. Först när de hade kommit till utkanten av kyrkogården var de framme.

– Här är det, sa Lydia och torkade svetten ur pannan med sin huvudduk.

Sofia såg sig omkring utan att kunna upptäcka någon grav.

– Många ligger begravda tillsammans, sa Lydia. Dom som är så fattiga som vi. Men det är här, det vet jag.

De satte sig i skuggan av ett högt träd. Sofia försökte tänka sig att Maria fanns någonstans i närheten,

nergrävd i jorden. Samtidigt bestämde hon sig för att de första pengar hon tjänade skulle användas till att ge Maria ett kors. Först då skulle hon på allvar förstå att det var där som Maria låg begravd.

Lydia började långsamt vagga sin kropp. Ett lågt klagande ljud kom ur hennes mun. Sofia började sakta gunga med kroppen. Utan att hon visste hur det gick till kom en klagan också ur henne.

De satt tillsammans i många timmar och sörjde Maria.

Först när solen sjunkit horisonten sa Sofia att de måste tänka på att bryta upp. Hon hade pengar så det räckte till ännu en lastbil. Den natt sov Lydia på golvet i Sofias rum. Sofia hade velat ge henne sängen. Men Lydia var envis. Hon kröp ihop på en bastmatta intill sängen och sov med Faustino pressad mot sin kropp. Nästa morgon gav hon sig av. Hon hade fått löfte av José-Maria att få följa med en lastbil tillbaka till byn. Sofia förklarade hur hon skulle gå för att komma till marknaden där lastbilen skulle finnas.

- Kom snart hem, sa Lydia när de tog avsked utanför Hermengardas hus.

Ännu hade Sofia ingenting sagt om att Totio hade besökt henne och frågat om hon ville överta hans symaskin. Först måste hon få veta att det inte var för sent. Sen skulle hon återvända till byn utanför Boane. Först därefter var det dags att berätta för Lydia.

Hon vinkade åt Lydia och såg henne försvinna runt ett gathörn. Sen skyndade hon sig till Fatimas hus där fåglarna och tygerna och trådarna väntade på henne.

Sofia behövde aldrig fråga Totio. Han återvände själv till staden för att få veta om hon hade bestämt sig.

Det skedde ungefär en vecka efter det att Lydia varit på besök hos Sofia. Han kom i sällskap med Fernanda. När Sofia hade svarat att hon gärna ville överta symaskinen tog den stora tjocka Fernanda några danssteg av glädje. Fåglarna i Fatimas hus flög förskrämda åt olika håll.

– Det här ska vi fira, sa hon och tog ifrån Totio den trasiga hatten som han höll i sin ena hand. Det här ska vi fira genom att köpa dig en ny hatt.

Totio sa ingenting, Sofia fick en känsla av att han helst hade velat fortsätta att bära sin gamla hatt, hur trasig och smutsig den än hade blivit.

De bestämde att Sofia skulle stanna hos Fatima ännu en månad. Sedan skulle hon återvända till byn.

Sofias sista arbetsdag hos Fatima var över. Under de stunder Sofia haft för sig själv hade hon broderat en liten duk till Fatima. På ett blått tygstycke, det var en bit av himlen, tänkte hon sig, hade hon broderat in fåglarna som flög omkring i sina burar eller runt hennes huvud. När de skulle skiljas gav hon duken till Fatima. Hon var generad och slog ner blicken när hon räckte fram sin present.

Fatima såg på den och ropade till av glädje.

– Så vacker den är, sa hon. Den gör att jag alltid kommer att minnas den tid du arbetade här.

Sen tog hon nålen ur den symaskin som Sofia hade använt.

- Ta den med dig, sa hon och gav den till Sofia. Så kommer du ihåg Fatima och alla hennes fåglar.

Nästa dag kom doktor Raul och Dolores till Hermengardas hus och hämtade henne. Sofia hade lovat Hermengarda att komma och besöka henne så ofta hon kunde.

De lämnade staden en dag när regnet hade upphört. Sofia satt i baksätet och nu vevade hon ner rutan och lät vinden blåsa över sitt ansikte. Nu var hon inte längre rädd för att återvända hem.

När de kom fram till byn stod Lydia och Alfredo utanför hyddan.

I ett kort ögonblick var det som att hon nu väntade att även Maria skulle komma och springa henne till mötes.

Sen tänkte hon att Maria bara fanns inom henne.

Men hon kände det som om hon äntligen hade kommit hem.

SOFIA STEG UPP innan Lydia hade vaknat.

Försiktigt kröp hon över Alfredo, tog sina ben som stod intill väggen och hasade sig ut under bastmattan i dörröppningen. Ute var det fortfarande mörkt. Sofia spände på sig benen, först det vänstra, sen det högra. Plötsligt kom hon ihåg att hon hade glömt att ta med sig kryckorna ut från hyddan. Hon reste sig, höll tag i hyddväggen och vek bastmattan åt sidan. Hon försökte göra det så tyst som möjligt eftersom hon ville försvinna innan Lydia vaknade. Hon trevade i mörkret efter kryckorna. Sen lät hon bastmattan falla tillbaka på plats igen och gav sig iväg genom mörkret.

Fortfarande hade inte gryningens första ljusstrimma visat sig på himlen. Det hade regnat under natten. Vägen var ändå hård och det gjorde att hon hade lätt att gå. Men sedan skulle regntiden komma igen och förvandla byvägarna till vattensjuk lera. Sofia tänkte på att hon då skulle få svårt att ta sig fram. Kryckorna skulle fastna i leran, hon skulle lätt kunna mista balansen.

Hon hade kommit fram till den öppna platsen framför skolan. Där svängde hon till höger. Då såg hon också det första rosa morgonljuset på himlen i öster. Någonstans i närheten gol en tupp, en get svarade med att bräka.

Det doftade alltid starkt när det just hade regnat. Hon andades in den friska luften och tänkte att den påminde henne om byn där hon en gång hade levt med Maria och Muazena och Hapakatanda.

Hon hade inte glömt det löfte hon och Maria hade gett varandra. En dag skulle de återvända till byn där Muazenas och Hapakatandas andar levde kvar och väntade på dem.

Nu skulle hon återvända utan Maria.

Men det skulle ändå kännas som om Maria var med.

Totio var redan uppe och satt på träbänken vid symaskinen när Sofia kom hoppande på sina kryckor. Sofia kunde känna en vag oro i kroppen. Kanske han hade ändrat sig?

När hon kom fram nickade han åt henne och gjorde plats på bänken så hon kunde sätta sig ner. Ingen av dem sa nånting. Sofia såg i smyg på Totio som tycktes försjunken i tankar. Symaskinen hade sin bruna trähuv över sig.

Ifrån hyddan trängde ljudet av Fernandas snarkningar.

– Det kommer alltid en dag när livet blir annorlunda, sa Totio plötsligt. Man vet att det ska ske, ändå blir det en överraskning.

Han böjde sig fram över bordet och lyfte av trähuv.

Sen strök han med handen över den svarta maskinen.

– I trettiofem år har jag sytt på de här maskinen, sa han. Hur många mil tråd som ringlat genom nålen och in och ut ur byxor, klänningar, skjortor och mössor, det vet

jag inte. Men tråden har ringlat genom mitt liv. Och nu är det slut.

Sofia kunde höra att Totio var ledsen. Hon tänkte att det nog var svårt att bli gammal och inte orka arbeta längre.

Men hon frågade inte om det var så. Hon sa ingenting. Solen var redan uppe.

Totio böjde sig ner och tog upp nånting som låg under bänken. Sen gav han det till Sofia. Det var en fyrkant av hård, vit kartong. På den hade någon textat: *Syateljé. Innehavare: Sofia Alface.*

– I morgon när du kommer ska skylten sitta uppe, sa Totio. När du kommer så är min skylt borta. Och vi är borta. Fernanda och jag. Hyddan är din. Och symaskinen. Och alla kunder.

Sofia märkte att hennes hjärta slog fortare. Hon började svettas av glädje.

Det var alltså sant. Hon skulle få överta maskinen och hyddan. I morgon.

– Tänk på att kunder som är nöjda kommer tillbaka, sa Totio. Missnöjda kunder kommer bara en gång och sen aldrig mer.

– Det är så mycket jag fortfarande skulle behöva lära mig, sa Sofia.

– Det gäller mig också, svarade Totio. Man blir aldrig fullärd.

Snarkningarna inifrån hyddan hade upphört. Snart kom Fernanda ut. Hon gäspade och knöt capulanan runt sin stora kropp.

– Jag tycker du ska veta att det var Fernandas förslag, sa Totio. När jag kände att mina ögon inte klarade att se längre, då sa jag att jag skulle sälja symaskinen. Men Fernanda tyckte att det var bättre att du fortsatte arbetet och skickade oss pengar då och då.

Fernanda hade satt sig på bänken. Sofia var inklämd mellan henne och Totio.

– En symaskin ska man sy på, sa Fernanda. Den ska man inte sälja.

– Jag vet inte hur jag ska kunna tacka, sa Sofia förläget.

– Du ska inte tacka, sa Fernanda. Du ska sy.

Sofia stannade hos Totio och Fernanda hela dagen. Hon hjälpte dem att packa. Tidigt dagen därpå skulle ge sig av. Först skulle de gå ut till huvudvägen med alla sina knyten och korgar. Sen skulle de ta en buss och resa i många dagar till det avlägsna Mueda där de en gång hade bott. Under dagen kom många människor i byn och sa adjö. Totio talade hela tiden om vilken duktig sömmerska Sofia var. De skulle komma till henne när de behövde få någonting sytt eller lagat.

Sent på eftermiddagen tog de farväl.

– Jag har talat med en pojke som ska vakta symaskinen i natt, sa Totio. Ingen kommer att stjäla den.

Sen var det inte mer. Fernanda klappade Sofia på kinden. Totio tog henne i sin skrynkliga men kraftiga hand. Han höll den länge.

Sofia hoppade hem på sina kryckor. Hon förstod att hon skulle sakna dem mycket.

När de hade ätit på kvällen blev Lydia sittande. Sofia förstod att det var nånting hon ville tala om.

Elden flammade och Sofia såg på hennes ansikte. Hon tänkte att Lydia som ännu var ung verkade sliten och trött. Det var som om hon redan hade blivit gammal, trots att hon ännu skulle kunna föda många fler barn.

– Jag har inte ånga ord, sa hon. Men jag har många tankar. När jag såg dig och Maria där på stigen så trodde ja att mitt liv var slut. Allting togs ifrån mig, min man Hapakatanda, min by, mina barn. Men du överlevde och nu har du ett eget hus och en symaskin. Du har två nya ben och man talar om dig här i byn med respekt. Jag tror att både Hapakatanda och Maria ser dig. Och dom är lika stolta som jag.

– Glöm inte Muazena, sa Sofia.

– Hon var en trollkärring, sa Lydia. Henne var jag rädd för.

– Inte jag, sa Sofia. Inte Maria heller.

– Jag vill i alla fall att du ska veta att jag är stolt över dig, sa Lydia. Genom dig har jag fått behålla en del av min glädje.

Sofia hade aldrig hört Lydia tala till henne på det här sättet tidigare. Det kändes både främmande och ovant.

Men det gjorde henne glad.

Lydia gick och la sig. Eftersom Sofia redan hade packat ihop sina få tillhörigheter satt hon kvar vid elden. Snart hörde hon att Lydia hade somnat.

Sofia satt och såg in i flammorna. Och nu framträdde alla ansikten tydligt. Där fanns Hapakatanda. Sofia

kunde plötsligt se sig själv som mycket liten. Hon lyftes högt över marken och Hapakatanda visade henne solen. Där fanns Muazena, där fanns Maria. Sofia tänkte att det kanske inte gjorde så mycket om man var levande eller död. Man tillhörde ändå samma familj.

Hon förstod nu vad som var eldens hemlighet.

Det var där hon kunde träffa alla dem som tillhörde henne. Vare sig de var levande eller döda, vare sig de bodde i närheten eller någonstans långt borta. I elden fanns allting kvar.

Hur länge hon blev sittande vid elden visste hon inte. Men flera gånger la hon på mer bränsle för att lågorna skulle flamma upp. Det var den sista kvällen hon satt vid just den här elden. Tidigt nästa morgon skulle hon ge sig av. Och på kvällen skulle hon tända sin första egna eld.

Det var ett stort ögonblick, ett viktigt ögonblick.

Hon såg på sina ben, sina vänner. De hade en lång väg att gå, under många dagar, många månarvar.

Tidigt nästa morgon steg hon upp. Lydia var redan vaken. De tog farväl av varandra utanför hyddan.

– Vi bor i samma by, sa Sofia. Det är inte långt emellan oss.

– Ändå känns det i mitt hjärta att du nu flyttar ifrån oss, sa Lydia. Jag behöver tid att vänja mig.

Till avsked gav hon Sofia en korg med tomater.

Sofia gick med ett knyte på huvudet. Det var svårt att balansera när hon samtidigt måste se var hon satte kryckorna. Men det gick, även om det tog tid.

När hon kom fram var det första hon såg en skylt som satt på trädet intill hyddan.

Syateljé. Innehavare: Sofia Alface.

Hon var tvungen att ta ner knytet från huvudet och se på skylten. Den blänkte i solljuset.

Sofia Alface, tänkte hon. Det är jag. Ingen annan. Bara jag.

En pojke satt vid symaskinen. Han kom fram till Sofia och hjälpte henne med knytet. Sofia steg in i sitt nya hus. Fernanda hade städad, allt var rent och välsopt. Sofia satte sig på den knarrande sängen och såg sig omkring. Frånsett sängen fanns bara två stolar och ett rangligt bord. Men taket var helt, det regnade inte in. Och stråväggarna skulle inte behöva lagas förrän nästa år.

Det här är Sofia Alfaces hus, tänkte hon. Hon som har övertagit Totios symaskin.

Hon gick ut och satte sig vid symaskinen. Hon lyfte på trähuven. Sen tog hon fram en trådrulle, fäste den på spolen och slickade på tråden.

Redan vid första försöket lyckades hon få tråden genom nålsögat.

Nu var hon klar. Nu kunde hon börja arbeta.

Genast började hon bli orolig för att det inte skulle komma några kunder.

Men de kom. Och den första var José-Maria.

När Sofia upptäckte honom på vägen blev hon nästan generad. Hon visste inte vad hon skulle säga till honom.

Kanske han tyckte att hon var alldeles för ung för att ha en egen symaskin?

Men José-Maria var som vanligt. Han sköt upp glasögonen i pannan och nickade mot henne.

– Jag har ett par byxor som måste lagas, sa han. Men jag behöver dom redan i morgon.

Han gav henne ett paket inslaget i tidningspapper. Sofia vecklade upp papperet och bredde ut de svarta byxorna. Hon såg att det var en söm som hade spruckit. Det var lätt att laga.

– Jag kan göra det genast, sa hon.

– Det räcker om de blir färdiga till i morgon, sa José-Maria. Är jag din första kund?

Sofia nickade och märkte att hon rodnade.

– Jag tror att det kommer att gå bra för dig, Sofia, sa han. Glöm bara inte bort att du måste fortsätta skolan. Åtminstone tills du kan läsa och skriva och räkna. Jag ska tala med Filomena. Några timmar varje dag.

Så fort han hade gått lagade Sofia hans byxor. När hon skulle börja trampa på maskinen var hon rädd för att den inte skulle lyda henne. Kanske den saknade Totio? Men ingenting hände, tråden löpte och nålen stack som den skulle. Efteråt, när José-Marias byxor var klara, kunde hon inte låta bli att klappa maskinen, på samma sätt som hon hade sett Totio göra.

Pojken som vaktat symaskinen under natten satt nu i skuggan av ett träd. Hela tiden betraktade han Sofia. När hon såg på honom vek han undan med blicken.

– Vem är du? frågade Sofia när det redan hade gått många timmar.

– Fabiao, sa pojken.

– Varför sitter du här utan att göra nånting? frågade Sofia. Varför går du inte i skolan? Varför vaktar du inte getterna? Varför sitter du bara?

Fabiao svarade inte utan ryckte på axlarna.

Sofia frågade ingenting mer. Samtidigt kom en kvinna som ville ha en kjol omsydd.

– Jag har blivit så tjock, klagade hon. Jag får inte på mig mina kläder längre. Se på kjolen så mager jag var en gång.

Sofia jämförde kjolen och kvinnan som stod framför henne. Plötsligt fick hon svårt att hålla sig för skratt. Hon var tvungen att bita sig hårt i tungan för att hålla skrattet instängt. Kvinnan betraktade henne oförstående.

– Kan du inte svara? frågade hon ilsket. Hade det varit Totio så hade han redan börjat arbeta med kjolen. Jag förstår inte hur han kunde lämna över sin symaskin till en barnunge.

– Jag ska göra det, sa Sofia.

– Om det inte blir bra betalar jag inte, sa kvinnan.

– Det ska bli bra, sa Sofia. I morgon är det klart.

– Det vill jag se innan jag tror det, sa kvinnan och gick vaggande därifrån.

När Sofia blivit ensam kunde hon inte låta bli att skratta. Sen började hon arbeta. Solen stod redan högt på himlen. Sofia började lägga ut kjolen. Pojken under trädet hade försvunnit. Timme efter timme arbetade Sofia. Trots att svetten rann unnade hon sig knappt att

avbryta arbetet för att dricka vatten. Byn dåsade i eftermiddagshettan. Men Sofia arbetade. Symaskinen gick. Pojken vid trädet var fortfarande försvunnen.

Det började redan närma sig skymningen när Sofia insåg att hon skulle klara att lägga ut kjolen och göra det så bra att till och med den stränge Totio skulle ha godkänt resultatet. Hon bestämde sig för att avsluta arbetet tidigt nästa morgon, vek ihop kjolen och sträckte på ryggen. Ingenting hade hon ätit under dagen. Hon gick in i hyddan och hämtade några av tomaterna som hon haft med sig på morgonen.

När hon steg ut ur hyddan igen hade pojken kommit tillbaka. Han stod vid symaskinen.

– Du får inte röra den, ropade Sofia.

– Det ska jag inte heller, svarade pojken som hette Fabiao. Jag har nånting till dig.

Sofia högg kryckorna hårt i marken och hoppade fram till bänken och satte sig ner.

Pojken stod framför henne och han hade en korg i handen.

– Det är en flicka som vill att du ska sy en klänning, sa han.

Han räckte henne korgen.

Där låg ett stort vitt tygstycke.

Sofia kände på tyget. Det var mjukt, nästan som siden.

– Vem är det som vill ha en klänning? frågade hon.

– Hon sa inte vad hon hette, svarade Fabiao. Men hon gav mig pengar i förskott.

Han la några sedlar på bordet bredvid symaskinen.

– Jag måste se hur stor flickan är, sa Sofia. Jag kan inte sy en klänning utan att veta hur stor den ska vara.

– Den ska passa till dig, sa Fabiao. Hon sa att ni var lika stora.

Sofia kände sig plötsligt underlig till mods. Hon la tillbaka tyget i korgen.

– Vem är den där flickan? frågade hon.

– Jag vet inte, sa Fabiao. Det var en gammal kvinna som gav mig tyget och pengarna.

– När skulle klänningen vara färdig?

– Innan nästa fullmåne.

Sofia såg länge på Fabiao innan hon svarade.

– Hälsa den gamla kvinnan att jag ska sy en vit klänning, sa hon. En vit klänning som passar till mig.

Fabiao nickade och sprang därifrån. Skymningen föll. Full av tankar gjorde Sofia upp en eld. Hon var för trött för att äta. Hon satte sig bara på sin bastmatta och såg in i lågorna. Trähuven hade hon satt på symaskinen. Innan hon la sig skulle hon bära in den i hyddan. Ingen skulle få lov att stjäla Totios symaskin.

I korgen som stod intill henne låg det vita tyget.

Hon visste nu att det var Muazena som hade kommit tillbaka. Det var Maria som skulle ha klänningen. Maria som var död men som ändå fanns där, inom henne, eller djupt inne i elden som flammade framför henne.

Maria som alltid skulle finnas där.

Jag ska sy klänningen, tänkte Sofia. Jag ska göra den så vacker jag kan. Och en gång, när jag har arbetat hårt under lång tid och tjänat tillräckligt med pengar, ska jag

ta med Lydia och Alfredo och Faustino, och vi ska återvända hem till byn som banditerna brände den där natten, för så många månvarv sen. Kanske kommer jag då också att få se havet igen.

Hon satt länge vid elden, djupt försjunken i lågorna. Hon hade spänt av sig benen och lagt dem vid sin sida.

Den tropiska natten var ljum. Gräshoppor gnisslade, en hund skällde på avstånd. Stjärnhimlen ovanför hennes huvud var full av obesvarade frågor.

Sen kröp hon in med symaskinen och sina ben i hyddan, lät bastmattan för dörröppningen falla igen, och la sig att sova.

Där utanför falnade elden långsamt.

Glöderna blev allt svagare.

Sofia sov.

På en stig i hennes drömmar sprang Maria henne till mötes.

Och natten, den afrikanska natten, var stilla.

Ordlista

<i>Capulana</i>	Mångfärgade skyken som kvinnorna virar omkring sig som kjolar.
<i>Chapa</i>	Bussar och lastbilar som används för att transportera människor.
<i>Motorista</i>	Chaufför
<i>Padre</i>	Präst
<i>Timbila</i>	Ett afrikanskt instrument som påminner om en vibrafon. Den är tillverkad av trä.
<i>Tontonto</i>	Hembryggt brännvin